

КОМПЕТЕНТНІСНІ ЗАСАДИ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ЦІЛОЖИТТЄВОГО НАВЧАННЯ

**Збірник наукових праць
молодих дослідників**

Випуск 1

2017

**ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ**

**КОМПЕТЕНТНІСНІ ЗАСАДИ
ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ
В УМОВАХ ЦІЛОЖИТТЄВОГО
НАВЧАННЯ**

Збірник наукових праць молодих дослідників

Випуск 1

Житомир — 2017

УДК 37 : 378.046 – 021.68

ББК 74 + 74.58

К 63

Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка, протокол № 8 від 27 січня 2017 р.

Рецензенти:

- доктор педагогічних наук, професор
Дубасенюк Олександра Антонівна;
- доктор педагогічних наук, професор
Гура Олександр Іванович;
- доктор педагогічних наук, професор
Смагін Ігор Іванович.

Компетентнісні засади освітньо-виховного процесу в умовах ціложиттєвого навчання: [збірн. наук. праць молодих дослідників] // за ред. Н.Г. Сидорчук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – Вип. 1. – 163 с.

У збірник включено результати експериментальної роботи молодих дослідників (аспірантів, магістрантів), представлені крізь призму компетентнісної парадигми модернізації вітчизняної системи освіти.

Для викладачів, аспірантів, магістрантів, студентів вищих професійних навчальних закладів.

Друкується в авторській редакції з оригінал-макетів авторів. Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, власних імен та інших відомостей.

УДК 37 : 378.046 – 021.68

ББК 74 + 74.58

ЗМІСТ

Сидорчук Нінель Герандівна

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ КОМПЕТЕНТІСНОЇ
ПАРАДИГМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ
ЦІЛОЖИТТЄВОГО НАВЧАННЯ.....

Бондар Аліна Миколаївна

СПЕЦИФІКА ХУДОЖНОСТІ ЕПІЧНОГО В ДРАМАТИЧНОМУ
ТВОРІ.....

Гавриловський Сергій Олексійович

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ВНЗ
ЗАСОБАМИ ІКТ

Гаврилюк Альона Валеріївна

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ПІД
ЧАС НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Дем'янчук Олена Сергіївна

ІСТОРІЯ ГІМНАЗІЙНОЇ ОСВІТИ НА БУКОВИНІ (XIX –
40-ві рр. XX ст.): СТАН РОЗРОБЛЕНOSTІ
ПРОБЛЕМИ

Дончев Філіп Альбінович

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ Я-
КОНЦЕПЦІЇ ТРАНСГУМАНІСТІВ
У ДОРΟΣЛОМУ ВІЦІ

Жлобіцька Марина Володимирівна

МОКРИЦІ (CRUSTACEA, ISOPODA). ПРАВОБЕРЕЖНОГО
ПОЛІССЯ УКРАЇНИ: ФАУНА, БІОТОПІЧНИЙ РОЗПОДІЛ ТА
СТРУКТУРА ПОПУЛЯЦІЙ

Зарицька Олена Федорівна

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ ШЛЯХОМ КАЗКОТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ
В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кальчук Олександра Станіславівна

РОЗВИТОК РАННЬОЇ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ У КРАЇНАХ
СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Лайчук Андрій Миколайович

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ
НА ЗАНЯТТЯХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Мінькович Богдан Анатолійович

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ ДО
ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ У СТАРШІЙ ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ ..

Можарівська Ірина Олегівна

УЯВНЕ ТА РЕАЛЬНЕ В ПОЕТИЦІ П'ЄС-ПАРАБОЛ

Мякінченко Ірина Олександрівна

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У
ХОДІ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
«МІЖКОНФЕСІЙНІ ВІДНОСИНИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА
ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ (1990-ТІ - 2010-ТІ
РОКИ)»

Надворна Анна Сергіївна

РОЗВИВАЛЬНЕ НАВЧАННЯ ТА ЙОГО РОЛЬ У
ФОРМУВАННІ
ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Омельчук Марина Вікторівна

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ
УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ

Пахомова Діна Юріївна

ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Петрова Світлана Ігорівна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ
ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ
ВЧИТЕЛЯ

Петрученко Марина Вікторівна
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ЕМПАТІЇ НА
ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Сторона Людмила Анатоліївна
ВЗАЄМОДІЯ ВЧИТЕЛЯ З БАТЬКАМИ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ
ПРОБЛЕМ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКЛАСНИКІВ

Титарчук Лариса Павлівна
ВПЛИВ ПОВЕРХНЕВО АКТИВНИХ РЕЧОВИН НА
ПРІСНОВОДНИХ МОЛЮСКІВ

Тичина Ірина Вікторівна
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ
ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ В УКРАЇНІ (1920-1940 РР.)

Токарська Олеся Анатоліївна
ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАТИЧНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ В
СИСТЕМІ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

Трачук Тат'яна Геннадіївна
ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКІ ЦІННОСТІ ЯК ФЕНОМЕН
АКМЕТРАЄКТОРІЇ В. Г. КОРОЛЕНКА

Цимбалюк Олена Василівна
ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ У ХОДІ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ З
ІСТОРІЇ УКРАЇНИ «ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ В МІСТАХ
РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ (1965-1985 рр.)»

Цілик Марина Анатоліївна
ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ

Штепа Анастасія Олександрівна
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ
АУДІОВІЗУАЛЬНИХ ЗАСОБІВ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

ВСТУП

Сучасна орієнтація системи професійної освіти на ключові положення компетентнісного підходу обумовлена необхідністю оволодіння фахівцями різних галузей не тільки базовими компетентностями, але й, так званими, супровідними, такими, що забезпечують виконання конкретної професійної діяльності в умовах конкуренції вітчизняного та європейського ринків праці. Разом з тим, його впровадження найбільшою мірою пов'язують з вимогами, що пред'являються до випускників системи професійної освіти самою особистістю, роботодавцем, державою, соціумом у цілому.

Вагоме значення у формуванні наукового та інтелектуального потенціалу суспільства покладено на підготовку фахівців відповідного рівня у аспірантурі та докторантурі (О.А. Дубасенюк, І.А. Зязюн, Н.Г. Ничкало, З.Н. Курлянд, С.В. Лісова, А.А. Сбруєва та ін.), а наукові розробки проблеми становлення їх особистісно орієнтованих компетентнісних характеристик знайшли своє відображення у розробках креативної концепції освіти (А.Г. Алейніков, А.І. Сологуб, С.О. Сисоєва), умов розвитку творчих здібностей як складової професійної освіти відповідного рівня (Дж. Гілфорд, В. М. Дружинін, Д. Б. Богоявленська, О. М. Матюшкін).

Розв'язання поставленого завдання в умовах підготовки докторів філософії за новими освітньо-науковими програмами передбачає вивчення слухачами всіх напрямів підготовки обов'язкової навчальної дисципліни "Професійно-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу", що розрахована на 3 кредити ЄКТС (14 годин лекцій, 16 годин семінарських занять, 60 годин самостійної роботи (див. табл. 1)). А його упровадження у Житомирському Державному університеті імені Івана Франка здійснювалося покроково:

- розробка перспективних ліній досягнення поставленої мети з опорою на теоретичний, практичний блок та блок

індивідуальної роботи слухачів;

•відбір та систематизація конкретних форм діяльності викладача та слухачів у ході навчального процесу (лекція з аудіовізуальною підтримкою, аналіз першоджерел, складання слухачами вільного конспекту на основі прочитаних першоджерел, розробка та захист проектного завдання тощо), що дозволило осмислити зв'язки між сучасними теоретичними науковими моделями та їх розвитком у реальних умовах освітньої практики.

Таблиця 1

**Погодинний розподіл вивчення курсу
“Професійно-педагогічна компетентність викладача
вищого навчального закладу”**

№	Тема	Лекції	Семінари	Сам. робота	Всього
I модуль. Теоретичні засади компетентнісно орієнтованого навчального процесу у вищій школі					
1.1	Архітектура європейських реформ вищої освіти: компетентнісний підхід.	6	-	10	
II модуль. Професійно-педагогічна компетентність: теорія і практика					
2.1	Цілісна концепція компетентнісного підходу: етапи становлення нової парадигми підготовки фахівців.	4	8	10	
III модуль. Загальні та фахові компетентності викладача вищого навчального закладу					
3.1	Професійно-педагогічна компетентність як засіб оптимізації освітнього ресурсу.	4	8	10	
Всього		14	16	60	90

Точкою відліку вивчення курсу стало окреслення змісту поняття професійно-педагогічна діяльність, яку в цілому розглядаємо як особливий вид соціальної діяльності, що передбачає передачу накопиченого людством досвіду від старших поколінь до молодших науково-педагогічними, педагогічними, науковими працівниками з високим рівнем кваліфікації, професіоналізму та фахової компетентності. Але у дослідженнях останніх десятиріч науковці віддають перевагу не тільки високому рівню професійної кваліфікації фахівця, але й певним *професійно значущим якостям особистості*, що сприяють підвищенню їх відповідальності за результати професійної діяльності, визначають рівень їх соціальної успішності у цілому, конкурентоспроможності на ринку праці.

У зазначеному контексті *метою вивчення курсу* визначено:

- набуття викладачами вищих навчальних закладів *знань* про компетентнісний підхід як ключовий засіб оновлення системи вищої освіти в умовах реалізації положень Законів України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Національної стратегії розвитку освіти України на 2012-2021 роки тощо;
- формування *умінь*, спрямованих на розширення досвіду професійно-педагогічної діяльності у вищій школі на засадах компетентнісного підходу;
- аналіз компетентнісного підходу як ключового критерію реалізації власне досліджень у різних наукових галузях (як педагогічних, так і фундаментальних).

Конкретизація змістового блоку передбачає орієнтацію у питаннях передумов впровадження компетентнісного підходу у практику діяльності вищої школи; історичних засад компетентнісно орієнтованого навчання; базових концепцій компетентнісного підходу; загальної характеристики компетентності як образу та результату досліджуваного явища. Практичний блок за таких умов орієнтований на удосконалення базових професійно-педагогічних компетентностей.

Підґрунтя для розуміння цілісної компетентнісної

концепції складає розгляд архітектури європейських реформ в галузі освіти, що ґрунтується на базових положеннях Болонського процесу.

Визнаючи одним із ключових заходів реформування системи вищої освіти підтримку і розвиток європейських СТАНДАРТІВ ЯКОСТІ, у ході вивчення курсу зазначається, що ключовим засобом реалізації поставленого завдання фактично є підвищення рівня компетентності фахівців, тобто упровадження компетентнісного підходу у систему їх підготовки.

Практична реалізація визначених завдань ґрунтується на усвідомленні цілісного блоку положень, що окреслюють передумови впровадження понять "компетентність" та "компетенція" у сучасний науковий та освітній простір; їх змістову інтерпретацію; визначення пріоритетів використання терміну "компетентність" для оцінки кінцевого результату навчання (результативності навчального процесу).

Загальна характеристика понять "компетентність" та "компетенція" дозволяє зробити висновки про те, що у цілому до останньої чверті ХХ ст. створено теоретичні умови для їх упровадження у науковий обіг та розведення їх змістової інтерпретації.

Ключовим блоком вивчення курсу є розгляд цілісної концепції компетентнісного підходу з опорою на аналіз етапів становлення нової парадигми підготовки фахівців, а компетентність як кінцевий результат навчання співставляється із поняттям "готовність" та відомим у ХХ ст. блоком оцінювання результативності навчального процесу "знаннями-уміннями-навичками" (так званими, ЗУНами).

У ході вивчення курсу наголошується, що власне готовність забезпечує активний базис для формування компетентності, в той час, як компетентність є станом (ступенем) готовності особистості до виконання будь-якої діяльності, найвищим проявом готовності.

ЗУНівська концепція часто ґрунтується на відомому "ефекті фаршированої риби" та з урахуванням того, що компетентність є загальною здатністю, яка базується не

тільки на знаннях, досвіді, але й цінностях, здібностях, набутих завдяки навчанню, ніколи не зводиться тільки до знань, умінь та навичок, а належить до сфери складних умінь та якостей особистості (див. рис. 1).

Такі узагальнення дозволяють перейти на новий рівень вивчення змістових ліній курсу, що орієнтовані на співвіднесення власного дослідження (або перспективної практичної діяльності) з конкретною концепцією компетентнісного підходу (синонімізуючий/диференціюючий напрями). У слухачів вибудовується перспектива (конкретна потреба) в обґрунтуванні вибору базового критерію для вивчення результативності певного виду діяльності (компетентність, готовність тощо), цілісного наукового пошуку (залежно від спеціальності слухача).

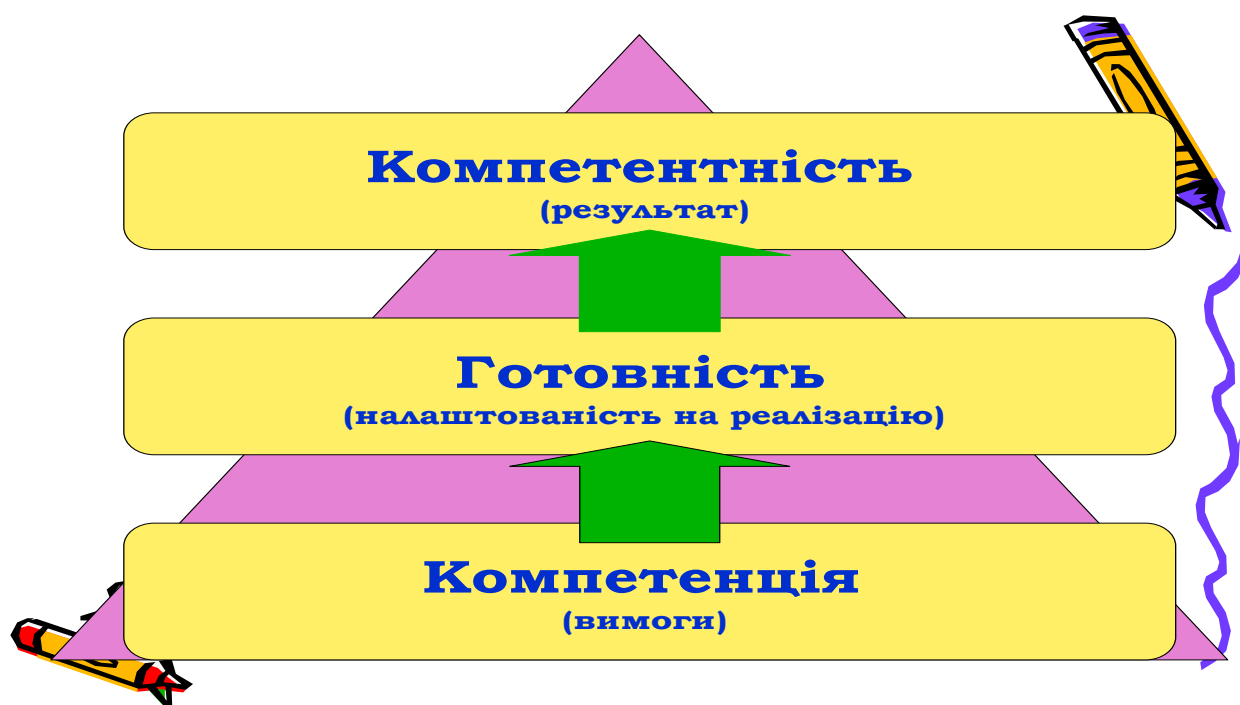

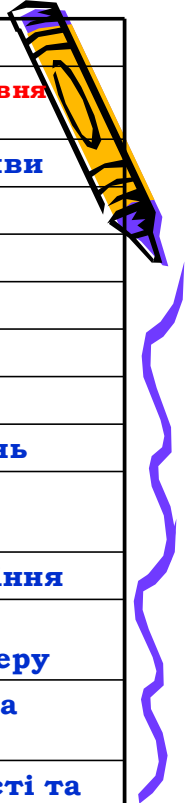
Рис. 1. Співвідношення між поняттями "компетенція", "готовність", "компетентність"

У цілому ж створене наукове підґрунтя дозволяє дати змістову інтерпретацію базового поняття курсу – "професійно-педагогічна компетентність" та представити його структурно-логічний аналіз (див. табл. 2).

За таких умов у ході обґрунтування моделі професійно-

педагогічного компетентності викладача вищої школи віддається перевага поєднанню мотиваційно-когнітивних та поведінкових компонентів структури особистості, досліджуються умови розвитку творчого потенціалу викладача вищої школи.

Таблиця 2

Модель професійно-педагогічної компетентності	
Компоненти професійно-педагогічної компетентності	Показники першого рівня
Мотиваційний компонент	Загально-соціальні мотиви
	Навчальні мотиви
	Професійні мотиви
	Особистісні мотиви
Змістовий компонент	Блок базових знань
	Блок прикладних знань
	Блок технологічних знань
Операційно-діяльнісний компонент	Уміння предметного характеру
	Загальнопедагогічні уміння
	Ключові уміння надпредметного характеру
Особистісний компонент	Актуальні властивості та якості особистості
	Перспективні властивості та якості особистості

Зафіксовану модель покладено в основу прогностичного обґрунтування перспектив розвитку професійно-педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу.

Перевірка результативності вивчення курсу "Професійно-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу" передбачала виконання проектного завдання "Компетентнісно орієнтовані перспективи використання теоретичних і практичних аспектів наукового дослідження як засіб оптимізації освітнього ресурсу вищої школи", що виконується на основі наукової проблеми, що досліджує аспірант (див. рис. 2).

Проектне завдання виносить на захист (бюджет часу для захисту – 10 хвилин) та реалізується з використанням

аудіовізуальної підтримки (таблиці, схеми, презентації тощо).

Рис. 2. Дидактична та загальнонаукова складові професійно-педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу

У результаті так побудованої концепції курсу, аспіранти визначають перспективу проведення власної експериментальної роботи не тільки на тактичному рівні (орієнтація у теоретичному матеріалі, виконання конкретних завдань за програмою курсу та ін.), але й на стратегічному. Останнє й є найважливішим результатом освітнього діалогу, оскільки забезпечує цілісне бачення досліджуваної проблеми слухачами на основі її структурного аналізу. За таких умов педагогічна проблематика не обмежується лише передачею існуючих зразків досвіду. Вона орієнтована на формування людини, здатної перетворювати світ, наповнювати його відповідно до запитів цивілізаційного розвитку новим змістом, що й відповідає концептуальним основам компетентнісного підходу.

Сидорчук Нінель Герандівна,
докт. пед наук, доцент,
професор кафедри педагогіки
(Житомирський державний університет
імені Івана Франка)

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ КОМПЕТЕНТНІСНОЇ ПАРАДИГМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ЦІЛОЖИТТЄВОГО НАВЧАННЯ

У статті на основі аналізу наукових джерел розглянуто ключові етапи формування цілісної концепції компетентнісного підходу у науковому просторі взагалі та у науково-педагогічному зокрема.

Ключові слова: компетентність, компетенція, компетентнісний підхід, професійно значущі якості особистості.

У сучасних умовах оновлення системи освіти, що забезпечують дієздатність вітчизняної економіки, віддають перевагу не тільки високому рівню професійної кваліфікації фахівця, але й певним професійно значущим якостям особистості – важливому підґрунтю його соціальної успішності, конкурентоспроможності на європейському ринку праці.

Теоретичні висновки останніх десятиріч засвідчують, що побудова нової парадигми професійної підготовки фахівців концептуально забезпечується використанням компетентнісного підходу, значну увагу вивченню якого у ході підготовки фахівця в останні роки було приділено В.І. Байденко, А.А. Вербицьким, І.О. Зимньою, І.Ф. Ісаєвим, Н.А. Селезньовою, Ю.Г. Татуром, В.Д. Шадриковим та ін.

Важливим для розгляду проблеми удосконалення професійної підготовки сучасного фахівця стає вивчення питання процесу формування цілісної концепції компетентнісного підходу. У статті на основі аналізу наукових джерел розглянемо ключові етапи входження її у науковий простір взагалі та у науково-педагогічний зокрема.

Як зазначає І.О. Зимня, орієнтована на компетенції освіта (освіта, заснована на компетенціях: *competent-based*

education – CBE) формувалася в Америці у загальному контексті запропонованого Н. Хомським у 1965 р. (Массачусетський університет) поняття "компетенція" стосовно теорії мови та трансформованої граматики (лінгвістична або мовна компетенція), що ґрунтувалося на знаннях, інтелектуально і особистісно обумовленому досвіді соціально-професійної життєдіяльності людини [5; 4, с. 8; 17, с. 2].

Але, відповідно до словника Merriam-Webster, перші згадки терміну "*компетенція*" відносяться до 1605 р. У той же час, І.О. Зимня стверджує, що поняття компетентності пов'язане ще з ім'ям Аристотеля, який вивчав "можливості стану людини, що позначається грецьким "*atere*" – сила, яка так розвивалася і вдосконалювалася, що ставала *характерною рисою особистості*" [4, с. 15; 1].

На початку ХХ століття поняття компетентності широко використовується в побуті та літературі. Так, "Полный словарь иностранных слов, вошедших в употребление в русском языке" (1907 р.), визначає компетенцію, як "достатню обізнаність, необхідну для того, щоб вирішувати питання у відомій області й висловлювати ґрунтовні судження з приводу певного кола явищ" [12], "Словарь иностранных слов" 1933 р. дає визначення компетенції, як кола повноважень певної установи або особи [15, с. 867.].

Однак в освітньому середовищі поняття "компетенція" і "компетентність" отримали активне поширення лише в 60-70-х роках ХХ століття як результат інтенсивного розвитку економічних процесів (нових економічних стосунків, створення нових підприємств) та науково-технічного процесу. Відповідно, аналіз досліджень, проведених у межах зазначеної проблеми (Р. Уайт, Дж. Рамен, В.І. Байденко, Н.В. Кузьміна, А.К. Маркова, А.В. Хуторської та ін.), дозволив умовно виділити три етапи становлення компетентнісного підходу у освіті.

Перший етап (1960-1970 рр.) характеризується введенням у науковий обіг категорії "компетенція". Деякі дослідники вважають, що цей факт пов'язаний із запуском СРСР штучного супутника Землі у 1957 році, унаслідок чого з'явилася різка критика системи американської освіти, відповіддю на яку й стало започаткування нової освітньої парадигми. А вже у 1959 році Р. Уайт у роботі "*Motivation*

reconsidered: The concept of competence" ("Перегляд поняття мотивації: концепція компетентності") [21] уперше наповнює поняття компетентність особистісним змістом, чим створює передумови розмежування понять компетенція і компетентність.

У 1965 році М. Хомський уводить поняття "компетенції" в теорію мови, а мовну компетенцію (*competence*) семантично протиставляє "вживанню мови" (*performance*) у контексті своєрідного протиставлення "мови" та "слова" [17, с. 2]. З цього часу в межах трансформаційної граматики та теорії навчання мовам розпочинається дослідження різних видів мовної компетенції, вводиться поняття "комунікативної компетентності" (Д. Хаймс) [18], а на підставі ідей М. Хомського, висловлених у праці "Аспекти теорії синтаксису", в 70-і роки минулого століття в Америці здійснюється перехід до компетентнісно орієнтованої освіти [17, с. 2].

Фактично саме у 1960-1970 роках уводяться у науковий обіг категорії "компетентність" і "компетенція", закладається розуміння їх сутнісної характеристики, створюються передумови розведення зазначених термінів, з'являється нове поняття "комунікативна компетентність".

Другий етап відносять до 1970-1990 рр. У цілому він характеризується використанням категорій компетенція і компетентність не тільки у теорії та практиці навчання мови (особливо рідної), але й у сфері управління та менеджменту, в навчанні спілкуванню; розробляється зміст поняття "соціальні компетенції / компетентності".

Так, у 1984 році з'являється робота Джона Равена "Компетентність у сучасному суспільстві", де автор не тільки наводить розгорнуте визначення компетентності, але й викладає своє бачення природи компетентності, виділяє види компетентностей та здійснює їх класифікацію. Компетентність трактується Дж. Равеном, як життєвий успіх у соціально значущій галузі [13, с. 253]. Він окреслює 39 видів компетентностей, які ототожнює з "мотивованими здібностями". Серед них: здатність до самоосвіти, самоконтроль, критичне мислення, готовність до вирішення складних проблем, упевненість у собі, наполегливість, здатність до спільної роботи, персональна відповідальність та ін. [13, с. 253, 281-296]. Зазначену роботу вважають базовою

для розробки проблеми компетентнісного підходу в освіті для дослідників усього світу, у тому числі й на пострадянському просторі.

Тому, *третій етап* вивчення компетентності як наукової категорії галузі освіти, який розпочався в 90-ті роки минулого століття, пов'язують із дослідженнями А.К. Маркової (1993, 1996), у яких у загальному контексті психології праці стає предметом спеціального всебічного розгляду професійна компетентність [10]. У 1990 році виходять роботи Н.В. Кузьміної та Л.А. Петровської, де компетентність розглядається, як "властивість особистості". Розробкою проблеми компетентності у цей час займаються Л.П. Алексеева, Л.М. Мітіна та ін. Поняття компетентності у наукових доробках зазначеного періоду нерозривно пов'язане з поняттям професіоналізму.

У цей же час відбувається утвердження компетентнісного підходу на світовій арені, а у матеріалах ЮНЕСКО наводиться коло компетенцій, які розглядаються як бажаний результат освіти [14].

Прообразом *сучасних уявлень* щодо змістової інтерпретації компетентнісного підходу вважаються ідеї загального і особистісного розвитку, сформульовані в контексті психолого-педагогічних концепцій розвивальної та особистісно-орієнтованої освіти. У цьому зв'язку компетенції розглядаються як наскрізні, поза- над- і метапредметні утворення, які інтегрують як традиційні знання, так і різного роду узагальнені інтелектуальні, комунікативні, креативні, методологічні, світоглядні та інші вміння [6].

Базову концепцію компетентнісного підходу, услід за Н. Хомським, В. Худмахер (*Mr. Walo Hudmacher*) визначає, характеризуючи поняття компетенції. На його думку, воно, включене у ряд таких понять, як уміння, компетентність, здібність, майстерність, саме за змістом залишається не визначеним чітко. Разом з тим, підкреслює науковець, всі дослідники погоджуються з тим, що поняття "компетенція" ближче до понятійного поля "знаю як", ніж до поля "знаю, що" [19].

У 1984 р. англійський учений Дж. Равен констатував, що компетентнісний підхід має розглядатися на стику педагогічної та психологічної наук. Саме Дж. Равен запропонував першу систематизацію компетентнісного

підходу за наступними ознаками: формування компетентності на різних вікових етапах розвитку людини; умови, необхідні для формування та розвитку компетентності. Спираючись на сформульовані тези, дослідник розглядає різні види компетентності: когнітивні (визначення перешкод на шляху досягнення цілей), афективні (задоволення від роботи) і вольові (наполегливість, рішучість, воля) [13, с. 27-41].

Широкого ж застосування компетентнісний підхід у Великобританії набув з 1995 року. У цей час чітко виділяються ключові компетенції – *key skills*, серцевинні (активні) компетенції – *core skills*, основні компетенції – *base skills*. За такого підходу ключові компетенції діляться на дві групи: комунікаційні (обчислювальні навички, робота з інформаційними технологіями) і базові – компетенції широкого профілю (робота в групі, вміння приймати рішення тощо).

Сьогодні у Великобританії стандарт освіти не фіксує знань і досягнення учнів, як це прийнято на пострадянському просторі, а визначає позитивний вектор розвитку учнів. Відповідно, виділяються різні рівні їх підготовки. В ідеалі на вищому рівні випускник повинен вміти вибудовувати стратегію діяльності, оперативно вирішувати проблеми (ці дві перші вимоги стосуються не тільки професійної діяльності, але й повсякденного життя), управляти колегами і підтримувати їх мотивацію на ефективну роботу [7].

У США особлива увага приділяється компетентності в галузі нових інформаційних технологій. Освітня політика цієї країни у межах зазначеної проблеми орієнтована на те, що в умовах постійно зростаючого обсягу інформації, способів її доставки людині актуалізується вміння відбирати, аналізувати і використовувати різноманітні, часто суперечливі дані. Особливої уваги набуває проблема розробки "моделі компетентного робітника", що розглядається як та частина спектру індивідуально-психологічних якостей, яку становлять самостійність, дисциплінованість, комунікабельність, потреба у саморозвитку.

Переорієнтація системи освіти на компетентнісний підхід в останні роки відбувається й у Німеччині та Австрії. Основним шляхом розв'язання поставленого завдання у цих країнах є впровадження програми EVA, за якою особлива

увага приділяється трансформації форм навчання з метою формування ключових компетенцій (у німецькомовних країнах – ключові кваліфікації) через: проектне навчання, збільшення академічних свобод учнів, поетапне навчання в рамках тижневого плану. Зміна форм навчання припускає посилення ролі викладача в педагогічному процесі, підвищення ініціативи та активності учнів [7].

Відповідно до "Оперативного переліку робіт і професій" у Франції працівник повинен мати певний набір різних технологічних базових та супутніх компетенцій, що забезпечують виконання конкретної діяльності [20].

У Японії вирішальне значення надають не професійним знанням, а характеру та людським якостям. У співбесіді необхідно показати вміння співпрацювати з людьми, здатність вписатися у психологічний клімат компанії, приймати її систему цінностей, старанність у виконанні професійних дій та доручень. Пріоритет віддають професійній спрямованості як підґрунтя кваліфікації фахівця [9].

Аналіз розвитку компетентнісного підходу в країнах Євросоюзу, США, Японії показав, що тут компетентнісний підхід розглядають як побудову траєкторії освітнього процесу з позицій розвитку особистості через мотивацію її саморозвитку, а його впровадження найбільшою мірою пов'язують з вимогами, що пред'являються до випускників систем загальної та професійної освіти самою особистістю, роботодавцем, державою, соціумом у цілому.

У вітчизняній педагогіці традиційно навчальні досягнення тих, хто навчається, виражалися поняттями "знання", "вміння" і "навички" як такі. У якості терміна на вітчизняному ґрунті поняття *компетентність* починає використовуватися для опису кінцевого результату освітньої траєкторії тільки в останній чверті минулого століття в роботах Н.В. Кузьміної [8, с. 87-90], А.К. Маркової [10], Л.А. Петровської [11] та ін. У цей час у дослідженнях уже не просто йдеться про компетентність у різних сферах людської життєдіяльності (педагогічна компетентність, комунікативна, інформаційна), але й у кожній з них виділяються різні її види [16, с. 19].

На сучасному етапі модернізації системи освіти розвиток компетентнісного підходу в країнах пострадянського простору відбувається в руслі загальносвітових тенденцій, що визначені Болонською декларацією та цілим рядом

міжнародних документів, що регламентують міжнародну співпрацю у галузі освіти та відзначають, що проста трансляція знань, умінь і навичок уже недостатня для підготовки кваліфікованого спеціаліста [3, с. 23-29].

Обґрунтовуючи його значення у одній з найбільш відомих програм, де беруть участь університети всіх країн Євросоюзу – проєкті "Надбудова освітніх структур", пріоритетним напрямом співпраці у галузі освіти європейські аналітики визначають чітке структурування загальних та спеціальних компетенцій, у тому числі у ході підготовки докторів філософії [2, с. 37]. На їх думку, перевагами компетентнісного підходу є його гнучкість та автономія в архітектурі навчального плану, що й забезпечує *якість освітньо-наукової траєкторії* не тільки як підґрунтя реалізації ними професійно-педагогічної діяльності, але й як засіб реалізації наукових досліджень незалежно від обраної спеціальності.

Список використаних джерел та літератури

1. *Аристотель*. Никомахова этика: [в 4-х т.] / Т. 4. / Аристотель. – М., 1983. – 347 с.
2. *Делор Ж.* Образование – сокровище. UNESCO, 1996 / Делор Ж. // Университетская книга. – 1997. – №4 – С. 37.
3. *Згуровський М.З.* Болонський процес: головні принципи та шляхи структурного реформування вищої освіти України. / М.З. Згуровський. – К.: НТУУ "КПІ", 2006. – 544 с.
4. *Зимняя И.А.* Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании / И.А. Зимняя. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 42 с.
5. *Зимняя И.А.* Педагогическая психология / И.А. Зимняя. – М.: Логос, 2004. – 384 с.
6. *Козлова Н.В.* Психолого-акмеологическое знание в системе высшего профессионального образования [учеб. пособ. для слушателей дополнительной профессиональной образовательной программы получения дополнительной квалификации "Преподаватель высшей школы" и студентов психологических специальностей] / Козлова Н.В. – Томск. – Издательство ТПУ. – 2007. – 151 с. [Электронный ресурс] / С. Med-books.info. – Режим доступа: <http://med-books.info>

books.info/akmeologiya_769/psihologoakmeologicheskoe-znanie-sisteme.html – 18.05.2011 г. – Загол. с экрана.

7. *Компетентный подход в современной психолого-педагогической науке при подготовке студентов к предпринимательству* [Электронный ресурс] / С. Do.gendocs.ru. – Режим доступа: <http://do.gendocs.ru/docs/index-259462.html> – 18.07.2010 г. – Загол. с экрана.

8. *Кузьмина Н.В.* Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. – М.: Высш. шк., 1990. – 119 с.

9. *Кудрявцева Т.В.* Формирование профессиональной готовности менеджеров туризма в системе дополнительного образования: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.08 "Теория и методика профессионального образования" / Т.В. Кудрявцева. – Г., 1999. – 21 с.

10. *Маркова А.К.* Психология профессионализма / Маркова А.К. – М.: Международный гуманитарный фонд "Знание", 1996. – 308 с.

11. *Петровская Л.А.* Компетентность в общении: социально-психологический тренинг / Л.А. Петровская. – М.: Издательство Московского университета, 1989. – 216 с.

12. *Попов М.* Полный словарь иностранных слов, вошедших в употребление в русском языке (1907) / М. Попов – [Электронный ресурс] / С. Inslov.ru. – Режим доступа: <http://www.inslov.ru/html-komlev/k/kompetentnost5.html> – 7.08.2012 г. – Загол. с экрана.

13. *Равен Дж.* Компетентность в современном обществе: выявление, развитие, реализация / Дж. Равен. – М.: Когито-Центр, 2002. – 400 с.

14. *Реформы и развитие высшего образования: Программный документ ЮНЕСКО.* – М.: ЮНЕСКО, 1995. – 93 с.

15. *Словарь иностранных слов* / под ред. О.Ю. Шмидта. – М.: Советская энциклопедия, 1933 – 1500 с.

16. *Софьина В.Н.* Акмеологический подход к развитию профессиональной компетентности специалистов инженерного профиля: [монография] / В.Н. Софьина, В.А. Полянин. – Ковров: КГТА, 2008. – 220 с.

17. Хомский Н. Аспекты теории синтаксиса / Ноам Хомский. – М.: Изд-во Московского ун-та, 1972 (англ. 1965). – 259 с. – (Серия переводов; вып. 1).
18. Hymes D. On Communicative Competence / D. Hymes. – Sociolinguistics. Harmondsworth: Penguin, 1972. – 253 p.
19. Hudmacher Walo. Key competencies for Europe // Report of the Symposium Berne, Switzerland 27-30 March, 1996. Council for Cultural Cooperation (CDCC) // Secondary Education for Europe Strasbourg, 1997.
20. Quality education and competencies for Life (Workshop 3) Background Paper. – 2004. – P. 6-7.
21. White R. W. Motivation reconsidered: The concept of competence // Psychological review. – 1959. – № 66.

Sydorchuk N. G. Conceptual bases of competence paradigm of specialists' training in the conditions of lifelong learning.

The article has the analysis of the key stages in the formation of an integral concept of the competence approach in the scientific space in general and in the scientific and pedagogical space in particular.

Keywords: competence, the frames of the competence, competence approach, professionally significant personal qualities.

Сидорчук Н. Г. Концептуальные основы компетентностной парадигмы подготовки специалистов в условиях обучения на протяжении жизни.

В статье на основе анализа научных источников рассмотрены ключевые этапы формирования целостной концепции компетентностного подхода в научном пространстве вообще и в научно-педагогическом в частности.

Ключевые слова: компетентность, компетенция, компетентностный подход, профессионально значимые качества личности.

Бондар Аліна Миколаївна,
аспірант кафедри германської філології
та зарубіжної літератури
(Житомирський державний університет
імені Івана Франка)

СПЕЦИФІКА ХУДОЖНОСТІ ЕПІЧНОГО В ДРАМАТИЧНОМУ ТВОРІ

У статті розкрито специфіку художності епічного в драмі. Окреслено зміст термінів "специфіка", "художність", "епічне", "драма".

Ключові слова: специфіка, художність, епічне, драматичний твір, епічна драма, драматична форма театру, поетичність.

У вітчизняному літературознавстві природа художності епічного в драматичному творі в теоретико-літературному плані досліджена дуже мало. Це обумовлено тим, що досі немає чіткого визначення терміну "художність". Незважаючи на те, що представники різних літературних напрямів, течій та шкіл кожної історичної епохи намагалися дати визначення художності, пояснити її мінливу сутність та роль, досі немає єдиного погляду на це поняття, а також його чіткого потрактування.

Категорія художності багатоаспектна, унікальна, вона визначає процес творення відповідно до норм і вимог мистецтва як такого. Сьогодні художність виступає основним поняттям, яке може дати найповніше уявлення про специфіку літератури. Із художністю безпосередньо пов'язані уявлення про цілісність, оригінальність, творчу свободу, відчуття міри й смаку в сучасному літературному творі. Поняття художності – не тільки літературна, а й філософська та естетична категорія.

У Академічному тлумачному словнику української мови зазначено, що поняття "художність" – це складне поєднання творчих і професійних якостей, які визначають кінцевий результат праці мовця у висвітленні теми. До художніх належать твори, де у співзвучності з ідеальними нормами та вимогами теорії мистецтв реалізується професійний творчий процес, органічно поєднуються форма і зміст [6].

Академічний тлумачний словник української мови дає пояснення термінам "художність" та "епічне".

Художність – це специфічна властивість справжнього твору мистецтва, пов'язана з творчою свободою, оригінальністю, смаком, почуттям міри автора у висвітленні теми.

Епічне – 1) характерний для епосу; 2) спокійний, розважливий, безпристрасний [1].

Літературознавчий словник-довідник за редакцією Р.Т. Гром'яка, Ю.І. Коваліва, В.І. Теремка дає визначення поняття "драматичний твір".

Драма (грец. *drama* – дія) – один із літературних родів, який змальовує світ у формі дії, здебільшого призначений для сценічного втілення.

Теорія драми в її історичному розвитку неодмінно відбивала всі зміни в літературній і сценічній творчості, які відбувалися протягом тисячоліть. Аристотель у своїй праці "Поетика" розробив теорію трагедії, визначення якої як наслідування важливої і завершеної дії, що має певний обсяг, реалізується через дію, а не через розповідь і викликає співчуття і жах очищення (катарсис), на багато століть сформувало підходи до драми [3].

Існує багато інших критеріїв художності як у творенні, так і в структурі сприйняття мистецтва. Тому слід відзначити атрибутивну інтенцію і властивість художності бути притаманною мистецтву як його родової сутності в найконкретніших проявах. Не дивлячись на те, якої грані мистецтва торкається науковець, – основним контекстом художності залишається художня міра.

Художність – це поетичність у мистецтві, але ці поняття не у всьому тотожні. Перше у своєму значенні ширше, ніж друге, тому що поетичність, на відміну від художності як прерогативи виключно мистецтва, належить також і до реальної сфери переживань. Саме звідти художність набирає власні сили і спроможність зворушити перетвореним естетичним змістом [5, с. 197]. Поезія почуттів у реальному житті – це те джерело, яке здатне, по-перше, надихнути і, по-друге, достатньою мірою служить художникові, композитору, письменникові, артисту першоосновою художніх перетворень. Поетичність – це не жанр, а тип романтичного світосприймання, яке ґрунтується на розкутості внутрішнього

стану і екзотеричності ставлення до навколишнього світу. За висловом теоретика німецького романтизму Новаліса, "поезія розчиняє чуже буття в своєму". Сфера поета, вважає він, то є світ, зібраний у фокусі сучасності. Поет повинен з'єднати все зі стихією духу, створити цілісний образ, складений з протилежностей, загального і частковостей. Роман також має бути суцільною поезією, в якій поєднані гармонія, здивування й істинне поняття про світ. "Чим поетичніше, тим істинніше", – такою є формула Новаліса.

Абсолют, вічність і істинність поетичного виступають аналогом невмирущості моральних цінностей. Поетичність – в романтизації, схильності до ідеального в людській психології. Художність, належачи до витвору людського духу, гармонізується з поетичністю споглядання – естетичного сприйняття природи і життя. Саме в художності криється перемога над стереотипом почуттів і мислення, а це, у свою чергу, є боротьбою і громадянським вчинком митця на захист ідеального.

Тому завданнями нашого дослідження є визначити проблеми художності та епічності в літературознавчому дискурсі; проаналізувати роль і місце епічного в драматичній формі театру; розкрити поняття епічного в епічній драмі; визначити роль епічного в літературній спадщині Генріха Манна, Томаса Манна та Ліона Фейхтвангера та шляхи досягнення епічного в романах.

На основі вже існуючих доведень та ідей ми маємо за мету запропонувати термін "художність" у більш вузькому значенні. Під час використання особливостей художності у аналізі та пошуку епічного в драматичному творі буде створена специфіка впливу біографії письменника та часу написання твору на зображення художності епічного. Одним із складових дослідження буде аналіз та опис відносин між Ліоном Фейхтвангером та Бертольтом Брехтом та вплив їхньої творчої дружби на їхні твори. На початку 20-х років ХХ століття зав'язалась дружба між Ліоном Фейхтвангером та Бертольтом Брехтом, якого Фейхтвангер, старший за віком, "відкрив" та підтримував. У 30-х роках Фейхтвангер і Брехт разом опублікували журнал "Das Wort" ("Слово"), який видавався у Москві [4, с. 32].

У ході нашого дослідження ми використовуємо компетентністний підхід, який допомагає сформувати уміння,

спрямовані на розширення досвіду професійно-педагогічної діяльності у вищій школі; дозволяє орієнтуватися у спеціальних питаннях, розширюючи коло вузької спеціалізації; під час формування наукової думки у моїй праці компетентнісний підхід допомагає сформулювати думку так, щоб наукове дослідження потім було реалізоване; підвищує рівень власної професійно-педагогічної компетентності; забезпечує творчий пошук та самовираження.

Список використаних джерел та літератури

1. *Епічний* // Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980) [Електронний ресурс] / С. Sum.in.ua. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/epichnyi> – 20.01.2016 р. – Загол. з екрану.

2. *Васильев С.А.* Синтез смысла при создании и понимании текста / С.А. Васильев. – К.: Наукова думка. – 1988. – 237 с.

3. *Драматичний* твір // Вікіпедія. Вільна енциклопедія [Електронний ресурс] / С.Uk.wikipedia.org. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%82%D0%B2%D1%96%D1%80 – 20.01.2016 р. – Загол. з екрану.

4. *"Золотий перетин"* драматургічної тріади Брехта // Бертольт Брехт. Три епічні драми / уклад. О.С. Чирков/ за наук. ред. докт. філол. наук, проф. О.С. Чиркова – Житомир: "Полісся", 2010. – С. 6-35.

5. *Нечволод Л.І.* Сучасний словник іншомовних слів / Л.І. Нечволод. – Х. : ПП "Торсінг плюс", 2007. – 768 с.

6. *Художність* // Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980) [Електронний ресурс] С. Sum.in.ua. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/khudozhnistj> – 20.01.2016 р. – Загол. з екрану.

7. *Braun F.* Kommunikation von Geschlecht / Friederike Braun // Pfaffenweiler. – 1997. – 352 S.

8. *Fischer-Lichte E.* Soziale und theatralische Konventionen als Problem der Dramenübersetzung / hrsg. von Erika Fischer-Lichte – Tübingen: Narr, 1988. – 177 S.

Bondar A. M. Specificity of epics' artistic merit in drama.

The article is about specificity of epics' artistic merit in drama. Much attention is given to the terms "specificity", "artistic merit", "epic" and "drama". The category of specificity is multifold, syncratic; this category decides the process of creation that is answerable to norms and specifications from specificity. The most of schools wanted to explain the category specificity, its importance, but now we use more than one term relating specificity.

Keywords: artistic, epic, drama, epic drama, dramatic theater form, poetry.

Бондарь А. Н. Специфика художественности эпического в драматическом произведении.

В статье раскрыто специфику художественности в драме. Очерчено содержание терминов "специфика", "художественность", "эпическое", "драма".

Ключевые слова: специфика, художественность, драматическое произведение, эпическая драма, драматическая форма театра, поэтичность.

УДК 378.147

Гавриловський Сергій Олексійович,
аспірант кафедри педагогіки,
завідувач навчальних лабораторій
ННІ іноземної філології
(Житомирський державний університет
імені Івана Франка)

**ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ
ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
ЗАСОБАМИ ІКТ**

У статті проаналізовано теоретичні аспекти науково-дослідної діяльності майбутніх керівників загальноосвітніх навчальних закладів засобами інформаційно-комунікаційних технологій. З'ясовано, що, застосовуючи новітні інформаційні

технології, можна оптимізувати підготовку майбутнього керівника.

Ключові слова: управління, наукова-діяльність, науково-дослідна діяльність, самотійна робота, наукові дослідження, керівник, інформаційно-комунікаційні технології, загальноосвітній навчальний заклад.

В сучасних умовах перед державою стоїть завдання, спрямовані на розбудову національної системи освіти. Важливе значення в контексті його розв'язання надається високому рівню вимог щодо професійної підготовки висококваліфікованих спеціалістів, а особливо до підготовки керівників закладів освіти.

Одним із основних чинників досягнення запланованого результату стає науково-дослідна діяльність (НДД), що сприяє розвитку творчості та самотійності, а також зорієнтована на формування особистості майбутнього керівника, здатного реалізовувати здобуті знання до практичних вимог сьогодення. Особливе місце в цьому процесі належить управлінню науково-дослідної діяльності засобами сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

З огляду на те, що становлення майбутнього керівника навчального закладу відбувається у період базової підготовки у магістратурі, пошук шляхів підвищення якості додаткової педагогічної освіти, яка реалізується у НДД, розвиток професійної компетентності, задоволення запитів особистості в освітніх послугах обумовлюють необхідність всебічного дослідження НДД як педагогічного явища, пошуку нових технологій навчання, які активізують цю діяльність у майбутніх керівників, впровадження з цією метою ІКТ.

У процесі навчання відбувається знайомство магістранта (майбутнього керівника ЗНЗ) з новітніми методами управління освітніми системами, співвіднесення їх зі своїм досвідом, освоєння основних інструментів і процедур, якими має володіти кваліфікований керівник.

Широке застосування ІКТ у НДД є об'єктивно неминучим завдяки реальним якісним змінам у структурах пізнавальної і практичної діяльності людини, пов'язаним з інформатизацією суспільства в цілому. Причому, висока ефективність і широкі педагогічні можливості використання сучасних ІКТ в освіті і самоосвіті досягаються тільки за умови урахування

дидактичних і психологічних принципів взаємодії людини із засобами ІКТ, розроблених сучасною педагогічною наукою [1].

Незважаючи на те, що сьогодні у науці накопичені значні знання й здобутки з різних проблем НДД педагогів і питань інформатизації освіти, аспект розгляду НДД керівників навчальних засобів засобами ІКТ в системі підвищення кваліфікації у цілому не був предметом спеціального вивчення, що й обумовлює актуальність нашого дослідження на науково-теоретичному рівні.

Аналіз ситуації, що склалася сьогодні в Україні, свідчить про наявність низки суперечностей між:

- зростанням вимог, що пред'являються суспільством до сучасного керівника, і реальним рівнем його наукової діяльності, який є одним з основних механізмів досягнення необхідної якості в роботі [2];

- соціально-значущою необхідністю підвищення рівня самоосвіти сучасного керівника і недостатньою науковою розробленістю умов активізації цього процесу в системі навчання у магістратурі;

- необхідністю здійснення безперервної самоосвіти керівника і його здатністю здійснювати самоосвітню діяльність за допомогою ІКТ [3];

- потенційними можливостями ІКТ і рівнем реалізації цих можливостей в практиці під час магістерської підготовки [4].

Процес організації системи НДД майбутнього керівника навчального закладу вимагає, у першу чергу, вдосконалення сформованої системи планування наукової діяльності на всіх її рівнях, створення організаційної, психологічної, дидактичної та методичної підтримки цього процесу. За всього різноманіття змін залишається недостатньо розробленою проблема управління, найважливішою складовою якого є планування. Крім того, виникла потреба в пошуку нового змісту, форм і методів навчання магістрантів навчальних закладів, що навчають майбутніх керівників ЗНЗ, планування навчальної діяльності в процесі самостійної роботи. Важливо вийти на новий рівень управління процесом планування з використанням можливостей ІКТ в освіті.

Науково-технічний прогрес веде до зростання частки високоінтелектуальної розумової праці у сфері освіти. Тому, потрібні технології інтенсивного навчання, підвищується роль

управління в професійній діяльності. Створення організаційної, психологічної, дидактичної та методичної підтримки процесу планування НДД з використанням можливостей ІКТ дозволяє вийти на новий рівень управління процесом навчання.

У результаті аналізу ситуації, що склалася, виникає гіпотеза, згідно з якою, застосовуючи нові інформаційно-педагогічні технології в плануванні та організації НДД, можна оптимізувати підготовку майбутнього керівника закладу освіти.

Разом з тим, аналіз стану проблеми в психолого-педагогічній літературі довів, що, незважаючи на наявні теоретичні дослідження і практичний досвід в області управління освітнім процесом, недостатньо вивченим залишається аспект управління НДД магістрантів у сучасних соціокультурних умовах. Таким чином, виникає протиріччя між вимогами до компетентності майбутніх керівників навчальних закладів, що постійно посилюються у НДД, та недостатньою розробленістю цього питання у педагогічній теорії і практиці.

Підкреслимо ще раз, що майбутнє нашої країни безпосередньо залежить від компетентності, професійності, мобільності молодих фахівців, які вміють ефективно працювати на рівні світових стандартів. Сучасна соціокультурна ситуація, обумовлена впливом традиційних (культурних) і актуальних (політичних і економічних) факторів суспільного розвитку, які виступають безпосередніми причинами вдосконалення особистості, що склалася в системі вищої професійної освіти. Це вказує на необхідність виховання нового покоління молодих дослідників, здатних реалізувати свій інтелектуальний потенціал в умовах ринкової економіки, навчитися приносити користь собі і суспільству **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

У педагогічних дослідженнях останніх років, поряд з планомірним рішенням проблем формування досвіду науково-дослідної та педагогічної діяльності керівника системи освіти, в недостатній мірі розглянуті та досліджені такі важливі питання, як визначення рівнів та критеріїв сформованості досвіду цих видів діяльності, етапів його формування, подібності видів діяльності і можливості їх використання у практиці НДД.

Технологічний аспект, який розкритий при аналізі наукових джерел, дозволяє стверджувати, що сьогодення системи вищої освіти набуває змін: науково-дослідна робота має вагоме значення, тому і стає одним із основних компонентів професійної підготовки майбутнього фахівця. Це, насамперед, зумовлено рівнем сформованості дослідних знань, умінь, розвитком особистих якостей, накопиченням досвіду творчої дослідної діяльності.

Саме інформатизація НДД сприяє підвищенню ефективності наукових досліджень, створенню необхідної системи зберігання та використання науково-технічної інформації.

Список використаних джерел та літератури

1. *Формування інформаційно-комунікаційних компетентностей у контексті євроінтеграційних процесів створення інформаційного освітнього простору* / [О.В. Білоус, О.О. Гриценчук, І.В. Іванюк, О.Є. Кравчина та ін.] // за заг. ред. Бикова В.Ю., Овчарук О.В.; Ін-т інформ. технол. і засобів навч. – К.: Атіка, 2014. – 212 с.

2. *Зязюн І.А. Аналіз педагогічної дії у площині самовизначення вчителя* / І. А. Зязюн // Креативна педагогіка: наук.-метод. журнал / Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. – Вінниця, 2012. – Вип. 6. – С. 11-18.

3. *Білоусова Л.І. Технологія формування у майбутніх педагогів компетентності самоосвіти з використанням потенціалу інформаційно-навчального середовища* / Л.І. Білоусова, О.Б. Кисельова // Інформаційні технології в освіті: збірн. наук. пр. – Випуск 3. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2009. – С. 11-19.

4. *Фамілярська Л.Л. Блог як середовище неперервного професійного розвитку вчителів англійської мови* [Електронний ресурс] / Л.Л. Фамілярська, Ю. С. Запорожцева // Інформаційні технології і засоби навчання: [електрон. журн.]. – 2012. – №2 (28). – Режим доступу: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/643>.

5. *Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації: [монографія]* / за ред. д-ра екон. наук, проф. Д.Г. Лук'яненка. – К.: КНЕУ, 2001. – 538 с.

Gavrylovskiy S. A. The theoretical aspects of scientific research activities provided by prospective managers of secondary educational institution with the use of computer technologies

The article analyses theoretical aspects of scientific research activity provided by prospective managers of secondary educational institution with the use of computer technologies. The results of the research paper show that implementation of computer-based technologies ensures certain optimisation of the training of the prospective managers.

Key words: management, scientific activities, research activities, individual work, scientific research, manager, computer technologies, secondary educational institution.

Гавриловский С. А. Теоретический аспект научно-исследовательской деятельности будущих руководителей общеобразовательными учебными заведениями средствами ИКТ

В статье проанализировано теоретические аспекты научно-исследовательской деятельности будущих руководителей общеобразовательных учебных заведений средствами информационно-коммуникационных технологий. Выяснено, что, применяя новейшие информационные технологии, можно оптимизировать подготовку будущего руководителя.

Ключевые слова: управление, научная-деятельность, научно-исследовательская деятельность, самостоятельная работа, научные исследования, руководитель, информационно-коммуникационные технологии, общеобразовательное учебное заведение.

Гаврилюк Альона Валеріївна,
магістрант ННІ педагогіки,
(Житомирський державний університету
імені Івана Франка),
Наук. керівник: доктор пед. наук, доцент,
професор кафедри педагогіки Сидорчук Н.Г.

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ХОДІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

У статті розкрито порядок роботи щодо вирішення проблеми здоров'язбереження учнів початкової школи. Визначено шляхи впровадження форм, методів та прийомів, що забезпечують формуванню здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів.

Ключові слова: компетентність, здоров'язбережувальна компетентність, здоров'язбережувальна компетентність учнів початкової школи.

У ХХІ столітті ефективність початкової освіти залежить від реалізації компетентнісного підходу. Компетентнісні результати навчання визначено у Державному стандарті початкової загальної освіти (2011 р.), вимогах до засвоєння програмового змісту з кожного навчального предмета (2012 р.), до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів (2014 р.) [1]. У наш час гостро постає потреба у визначенні резервних запасів підвищення ефективності навчального процесу на засадах компетентнісного підходу і розкритті механізми їх використання у професійній діяльності педагогів [1].

Одним із найактуальніших завдань вчителя сучасності є формування ключових компетентностей молодших школярів. Детально зупинимось на здоров'язбережувальній компетентності, яка включає:

- розуміння школярами понять здоров'я, здорового способу життя;
- осмислення і цінування, бережне ставлення до свого здоров'я - це вища життєва цінність;

- взаємозалежність організму людини з природним і соціальним оточенням;

- поліпшення фізичного, соціального, психічного та духовного складників здоров'я;

- бережне, систематично правильне відношення до власного здоров'я.

Всі вчителі мріють бачити своїх учнів здоровими, усміхненими, розумними, успішними. Однак статистичні дані стану здоров'я учнів стверджують, що за час навчання чисельність здорових дітей зменшується у 4-5 разів. Близько 89% усіх дітей мають проблеми із загальним станом здоров'я. Не може не привернути увагу той факт, що різко знижується вік дітей, які мають схильність вживати алкогольні напої, палити та вживати наркотичні речовини. Також зростає відсоток дітей, які навчаються за спеціальними освітніми програмами в інклюзивних класах [3].

Відповідно дуже актуальною проблемою в освіті сьогодні є збереження здоров'я дітей та формування основ здорового способу життя як цінності.

Найпростіші базові основи здоров'я формуються ще у дитинстві, тому збереження та зміцнення здоров'я кожного школяра є першочерговим завданням суспільства, сім'ї, школи.

Повноцінне функціонування організму людини залежне від стану всіх складників здоров'я, а саме: фізичного, соціального, психічного, духовного, від умінь цінити здоров'я.

Здоров'я – термін багатогранний.

В першу чергу – це комфортне психологічне самопочуття, гарний настрій, гарна пам'ять, а не лише відсутність недуг. Тобто це гармонійне поєднання всіх складників здоров'я як результат самодисципліни на основі гострої потреби бути здоровим [5].

Детально зупинимось на кожному складнику здоров'я:

- фізичний – це стан організму, при якому показники фізіологічних систем знаходяться в межах норми;

- психічний – стан психічної сфери людини, при якому присутній загальний душевний комфорт, адекватний прояв поведінки;

- духовний – це стан духовного світу особистості, його сприйняття складових духовної культури людства, освіти, науки, мистецтва, релігії, моралі, етики;

- соціальний – порядок цінностей, настанов і мотивів поведінки в соціальному середовищі [9].

Відповідно для того аби сформувати здоров'язбережувальну компетентність в учнів початкових класів необхідно створювати умови для збалансованого формування всіх чотирьох складників [9].

У рамках терміну зміцнення здоров'я значна роль відводиться здоров'язбережувальним освітнім технологіям, до яких відносяться всі педагогічні технології, які сприяють збереженню здоров'я й виховують культуру здоров'я. Власний досвід доводить, для того щоб вбачалась ефективність у формуванні здорового способу життя потрібно напряду залучати не лише учнів, а і їхніх родичів до здоров'язбереження у навчальному процесі [6].

Переконана, що взірцем до правильних дій для кожної дитини лишається мама і тато, тому вчитель повинен не лише навчити дитину діям, що сприятимуть формуванню певної точки зору щодо здорового способу життя, а й безпосередньо вплинути на батьків, та інших членів сім'ї. Відповідно і докласти зусиль і аргументувати потрібно насамперед батьків.

У своїй педагогічній діяльності інформаційну роботу з батьківським активом і учнями проводжу паралельно. Своє завдання вбачаю у донесенні до них, що здоров'я дитини залежне від способу життя всієї родини.

Приділивши велике значення даному питанню я розробила певні систему навчальних занять, тренінгів, індивідуальних консультацій та бесід з батьками, а також цілу низку родинних спортивних свят, конкурсних програм. Родинні спортивні свята, КТС, походи, екскурсії, спортивні змагання, конкурсні програми на визначення сім'ї , яка найбільше полюбляє спорт, правильне харчування, сімейне загартовування, сезоні ігри на свіжому повітрі, виготовлення стінгазет, плакатів, створення програми пропаганди здорового способу життя, – це не повний перелік спланованих заходів, які повинен впроваджувати у своїй діяльності вчитель, який дійсно прагне сприяти формуванню здоров'язбережувальної компетентності в учнів початкових класів.

Результатами моєї роботи з батьками є те, що більшість віддає перевагу саме дотриманням здорового способу життя,

а саме: жодних шкідливих звичок, відмова від не правильного харчування, регулярні заняття спортом зі своїми дітьми, а ще батьки почали активніше приймати спільну участь у шкільних заходах школи, тематика яких збереження та зміцнення здоров'я.

Спілкуючись з учнями та їх батьками особливу увагу та велике значення приділяю формуванню мотивації дбати про стан свого здоров'я, бути здоровим. Заздалегідь готую таку інформацію, яка є цікавою, переконливою, доступною, потрібною, а головне актуальною саме для такої вікової категорії. Дуже часто після опрацювання або прослуховування інформації даю можливість учням установити аналітико – синтетичні і логічні зв'язки. Таким чином вони отримують не лише знання, а ще через вміння і навички – досвід. А якщо діти матимуть власний досвід і необхідну базу знань це сприятиме формуванню позиції щодо необхідності дотримання простих правил, які надалі стануть способом життя. Саме ця позиція є основою для ціннісних орієнтацій.

Розглянемо понятійний простір чотирьох складників здоров'я (фізичний, психічний, соціальний, духовний), і шляхи забезпечення їх належного формування [7].

Фізичний складник здоров'я, цілком зрозуміло, що відображає загальний розвиток і функціонування всіх органів, систем організму людини.

Стосовно психічного складника здоров'я, рахую, що це відображення розвитку дитини як повноцінної особистості, забезпечення її душевного благополуччя. Психічне здоров'я розкривається у розвитку основних функцій психіки людини. Урахування особистісного фактора в навчальному процесі грає вирішальну позицію.

Опираючись на свій педагогічний досвід впевнилась, що кожна особистість завжди виділяється неповторною індивідуальністю, своєрідністю, має неповторне індивідуальне обличчя, яке проявляється у її особистих здібностях та характері. Кожен урок курсу "Основи здоров'я" проходить з девізом "Наше здоров'я у наших руках, тому бережімо його щохвилини!" [8].

Психічний складник тісно пов'язаний із соціальним. Соціальний вбачаю у ефективній взаємодії дитини із соціумом. І це напряду залежить від нас, дорослих. Деякі

батьки абсолютно не регламентують час проведений за комп'ютером своїм нащадкам, також купують ігри, які "переносять" діток у віртуальний світ, і дитина йде до школи, без жодних навичок взаємодії, спілкування з іншими дітками та дорослими у реальному світі. Вони мислять категоріями і понятійними термінами, що і їхні віртуальні герої. І найголовніше завдання вчителя – залучити цю дитину до дитячої спільноти у реальності, сприяти розумінню, що її люблять, поважають, цінують оточуючі. Створення умов для спілкування дітей – має фундаментальне значення у формуванні в учнів життєвих навичок, які лежать в основі здорового способу життя [10].

Сприяють формуванню в учнів правильного уявлення правильного способу життя, корисних звичок в колективі завдання на уроках української мови типу "Закінчити думку": "Максим сьогодні найшвидше...(грав у футбол, виконав фізичну вправу, пробіг естафету)" або: "Мені сподобалось як Ірина ... (підготувалась до уроку, забралась на канат, присідала з гімнастичними палицями)" [8]. Ця щоденна робота вимагає масу зусиль і часу, є досить клопіткою. Компенсуючими чинниками докладених зусиль є відповідні позитивні результати. Саме таким чином формується позитивна самооцінка школяра. Для дітей вона виражається у наших словах, похвалі, поглядах, ставлення до них, підтримці та любові. Кожне дитя "вирастає" на очах коли відчуває, що його люблять. Часом самі того не помічаючи своєю неувагою, невмінням вчасно відреагувати на дитячу поведінку ми стаємо причетними до того, що руйнується або занижується їхня самооцінка.

Своєю працею намагаюся сформувати в дітей віру в свої сили. Прагну навчити кожного бути індивідуальним, впевненим у собі, і цінувати ці якості в інших. Допомогає групова робота з батьками над створенням сімейних газет. А моє завдання полягає у скеруванні і наданні консультацій та рекомендацій. В подібних плакатах діти із батьками мають змогу намалювати малюнки, написати замітки про родинні традиції, свята, рецепти здоров'я, розмістити сімейні фото. Створення їх – це не лише спільно проведений час з дитиною, а й шлях до цікавого довірливого спілкування та формування певних родинних ціннісних орієнтацій.

На уроках курсу "Основ здоров'я", в після урочний час

розмовляємо з учнями про те, як вони бачать поняття збереження своє здоров'я, що таке здоровий спосіб життя, як діяти в ситуаціях, коли є загроза здоров'ю та життю людини, опираючись на життєвий досвід дітей встановлюємо логічні зв'язки між діями і наслідками: "Що буде, якщо...". Організую зустрічі із шкільною медсестрою, лікарем – стоматологом, під час яких діти повторюють правила догляду за зубами, обличчям, тілом [10].

Знання отримані на практиці впливають на усвідомлення школярами необхідності дотримуватись здорового способу життя, правил харчування, особистої гігієни [11].

Духовний складник здоров'я є певною скарбничкою, яка відображає все хороше в людині, завдяки чому людина стає особистістю. І на формування цієї складової відповідальність значною мірою покладена на батьків, на цьому етапі мають бути сформовані сімейні цінності. Велику увагу духовному здоров'ю приділяю на уроках курсу Я у світі.

Належний рівномірний розвиток всіх чотирьох складників здоров'я є основою для формування здоров'язбережувальної компетентності та ціннісних орієнтацій учнів початкових класів під час навчального процесу.

Список використаних джерел та літератури

1. Савченко О.Я. Якість початкової освіти: сутність і чинники впливу / Савченко О.Я. – Науковий вісник МДУ імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні наука. – 2011. – Вип. 1.33. – С. 9-15.

2. Коваль Н. Навчання "Основ здоров'я" молодших школярів на засадах компетентнісного підходу: [проблема реалізації компетентнісного підходу в процесі навчання "Основ здоров'я" в початковій школі] / Н. Коваль // Початкова школа. – 2012. – №9. – С. 1-6.

3. Ващенко О. Організація здоров'язберігаючої діяльності початкової школи / О. Ващенко, С. Свириденко // Початкова освіта. – 2005. – №46. – С. 2-4.

4. Ващенко О.М. Здоров'язберігаючі технології в загальноосвітніх навчальних закладах / О. Ващенко, С. Свириденко // Директор школи. – 2006. – №20. – С. 12-15.

5. Концепція формування позитивної мотивації та здоровий спосіб життя у дітей та молоді // Основи здоров'я: книга для вчителя. – К.: Генеза, 2005. – С. 47-57.

6. Бех І. Д. Виховання особистості. Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади / І.Д. Бех. – К.: Либідь, 2003.

7. Мазуренко А. Формування навичок здорового способу життя у молодших школярів в позаурочний час / А. Мазуренко. – К.: Шкільний світ, 2008.

8. Володарська М.О. Основи здоров'я (конспекти уроків за підручником Гнатюк О.В.). – К.: Основа, 2014.

9. Мальцева Т. Здорова дитина – здорова нація / Мальцева Т. // Початкова освіта. – 2011. – №19 (595). – С. 22-24.

10. Гнатюк О.В. Основи здоров'я (підручник для 3 кл.). – К.: «Генеза», 2014.

11. Гнатюк О.В. Основи здоров'я (підручник для 4 кл.). – К.: «Генеза», 2014.

Gavrylyuk A.V. Formation of health-saving competence in the elementary school students during the learning process.

The article reveals the procedure for solving the health problem of primary school students. The ways of introducing forms, methods and methods ensuring the formation of the health-saving competence of junior schoolchildren are determined.

Key words: *competence, health-saving competence, health-saving competence of elementary school students.*

Гаврилюк А. В. Формирование здоровьесберегающей компетентности учащихся начальной школы в ходе процесса обучения.

В статье раскрыт порядок решения проблемы здоровьесохранения учащихся начальной школы. Определены пути внедрения форм, методов и приемов, обеспечивающих формирование здоровьесберегающей компетентности младших школьников.

Ключевые слова: *компетентность, здоровьесберегающая компетентность, здоровьесберегающая компетентность учащихся начальной школы.*

Дем'янчук Олена Сергіївна,
аспірант кафедри педагогіки
(Житомирський державний університет
імені Івана Франка)

ІСТОРІЯ ГІМНАЗІЙНОЇ ОСВІТИ НА БУКОВИНІ (XIX – 40-і рр. XX ст.) : СТАН РОЗРОБЛЕНОСТІ ПРОБЛЕМИ

У статті проаналізовано стан розробленості проблеми становлення і розвитку гімназійної освіти на Буковині (XIX – 40-і рр. XX ст.). У зв'язку з визначеною темою дослідження виділено мету і завдання роботи. Праналізовано праці відомих науковців і педагогів, в яких приділяється увага гімназійній освіті буковинського краю зазначеного періоду. Зроблено висновок про те, що розвиток гімназій перебував під впливом двох іноземних урядів, адже буковинський край був колонією спочатку австрійського уряду (1774 – 1918 рр.), а згодом і румунського (1918 – 1939 рр.).

Ключові слова: гімназія, середня система освіти, Буковина, компетентнісний підхід.

Невід'ємною складовою національно-культурного відродження народу є освіта. Історія становлення та розвитку освіти України є унікальним прикладом розбудови національної системи освіти в умовах багатонаціонального соціального середовища, оновлення її змісту та структури, об'єктивного висвітлення внеску культурно-освітніх діячів у процес національного відродження.

Серед інших історико-педагогічних об'єктів дослідження заслуговує уваги освіта Буковини в XIX – 40-х рр. XX ст., яка розвивалася під впливом багатьох чинників, серед яких найбільш суттєвими були економічні, соціальні, політичні. Однією з цікавих і малодосліджених сторінок історії середньої освіти даного періоду є гімназійна освіта.

Упродовж останнього століття тривають дослідження історії гімназійної освіти Буковини. Як вітчизняні, так і зарубіжні науковці та педагоги цікавилися історією гімназій буковинського краю в різні періоди. Вивчаючи ступені наукової розробленості становлення і розвитку буковинських гімназій, ми дійшли висновку, що дана тема є недостатньо

висвітленою, адже дослідники приділяли увагу окремим аспектам середньої освіти, а історія гімназій в свою чергу повністю не була досліджена.

Досліджуючи наукові праці, які стосуються проблеми гімназійної освіти на території Буковини (XIX – 40-і рр. XX ст.) ми умовно розділили їх на чотири періоди, обравши хронологічний критерій для даної класифікації:

1) дослідження довоєнного часу (до 1914 р.) – серед представників даного періоду виділимо Шт. Вольфа [13], В. Доманицького [4], М. Кордубу [5], А. Монастирського [6], Д. Пігуляка [10];

2) дослідження міжвоєнного часу (1918-1939 рр.) – представниками даного періоду є Г. Піддубний [11], С. Сірополко [12], І. Герасимович [2], В. Гнатюк [3] та ін.;

3) дослідження радянського часу (1939-1990 рр.) – яскравим представником даного періоду є Д. Квітковський [1];

4) дослідження пострадянського часу (з 1991 р.) – даний період представлений науковими розвідками М. Павлюк [7], І. Петрюк [9], О. Пенішкевич [8] та ін.

Таким чином, аналіз історіографічних джерел дає підстави стверджувати про те, що системного історико-педагогічного дослідження, присвяченого питанню становлення та розвитку гімназійної освіти на Буковині в XIX – 40-х рр. XX ст., не було здійснено.

Виходячи із викладеного вище, **метою** статті є вивчення ступеня розробленості проблеми становлення і розвитку гімназійної освіти Буковини (1808 – 1940 рр.).

Досягнення поставленої мети зумовило розв'язання таких **завдань, як:**

- аналіз навчальних матеріалів та відтворення на їх основі узагальненої, цілісної картини становлення та розвитку середньої освіти Буковини, зокрема гімназійної;
- розкриття значення середньої освіти як складової соціального розвитку буковинського суспільства;
- визначення розвитку гімназійної освіти Буковини для національного відродження.

Здійснюючи наукове дослідження стосовно питання становлення і розвитку гімназійної освіти буковинського краю в XIX – 40-х рр. XX ст., відзначимо необхідність застосування компетентнісного підходу, який забезпечує формування

компетентнісних орієнтирів, зокрема, умінь, які спрямовані на розширення досвіду професійно-педагогічної діяльності. Компетентнісний підхід є також підґрунтям для забезпечення підвищення рівня власної професійно-педагогічної компетентності, а також для творчого пошуку, самовираження та самоствердження.

Проведений нами аналіз стану дослідженості проблеми розвитку гімназій буковинського краю в XIX – 40-х рр. XX ст. дає можливість встановити, що процес розвитку середньої освіти відбувався під впливом різних чинників, найважливішими серед яких були соціально-політичні, адже це було пов'язане з тим, що Буковина перебувала під владою різних імперій – Австро-Угорської та Румунської, в свою чергу кожна проводила свою політику стосовно Буковини. Ми можемо констатувати той факт, що в XIX – 40-х рр. XX ст. становлення і розвиток українських гімназій на Буковині був ускладнений, внаслідок германізації та румунізації освіти. У ході наукового пошуку було виявлено й етапи становлення і розвитку буковинських гімназій, зокрема особливості навчального процесу в цих гімназіях в XIX – 40-х рр. XX ст.

Відзначимо, що реалізація компетентнісного підходу під час нашого дослідження була спрямована на особистісний розвиток та ефективне здійснення наукової діяльності. Отже, компетентнісний підхід забезпечує вирішення ряду проблем, пов'язаних з освітою, зокрема, ефективне застосування теоретичних знань.

Перспективу подальших досліджень ми вбачаємо у комплексному аналізі змістових та організаційних засад гімназійної освіти Буковини доби Австро-Угорської монархії та Румунського королівства, в порівнянні.

Список використаних джерел та літератури

1. *Буковина. Її минуле і сучасне* / під ред. Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського. – Париж-Філадельфія-Детройт : Зелена Буковина, 1956. – 965 с.
2. *Герасимович І. Кілька слів про «Вільну школу»* / І. Герасимович. – Чернівці, 1912. – 23 с.
3. *Гнатюк В. Національне відродження австро-угорських українців (1772-1886 рр.)* / В. Гнатюк. – Відень, 1916. – 65 с.
4. *Доманицький В. Про Буковину та життя буковинських українців* / В. Доманицький. – Київ, 1910. – 53 с.

5. Кордуба М. Ілюстрована історія Буковини / М. Кордуба. – Чернівці, 1906. – 89 с.
6. Монастирський А. Моїм селянським братам на Буковині / А. Монастирський. – Чернівці, 1890. – 20 с.
7. Павлюк О. М. Буковина. Визначні постаті: 1774-1918 (Біографічний довідник) / О.М. Павлюк. – Чернівці: Золоті литаври, 2000. – 252 с.
8. Пенішкевич О. І. Розвиток українського шкільництва на Буковині (XVIII– початок ХХ ст.): [монографія] / О. І. Пенішкевич; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці : Рута, 2002. – 519 с.
9. Петрюк І. М. Становлення і розвиток загальної середньої освіти на Буковині (кінець XVIII – початок ХХ ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 "Загальна педагогіка та історія педагогіки" / І. М. Петрюк. – Чернівці, 1998. – 20 с.
10. Пігуляк Д. Сила книжки або просвіті народній / Д. Пігуляк. – Чернівці, 1893. – 48 с.
11. Піддубний Г. Буковина. Її минуле й сучасне / Г. Піддубний. – Харків, 1928. – 256 с.
12. Сірополко С. Історія освіти в Україні / підготував Ю. Вільчинський. – 2-ге вид. – Львів: Афіша, 2001. – 664 с.
13. Wolf S. Historischer Ruckblick auf die Gumnasial-Reorganisationsplane in Oesterreich nebst historisch-statistischen Ausweisen uber das Czernowitzer k.k. Gymnasium seit 1850-72 / S. Wolf. – Czernowitz, 1873. – 60 s.

Demianchuk O. S. The becoming and development of gymnasial education in Bukovina (XIX – 40-ies of the XX century).

The article is devoted to the detailed analysis of the problem of the becoming and development of the gymnasial education in Bukovina (XIX - 40-ies of XX century); due to scientific topic of our research we have determined the aim and basic tasks. The scientific works written by well-known teachers and scientists have been analyzed. The article pays considerable attention to secondary schools in Bukovinian region, in particular, gymnasia, which were ruled by the two foreign governments – first by the Austrian (1774 – 1918), and later – by the Romanian (1918 – 1939).

Key words: *gymnasia, secondary education system, Bukovina, competence approach.*

Демьянчук О. С. Становление и развитие гимназического образования на Буковине (XIX – 40-х годов XX века).

Данная статья посвящена состоянию разработанности проблемы становления и развития гимназического образования на Буковине (XIX – 40-х годов XX века), в связи с определенной темой исследования выделено цели и задачи работы. Проанализировано труды известных ученых и педагогов, которые уделяют внимание гимназическому образованию буковинского края указанного периода. Исходя из этого, развитие гимназий находилось под влиянием двух иностранных правительств, ведь буковинский край был сначала колонией в составе Австро-Венгерской империи (1774 – 1918 гг.), а затем – Румынского королевства (1918 – 1939 гг.).

Ключевые слова: гимназия, система среднего образования, Буковина, компетентностный подход.

УДК 159.92

Дончев Філіп Альбiнович,
аспірант кафедри теоретичної психології
і психології розвитку,
(Житомирський державний університет
імені Івана Франка)

**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ
Я-КОНЦЕПЦІЇ ТРАНСГУМАНІСТІВ У ДОРΟΣЛОМУ ВІЦІ**

У статті розглянуто особливості становлення та розвитку Я-концепції трансгуманістів та окреслено основні засади трансгуманізму, як раціоналістичного світогляду. Проаналізовано базові характеристики доступних засобів взаємодії та саморозвитку людей у цілому та трансгуманістів зокрема. Визначено шляхи їх використання, як інструментів оперування світоглядом.

Ключові слова: Я-концепція, трансгуманізм, дорослий вік.

Актуальність даної тематики обумовлена розвитком темпів прогресу, що продовжує розвиватися, а його продукти стають природними для використання. Згідно темпоральної екстраполяції закону Гордона Мура, розмір обчислювальних пристроїв зменшується, а потужність продовжує збільшуватися [1]. Прогрес у випуску все більш швидких комп'ютерних систем дозволяє прискорити темпи розвитку науки, привносячи все більші плоди і результати. Ринок ГМО препаратів, ринок медичних препаратів, можливості переносної електроніки – зростають, і це зростання є природним для людини [6]. Реакцією на подібний темп науково-технічного прогресу стала поява світогляду, згідно з яким, еволюція людини не закінчена, а її подальший розвиток залежить виключно від втручання технологій [3]. Трансгуманісти (лат. Trans (крізь) homo (людина)) дотримуються цієї точки зору і використовують продукти науково-технічного прогресу для саморозвитку [2]. За останні 5-10 років ця течія набуває все більшої популярності не тільки на культурному або публіцистичному рівні, а й отримала політичне представництво в таких країнах, як Великобританія і США [1]. З огляду на те, що все більш складні продукти розвинених технологій стають доступними, можливості людей розширюються. Дослідження особливостей трансгуманізму, як психологічного феномена, дозволить зрозуміти соціальну реакцію на штучне втручання в побут людини.

У психології, на сьогоднішній день немає об'єктивних даних, які б вказували, чому саме людина починає саме так ставитись до технологій. Раніше не проводилося цілісного дослідження особистості трансгуманістів. Мотиви їх вчинків - незрозумілі. З огляду на те, що трансгуманізм передбачає розвиток гуманізму, ми використовуємо Я-концепцію, що є продуктом наукової роботи психологів-гуманістів, таких як: Карл Роджерс та Абрахам Маслоу, як психологічний феномен [5]. Саме цей феномен може повною мірою пояснити чинники, які формують такий специфічний світогляд.

Оскільки розвиток технологій і їх синтез з тілом людини стає все доступнішим (окуляри доповненої і віртуальної реальності, інтегровані під шкіру nfc чіпи, кращі протези кінцівок, органів і зростаючий ринок медичних препаратів), людина отримує більше можливостей для взаємодії з

організмом. Результат дослідження може продемонструвати як природність і доцільність такого втручання, так і довести зворотнє [4]. Також наше дослідження дозволяє розширити словник психологічних термінів, обґрунтувавши такі як: "трансгуманізм", "імморалізм", "постгуманізм".

Дане дослідження пов'язане з комплексною науково-дослідницькою роботою кафедри теоретичної психології та психології розвитку ЖДУ ім. Івана Франка.

Мета дослідження полягає у теоретико-експериментальному обґрунтуванні та побудові цілісної моделі становлення Я-концепції трансгуманістів на засадах інтеграції системного, еволюційно-генетичного, соціокультурного та гуманітарного підходів у плані розкриття його генези, структури, механізмів, психологічних особливостей, а також емпіричне дослідження вікових і статевих особливостей даного становлення та визначення умов його розвитку.

Для досягнення поставленої мети основна увага буде зосереджена на вирішенні наступних завдань:

- проаналізувати та узагальнити результати досліджень феноменології, механізмів, динаміки становлення та розвитку Я-концепції, її ролі в особистісному становленні у психології, філософії, етиці, акмеології та інших науках з метою визначення теоретичних та емпіричних підходів до проблеми та науково обґрунтувати цілісну концепцію виникнення та розвитку Я-концепції.

- побудувати структурно-динамічні моделі функціонування Я-концепції трансгуманістів, які репрезентують її мікрогенез та мезагенез на психофізіологічному, психічному, соціопсихологічному та трансцендетному рівнях.

- на основі теоретичних та емпіричних досліджень розкрити особливості онтогенезу Я-концепції трансгуманістів та визначити систему її детермінант.

Об'єктом дослідження є Я-концепція трансгуманістів як психологічне явище.

Предметом дослідження є структурно-динамічні, генетико-еволюційні, психологічні особливості й механізми становлення Я-концепції.

Практичне значення очікуваних результатів полягає в тому, що дане дослідження може розширити та вдосконалити смислове наповнення терміну «Я-концепція»; дати

об'єктивний аналіз результатів змін психіки людини при використанні штучних протезів та імплантатів; отримані результати можна буде використати в таких дисциплінах як: "Психологія дорослості та геронтопсихологія", "Психологія розвитку", "Інклюзивна психологія", "Вікова психологія". При аналізі психіки людини в тісному зв'язку з технологіями та штучним втручанням в роботу організму можна казати про вдосконалення можливостей людини в цілому. Дослідження пропонуватиме широкий розгляд того, як прогрес в науково-технічній сфері впливає на становлення організму і особистості людини в онтогенезі та філогенезі. Імпланти які стимулюють роботу мозку, екзо та ендо протези які аналогічні за можливостями відповідно до органів людини. Вплив хімічних препаратів, що прискорюють нейрокогнітивні функції. Використання прото-органів та комунікаційних засобів, що створюють можливості для виділення ідей Володимира Вернадського стосовно ноосфери. Використання широкого спектру БАДів, вітамінних та мінеральних комплексів, спортивного харчування та гормональних препаратів – відповідним чином сприяє модифікації організму людини, а, як наслідок, зміні психічного відчуття "себе".

Дослідження саме Я-концепції допоможе проаналізувати весь спектр засобів, які використовують трансгуманісти з метою самовдосконалення та визначити, які з них є найбільш пріоритетними в коротко до довгостроковій перспективах.

Список використаних джерел та літератури

1. Андрушко В.А. Этические модальности у Лоренцо Валлы / Андрушко В. А. // Рациональность, рассуждения, коммуникация. – Киев, 1987. – С. 52-58.
2. Грант В. Эволюционный процесс: Критический обзор эволюционной теории: пер. с англ. / Грант В. – М.: Мир, 1991. – 488 с.
3. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики / Леонтьев А.Н. – 4-е изд. – М.: МГУ, 1981. – 584 с.
4. Бостром Н. История трансгуманистической мысли / Бостром Н. – Оксфорд, 2005.
5. Haldane J.B.S. Daedalus: Science and the Future / Haldane J.B.S. – Оксфорд, 1923.

Donchev F. A. Psychological features of becoming the I-concept of the transhumanists in adulthood.

The subject of this article outlines the becoming and development of I-concept of transhumanists and reviews the basic principles of transhumanism as rationalist worldview. The purpose is the theoretical analysis of the characteristics of tools of interaction and self-development, which are available to people (and transhumens) today, and especially their use as instruments of operating this outlook.

Keywords: I-concept, transhumanism, adult age.

Дончев Ф. А. Психологические особенности становления Я-концепции трансгуманистов во взрослом возрасте.

Предметом данной статьи поставлены особенности становления и развития Я-концепции трансгуманистов и обзор основных принципов трансгуманизма, как рационалистического мировоззрения. Цель работы заключается в теоретическом анализе особенностей средств взаимодействия и саморазвития, которые доступны людям (и трансгуманистам) на сегодняшний день, и особенностей их использования, как инструментов оперирования данным мировоззрением.

Ключевые слова: Я-концепция, трансгуманизм, взрослый возраст.

УДК 595.373.4

Жлобіцька Марина Володимирівна,
аспірант кафедри зоології, біологічного
моніторингу та охорони природи
(Житомирський державний університет
імені Івана Франка)

**МОКРИЦІ (CRUSTACEA, ISOPODA) ПРАВОБЕРЕЖНОГО
ПОЛІССЯ УКРАЇНИ: ФАУНА, БІОТОПІЧНИЙ РОЗПОДІЛ ТА
СТРУКТУРА ПОПУЛЯЦІЙ**

У статті розглянуто проблему фауни, біотопічного розподілу та структура популяцій Правобережного Полісся

України. Виділено особливості застосування компетентісного підходу в науковому дослідженні.

Ключові слова: мокриці (*Crustacea, Isopoda*), Правобережне Полісся України, фауна, біотопічний розподіл, структура популяцій.

У 21 столітті актуальною проблемою людства стало, збереження біорізноманіття як окремих регіонів так і по всій планеті, як результат антропогенного забруднення природного середовища, яке здійснює сама людина. Для того щоб зберегти видову різноманітність живих істот потрібно приймати ефективні методи по охороні цих видів.

Рівноногі (*Isopoda*) – ряд вищих ракоподібних типу членистоногі (*Anthropoda*). До цієї групи належать більше 5 тисяч видів, які пристосувалися до найрізноманітніших умов існування. Більшість видів є мешканцями морів, які заселяють всю товщу води. Серед морських рівноногих є мешканці дна, планктонні види, також є паразити інших ракоподібних і риб. Широко розповсюдженні рівноногі і в прісних водоймах. Досить чисельною є також група рівноногих, які пристосувалися до життя на суходолі (підряд Мокриці (*Oniscidea*). Ці тварини поширені у всіх кліматичних зонах земної кулі – від полярних районів до вологих тропічних лісів та пустель [4].

Мокриці (*Oniscidea*) – підряд рівноногих ракоподібних, що представлений близько 3,5 тис. видів. Найдревніші мокриці з'являються в палеонтологічному літописі починаючи з еоцену близько 50 мільйонів років тому. Однак ряд дослідників вважають, що ця група має більш тривалу еволюційну історію. Основні родини мокриць поширені по всіх континентах і, отже, мали виникнути до того, як материки розійшлися в мезозої [7].

Мокриці відіграють важливу роль в природних та антропогенних біоценозах. Вони беруть активну участь у біологічному колообігу наземних екосистем, виступають у ролі важливих елементів трофічних мереж, і будучи сапрофагами мають важливе значення для процесів ґрунтоутворення [1].

За типом займання ярусів в біоценозах мокриць можна поділити на дві великі групи: ендегейні та епігейні форми. Ендегейні характеризуються тим, що живуть глибоко в ґрунті, іноді в норах, печерах. Після зливи або танення снігу вони

ненадовго піднімаються на поверхню, саме тоді їх можна збирати на великому камінні, зануреному в ґрунт [5]. Епігейні форми включають мокриць, які пристосовані до життя на поверхні ґрунту. Ця група характеризується більш крупними, порівняно з ендогенними формами, розмірами тіла, добре розвиненими органами чуття та пігментацією покривів [5].

Рис. 1. Мокриці (*Oniscidea*) – підряд рівноногих ракоподібних

На сьогодні ці безхребетні в Україні в цілому та на Правобережному Поліссі зокрема досліджені недостатньо (майже відсутні дані про видовий склад, ландшафтно-біотопічну приуроченість, генетичну структуру популяцій та ін.), особливо в порівнянні з іншими країнами Європи, що і зумовлює необхідність проведення цього дослідження.

Тому мета роботи полягає у встановленні видової різноманітності мокриць (*Oniscidea*) Правобережного Полісся України на основі їх морфологічних та популяційно-генетичних особливостей та з'ясувати особливості їх ландшафтно-біотопічного розподілу.

Методологія дослідження полягає в стандартному зборі матеріалу, фіксації і транспортуванню мокриць [6], визначенні видової приналежності [8].

Мокриці зустрічаються у вологих місцях, зокрема під каменями, деревами, поблизу річок, ставків, лугах у вологих ґрунтах.

Для виловлювання мокриць використовують ловушки з пластикових бутловок, на дні якого міститься 70% розчин етанолу [5].

Для цього викопують яму близько 20 см в глиб, щоб краї

бутилки були розташовані рівномірно з поверхнею ґрунту. Перевірку ловушки проводять кожні 2-3 дні. На кожную ловушку клеїться етикетка яка містить інформацію про пункт збору, місце збору, час та дату [5].

Також для збору матеріалу використовуються ще метод взяття ґрунтового-зоологічних проб шляхом розкопок і ручної розбірки проб ґрунту.

Розміри кожної проби складали 50х50 см², а глибина коливалася від 20 до 50 см. Ґрунт вибирали пошарово і ретельно перебирали, виявлених мокриць вміщували у банки [2; 3].

Зібрані матеріали досліджуються в лабораторії під мікроскопом, видову приналежність виявлених тварин встановлюють за допомогою визначника [8].

Для визначення використовували такі ознаки: забарвлення (сіре, коричневе, чорне); форма тіла (опукла, продувгувата, широка, вузька); кількість омаїдіїв, що складають око; форма екзоподита уророди; місце розташування дихальних органів; форма середньої лопаті голови; розташування тельсона по відношенню до екзоподита уророди; форма екзоподита першого плеопода та ін. [8].

Застосування компетентнісного підходу у ході наукового дослідження дає змогу майбутнім фахівцям досконало сформулювати уявлення про особливості будови ракоподібних та їх систематику чітко визначити фауністичне поширення та ландшафтно-біотопічний розподіл, та дослідити популяційно-генетичних особливостей, формувати навички самостійної пошукової роботи під час виконання дослідження.

Матеріали дослідження можна використовувати при викладанні шкільного курсу біології (7, 11 кл.), та курсу зоології у вищих навчальних закладах і також для проведенні різних позакласних заходів.

Під час вивчення теми «Ракоподібні» розглядаються загальні ознаки організмів підтипу ракоподібні на прикладі найпоширеніших видів даного регіону, вивчається зв'язок особливостей їх будови та способу життя, процесів життєдіяльності та руху, значення в природі та житті людини тощо.

Також можна розкрити питання видової різноманітності мокриць своєї місцевості, з'ясувати які абіотичні фактори впливають на їх поширення та щільність поселення у

різноманітних біотопах.

При вивченні ролі мокриць у екосистемах та їх значення для людини слід вказувати на їх позитивну роль (вони є важливою складовою кормового раціону низки безхребетних та хребетних тварин, беручи тим самим участь у міграції хімічних елементів по трофічних рівнях, вони є сапрофагами і мають важливе значення для процесів ґрунтоутворення, ці безхребетні є тест-об'єктами в екологічному моніторингу стану навколишнього середовища). Тому, під час підготовки до лекції можна використати дані, що були отриманні при виконанні дослідження.

Список використаних джерел та літератури

1. *Боруцкий Е.В.* Мокрицы / Е.В. Боруцкий // Животный мир СССР. – М. : АН СССР, 1948. – С. 308-311.
2. *Гиляров М. С.* Зоологический метод диагностики / М.С. Гиляров. – М. : Наука, 1965. – 278 с.
3. *Гиляров М. С.* Учет крупных беспозвоночных (мезофауна) / М.С. Гиляров, Б.Р. Стриганова // Количественные методы в почвенной зоологии. – М. : Наука, 1987. – С. 9-26.
4. *Жизнь Животных* / [под ред. Л.А. Зенкевича]. – Том 2 – М. : «Просвещение» – 1968 г.
5. *Хисаметдинова Д. Д.* Эколого-фаунистическая характеристика мокриц (Isopoda, Crustacea) Нижнего Дона : дис. канд. биол. наук : 2009 / Диляра Джафаровна Хисаметдинова. – Ростов-на-Дону, 2009. – 194 с.
6. *Чорний І. Б.* Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства: [навч. посіб.] / І. Б. Чорний. – К.: Вища школа, 1995. – 240 с.
7. *Sutton S. L.* (1972) Woodlice. Ginn & Co, London. (Republished by Pergamon Press, Oxford in 1980.)
8. *Vandel A.* Biospeologica LXXI. Campagne speologique de C Bolivar et R. Jeannel dans l'Amerique du Nord (1928). Isopodes terrestres recueillis par C. Bolivar et R. Jeannel (1928) et le Dr. Henrot (1946) // Archives de Zoologie experimental et generale. – 1950a. – 87. – P. 183-210.

Zhlobytska M. V. Woodlice (Crustacea, Isopoda) of right-bank Ukraine Polissya: the fauna, biotopic distribution and the structure of populations.

The problem of fauna biotopical distribution and population of the structure of right-bank Ukraine Polesie are analysed. It is noted the specifics of the use of competene approach to scientific research.

Keywords: *cranberry (Crustacea, Isopoda), right-bank Ukraine Polesie, fauna, biotope distribution, population structure.*

Жлобицкая М. В. Мокрицы (Crustacea, Isopoda) Правобережного Полесья Украины: фауна, биотопическое распределение и структура популяций.

В статье рассматривается проблема фауны, биотопического распределения и структура популяций Правобережного Полесья Украины. Отмечено особенности применения компетентностного подхода в научном исследовании.

УДК 377.033

Зарицька Олена Федорівна

магістрант ННІ педагогіки
(Житомирський державний університет
імені Івана Франка)

Наук. керівник: доктор пед. наук, професор кафедри
дошкільної освіти і педагогічних інновацій Вознюк О.В.

**ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ ШЛЯХОМ КАЗКОТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ
В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Досліджується процес формування моральних якостей молодших школярів за допомогою творчості В.О. Сухомлинського, творча спадщина якого пронизана прагненням сформуванню у дитини почуття прекрасного, справедливого, доброго. Доводиться, що в казці сконцентровані вічні категорії моралі та духовні орієнтири кожної людини, які повинні нести на собі печатку

наступності, а не формуватися абстрактно, без зв'язку з життям.

Ключові слова: моральне виховання, моральні якості, моральний фундамент, концепція добра і зла, категорії моралі, духовні орієнтири, духовні цінності

Актуальність теми. Формування ціннісних орієнтирів в духовному світі людини є одним з головних завдань української освіти. Як свідчить практика педагогічного виховання учнів, цю роботу слід розпочинати з початкової освіти. Саме тут закладаються умови формування майбутньої людини-гуманіста, людини-творця, людини-патріота. В освітній мережі шкіл всіх форм і рівнів України освітній процес спрямований на різнобічний розвиток сучасної молоді, розширення і поглиблення її світогляду, професійної майстерності. Але не меншої уваги потребує виховання в учнів духовних орієнтирів, вміння дитини вже з ранніх років розуміти, що прогресом і незаперечною цінністю є добро, яке в боротьбі зі злом виховує людину, життєстверджує її.

Методологічна основа вивчення ролі казкотворчої спадщини В. Сухомлинського у формуванні моральних якостей молодших школярів фокусується навколо вивчення педагогічної системи В. Сухомлинського, що знайшло реалізацію у працях М. Антонця, І. Бежа, А. Богуш, М. Вашуленка, В. Кузя, Н. Побірченко, О. Сухомлинської та ін.

Формування моральних якостей дітей у спадщині В. Сухомлинського стали предметом дослідження Н. Безлюдно ї, С. Заволоки, Г. Калмикова, В. Киричок, В. Присакар, О. Савченко, В. Хайруліної та ін.

Г. Ткаченко досліджувала проблеми виховання дітей засобами слова у творчості В.О. Сухомлинського. Л. Пархета присвятила своє дослідження українській літературі як навчальному предмету у спадщині В.О. Сухомлинського.

Теорія і практика педагогічного виховання учнів, особливо в молодших класах засвідчила, що духовні цінності найбільш ефективно засвоюються дітьми за допомогою казок. На це

наголошують при аналізі творчої спадщини В. Сухомлинського І. Березовський, Є. Бурчик, В. Брандес, М. Забродський, М. і З. Лановик, Ю. Пелешок, Л. Романішин та ін.

Аналізуючи творчу спадщину великого українського педагога В. Сухомлинського в царині казкотворчого жанру, ми дійшли висновку, що цей жанр, і особливо його значення у процесі виховання школярів початкових класів, вивчено і висвітлено фрагментарно. Це і зумовило вибір теми статті, **мета** якої – розгляд процесу формування моральних якостей молодших школярів шляхом казкотворчої спадщини В.Сухомлинського.

Виклад матеріалу. Казка – один з найдавніших видів словесної творчості народу. Минають століття, відбуваються корінні зміни в житті суспільства, виникають численні літературні твори, а казки продовжують жити. Кожне нове покоління долучається до чарівного світу казки і освоює ази народної мудрості, етики та естетики [3, с. 5].

Як наголошується в літературознавчому словнику-довіднику "Казка – один із основних жанрів народної творчості, епічний, повістувальний, сюжетний художній твір усного походження. В основі казки – захоплююча розповідь про вигадані події і явища, які сприймаються і переживаються як реальні. Казки відомі з найдавніших часів у всіх народів світу" [4, с. 330].

Вперше в науковій педагогічній літературі визначений амбівалентний характер добра і зла в процесі формування духовних цінностей молодших школярів в творчості В.Сухомлинського.

Вся творчість великого українського педагога-гуманіста В. Сухомлинського пронизана прагненням сформувати у дитини почуття прекрасного, справедливого, доброго. Утвердження добра і неприйняття в різних формах зла в школярів просякнута вся його система педагогічного виховання учнів в школі. Особливо це має величезне значення для учнів молодших класів, адже саме в них закладаються основи моральних засад, які впродовж життя людини

набувають досконаліших форм, зберігаючи зміст, серцевину ціннісних орієнтирів.

Суть добра і зла в свій час чітко визначив Гегель. Згідно нього добро – це сукупність розумних діянь людини, [2, с. 60] тоді як зло – це деструктивний підхід до цих діянь [2, с. 201]. Зло – це все що спрямовано на руйнування розумного [7, с. 43-44].

Слід зауважити, що сучасні етики не дають однозначного тлумачення добра і зла. Люди по-різному розуміють добро, та головне, що для кожної людини у контексті загальнолюдських цінностей воно постає саме добром. В іншому разі людина буде нездатною адекватно орієнтуватися у сфері моральних цінностей, а без цінностей, людина не може бути людиною.

Як пише М. Тофтул, добро не є якоюсь об'єктивною або суб'єктивною субстанцією. Його неможливо точно локалізувати чи у предметах і явищах об'єктивного світу, чи в душі людини.

Прищеплення учням молодших класів засад добра є на сьогодні, вважав В. Сухомлинський, чи не найважливішим завданням педагогічної науки.

Людину, яка до добра, і до зла ставиться байдуже, В.Сухомлинський називає людиною з порожнею душею [1, с.13]. У цьому контексті Василь Олександрович писав, що ідея добра – це критерій, відповідно до якого слід підходити до пояснення оцінки людських відносин. Слід прагнути, щоб вони були нормальним охоронцем людського сумління, спонукачем твоєї моральної, непохитної духовності, стійкості, ідейної мужності [5, с. 147-416].

Зазначимо, що В.Сухомлинський як видатний педагог і вчений був глибоко обізнаним з концепцією добра і зла в філософії і педагогічній літературі впродовж всієї історії людства. Ця обізнаність ґрунтувалась не на формальному характері знання, а на реалізації досягнень минулого в практику сьогодення, в практику виховного процесу школярів початкових класів.

Казка в цьому процесі відіграє важливу роль. Світ казок – це світ народної мудрості, народних ідеалів, його моральних

та естетичних цінностей [5, с. 65]. Казки нам дорогі тим, що в них відображено історичне життя народу, його характер, психологія, багата і різнобарвна мова. Казки стверджують високі моральні принципи – повагу до людини, працьовитість, любов до рідної землі, совість, чесність, доброту. Своїм ідейним і моральним пафосом вони близькі до наших днів, спрямуванням нашого народу [3 с.7].

Відтак, казка – це особлива вироблена віками форма художнього відображення життя, яка супроводжує людину з дитинства. Виховні можливості її важко переоцінити. У казці сконцентровані вічні категорії моралі – Добро і Зло, Правда і Кривда, Щастя і Біда. Тому цілю казкаря, писав К. Чуковський, виховати в людині людяність, здатність хвилюватися чужим горем, радіти радістю іншого, переживати чужу долю, як свою, виховати ціннісні орієнтації.

Система моральних цінностей в українців сформувалася здавна, у сім'ї, родині, під впливом національної ментальності, природного демократизму, звичаїв та традицій. На їх основі впродовж віків у нашого народу культивувалися гуманізм і любов до рідної землі, патріотизм і громадянський обов'язок, волелюбність і самовідданість, високе людське сумління, шанобливе ставлення до батьків. Пошук шляхів до цілісного, гармонійного світу та людського буття не може не зачіпати проблем освіти й виховання.

У зв'язку з цим В. Сухомлинський говорив про те, що необхідно займатись моральним вихованням дитини, навчати "вмінню відчувати людину": "Ніхто не вчить маленьку людину: "Будь байдужим до людей, ламай дерева, попирай красу, вище за все став своє особисте. Все діло в одній, в дуже важливій закономірності морального виховання. Якщо людину вчать добру – вчать уміло, розумно, вимогливо, в результаті буде добро. Вчать злу (дуже рідко, але буває і так), в результаті буде зло. Не вчать ні добру, ні злу – все одно буде зло, тому що і людиною її треба зробити".

Важко назвати щось більш важливе для людини, ніж її взаємини з іншими людьми. Від характеру цих взаємин багато що залежить в нашому житті: настроїв, моральне

самопочуття, працездатність тощо. Стосунки з оточуючими дають можливість бачити суть свого існування, усвідомлювати себе як частку людського суспільства. За останні роки в Україні проблема морального виховання молоді дедалі частіше привертає увагу, адже вирішення цієї проблеми має забезпечити високий розвиток особистості незалежно від того, в якій галузі їй доведеться працювати.

Виховання моральних якостей, духовних цінностей в дитини вимагає, вважав В. Сухомлинський, дотримання трьох основних **умов**.

Перша умова, це утвердження правдивості. Правдивість, писав великий педагог – це доблесть. Ми на прикладах, писав він, повинні довести, що багато хто з видатних людей помер в поневіряннях, але не відмовився від істини.

Друга умова, завдяки якій учні переживають правдивість як доблесть, є правильна оцінка їх праці, особливо зусиль по оволодінню знаннями.

Третя умова – учень вільно висловлює свої думки і почуття, не боячись, що хтось оцінить його відвертість як свавілля, посягання на чийсь авторитет. Нерідко в своїх судженнях діти бувають неправі, але це помилковість їхніх поглядів не можна долати забороною відверто висловлюватися [6, с. 174-175].

Висновки. Дитячі роки, початок навчання в школі, це той вік, писав В. Сухомлинський, який зазвичай вважають віком безтурботності, ігор, захоплення казками. Але разом з тим це роки початку формування життєвих ідеалів, які згодом набувають раціональні форми, закріплюються в логічних поняттях і стануть в зрілому віці стрижнем життєвої позиції людини.

Відтак, духовні орієнтири, відповідно до В.О.Сухомлинського, не можна формувати абстрактно, відірвано від життя. Вони повинні нести на собі печатку *наступності*. Дуже важливо, щоб дітям було дороге все створене старшими поколіннями, все здобуте і завойоване за багато років суспільством у важкій боротьбі за свободу і незалежність Вітчизни, за щастя людей.

Список використаних джерел та літератури

1. Антонець М. Книга В.О. Сухомлинського «Як виховати справжню людину» в контексті діалогу щодо духовно-моральних цінностей / М.Антонець // Рідна школа, - 2009. – № 8-9. – С. 11-13.
2. Гегель. Работы разных лет. В двух томах / Гегель. – Т.2. – М.: Мысль, 1971. – 630 с.
3. Гетманец М.Ф. В гостях у сказки / М.Ф.Гетманец. – Харьков «Прапор», 1989. – 167 с.
4. Громяк Р.К. // Літературознавчий словник-довідник. – К.: Вид-во «Академія», 1997. – 752 с.
5. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину // Сухомлинський В.О. Вибрані твори в п'яти томах. – Т.ІІ. – К.: Радянська школа, 1976. – С. 149-416.
6. Сухомлинський В.О. Моральні заповіді дитинства і юності / В.О.Сухомлинський. – К.: Вид-во «Радянська школа», 1966. – 232 с.
7. Тофтул М.Г. Етика. Підручник / М.Г. Тофтул. – Житомир. Вид-во ЖДУ ім.І.Франка, 2010. – 448 с.

Zaritskaya A.F. The formation of moral qualities in junior schoolchildren through the fairy tales of V.A. Sukhomlinsky

The process of formation of moral qualities in junior schoolchildren with the help of the art of V.A. Sukhomlinsky is analyzed, whose creative heritage is inspired by the desire to shape in the child a sense of the perfect, fair, good. It is proved that the fairy tale concentrates eternal categories of moral and spiritual orientations of each personality; these should bear the seal of continuity, and not be formed abstractly, without connection with life.

Key words: *moral upbringing, moral qualities, moral foundation, the concept of good and evil, moral categories, spiritual guidelines, spiritual values*

Зарицкая А. Ф. Формирование моральных качеств младших школьников путем сказкотворческого наследия В.А.Сухомлинского

Исследуется процесс формирования нравственных качеств младших школьников с помощью творчества В.А.Сухомлинского, творческое наследие которого пронизано стремлением сформировать у ребенка чувство прекрасного, справедливого, доброго. Доказывается, что в сказке сконцентрированы вечные категории морали и духовные ориентиры каждого человека, которые должны нести на себе печать преемственности, а не формироваться абстрактно, без связи с жизнью.

Ключевые слова: нравственное воспитание, моральные качества, моральный фундамент, концепция добра и зла, категории морали, духовные ориентиры, духовные ценности

УДК 37.0(4-11)

Кальчук Олександра Станіславівна
аспірант кафедри педагогіки
(Житомирський державний університет
імені Івана Франка)

**РОЗВИТОК РАННЬОЇ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ У
КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ**

Статтю присвячено комплексному дослідженню з розвитку ранньої іншомовної освіти у країнах Східної Європи. Значну увагу приділено основним етапам розвитку іншомовної освіти. Автором дано узагальнену характеристику основним тенденціям розвитку ранньої іншомовної освіти у країнах Східної Європи.

Ключові слова: іншомовна освіта, рання іншомовна освіта, основні тенденції, розвиток, етапи.

Актуальність теми. Об'єднання європейських країн в

Європейський союз, створення спільного ринку, мобільність, багатомовність зумовили різке підвищення інтересу до вивчення іноземних мов суспільства як інструменту комунікації та взаємодії.

Входження України в європейський простір, міжнародний обмін інформацією у різних галузях знань значною мірою впливають на підвищення статусу іноземної мови і в нашій країні [1, с. 4-5].

Надзвичайно актуальним на сьогоднішній день є впровадження європейських стандартів у навчання іноземних мов та вдосконалення організації навчання іноземних мов у школі та в дошкільних закладах. А початок вивчення іноземних мов у ранньому віці створює надзвичайно сприятливі умови для успішного оволодіння ними як засобом комунікації на високому практичному рівні. Раннє навчання та оволодіння іноземними мовами є одним із важливих компонентів сучасної освітньої політики Європейського Союзу.

Особливо важливими аспектами вивчення іноземних мов члени комісії Ради Європи з освіти вважають необхідність адаптації систем освіти (в тому числі й мовної) до вимог безперервного навчання; доступність такого навчання; інтенсифікацію процесу навчання іншомовного спілкування впродовж усіх вікових періодів.

Держави-члени ЄС покладають великі надії та висловлюють прихильність до вивчення іноземних мов. Цьому процесу, звичайно, передують розробка Загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти, які дозволяють не тільки розширити цілі навчання сучасних мов на різних етапах вивчення, а й детально описати зміст сучасної іншомовної освіти та вимоги до оцінювання рівнів володіння іноземними мовами, а також розширити мовний репертуар для європейських громадян [4].

Виключенням не є і Україна. Із кожним роком в Україні все більше батьків прагнуть навчати своїх дітей іноземних мов, починаючи з дошкільного віку (3-4 років) і продовжуючи в початковій школі.

Проблема ранньої іншомовної освіти залишається на сьогоднішній день актуальною та неоднозначною у трактуванні вітчизняних та зарубіжних педагогів, лінгводидактів та вчителів-практиків.

Тому для створення умов для побудови більш ефективного процесу навчання іноземних мов на ранньому етапі потрібно дослідити і вивчити досвід роботи в цій сфері інших європейських країн, у яких введення обов'язкового вивчення двох і більше іноземних мов було започатковано раніше, ніж в Україні.

Тому, теоретична та практична значність проблеми для розвитку сучасної іншомовної освіти в Україні та її недостатня розробленість зумовили вибір теми: *"Розвиток ранньої іншомовної освіти у країнах Східної Європи"*.

Мета статті: розглянути етапи становлення й розвитку ранньої іншомовної освіти у країнах Східної Європи та висвітлити тенденції розвитку ранньої іншомовної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як засвідчує аналіз літератури з досліджуваного питання, ідея раннього навчання не є новою в історії сучасної педагогіки, про що свідчать праці К.Д. Ушинського, М. Монтесорі, Ф. Фребеля. Пізніше дослідженням цієї проблеми займалися Л.В. Щерба (розвивальне значення вивчення іноземної мови в ранньому віці, його вплив на формування логічного мислення, удосконалення мислительних і мовних операцій). Останніми роками до її вивчення долучилися Г.О. Паперна, А.С. Стахерський (гра як основний метод навчання дітей англійської мови), Л.В. Артемова, Б.А. Бенедиктов, А.В. Богуш, Т.К. Полонська, С.В. Соколовська (навчання іноземних мов дітей дошкільного віку), О.Д. Рейпольська (спілкування іноземною мовою дітей різного віку), Т.М. Шкваріна (підготовка учителів іноземної мови до навчання дошкільників), В.Г. Редько (лінгводидактичні засади навчання іноземних мов учнів початкової школи) та інші науковці [2].

Як засвідчує аналіз літературних джерел у Європі раннє навчання дітей іноземної мови пройшло складний еволюційний шлях. До XVIII ст. формальна освіта, яка надавалася у європейських шкільних закладах складалася майже виключно з вивчення класичних іноземних мов, переважно латини і головним чином у навчальних закладах для хлопців віком 8-14 років.

В Англії, наприклад, для цієї мети були засновані так звані "граматичні школи". У деяких з цих шкіл вивчення латинської граматики було єдиним заняттям протягом 6 днів

щотижня впродовж 6 років. Крім латини, вивчалася французька мова. З кінця XVI ст. у Європі стосовно вивчення іноземних мов почала поширюватися ідея, що навчання граматики латинської мови дітей молодшого шкільного віку йтиме швидше, якщо воно буде спиратися на знання дітьми граматики рідної мови (Richard Mulcaster 1582; Wolfgang Ratke 1626; Jan Amos Comenius 1630; John Locke 1693 ; Jean-Jacques Rousseau 1762 et al.)

У XX столітті склад іноземних мов, що вивчалися у школах Європи, різко змінився: класичні мови втратили свою популярність, оскільки були мовами давніх народів, а, натомість, виникла потреба у практичному володінні мовами народів-сусідів. При цьому питання раннього оволодіння мовами періодично актуалізувалося.

Загалом дослідники (Л.В. Артемова, Г.О. Паперна, Т.М. Шкваріна, С.В. Соколовська, Б.А. Бенедиктов) виділяють три основні етапи у розвитку раннього навчання іноземних мов протягом XX століття:

I етап – період зародження та становлення галузі (1919 – 50-ті рр.)

Перші спроби раннього навчання іноземних мов у дошкільному віці та в початковій школі здійснювались ще після I Світової війни і підтримувалися завдяки заснуванню FLES-руху (Foreign Languages in Elementary School), яка була чинно. до середини 60-х років. Проте як показала практика, молодші школярі, хоча і вчилися порівняно добре, засвоювали іноземну мову повільно. Діти, котрі починали вивчення мови пізніше, швидко наздоганяли матеріал.

У 1920-их роках приватні Вальдорфські школи, які з'являються в Німеччині, Австрії, Нідерландах, Швейцарії, Скандинавії, Великій Британії, вводять в навчання англійську та французьку мови як фаховий предмет з 1-3 класів.

У державних початкових школах Європи було розпочато навчання англійської та французької мов з 3 класу.

II етап – період інтенсивного розвитку (1960 – кінець 80-х років).

За підтримки ЮНЕСКО та Ради Європи у 60-70-х рр. XX ст. відбуваються зміни у мовній політиці багатьох європейських держав, зокрема на початку 70-х рр. у ряді країн (Швеція, Фінляндія, Норвегія, Австрія) було введено обов'язкове навчання іноземної мови.

Експериментальне впровадження раннього вивчення іноземних мов у 60-х – на початку 70-х років минулого століття не завжди давало очікувані результати. Крім того, інтерпретація отриманих результатів була різною.

Так, у 1961-1962 рр. у Великій Британії (Лідс) був проведений експеримент з навчання французької мови дітей початкової школи, який переріс у пілотування фінансованого державою проекту з навчання французької мови у значній кількості початкових шкіл Англії й Уельсу.

До середини 60-х рр. цей проект перетворився у мультимільйонну за кошторисом програму, яка, крім усього іншого, передбачала випуск аудіо-візуальних курсів для вивчення не тільки французької мови у початковій і середній ланках шкільної освіти, а й для засвоєння у середній школі німецької, іспанської і російської мов.

Успіхи учнів, які вивчали іноземну мову у початковій школі у віці 8-11 років, порівнювалися з успіхами контрольної групи дітей, які розпочали вивчення мови з 11 років. Через 10 років термін дії проекту закінчився.

Різні дослідники розставляють у його оцінці різні акценти. Одні (A.P.R. Howatt, 1994) задовольняються офіційними висновками, які засвідчили, що кількість часу і зусиль, що пішли на навчання французької мови дітей з 8-річного віку, не відповідали досягнутому рівню володіння мовою. Інші (Brewster J., Ellis G., Girard D., 1992) підкреслюють, що статистичні данні показали краще розвинуті в дітей експериментальної групи усні рецептивні і продуктивні вміння. Ця група також показала більш позитивне ставлення до іноземної мови і французької культури.

У будь якому разі, французька мова не стала складовою навчального плану початкової школи, як на це сподівалися засновники проекту. Як зазначає A.P.R. Howatt, якщо британський проект раннього навчання французької мови та інші подібні заходи 60-х років ХХ ст. щось і доводили, то це головним чином те, що, якщо у маленьких дітей і є особлива здатність до засвоєння мови, то в умовах тогочасної типової школи вони не змогли її проявити [3].

Однак, європейська спільнота продовжувала розробляти шляхи поширення двомовності.

Зокрема, в резолюції Ради Європи, прийнятій в 1969 р., рекомендувалося, щоб по можливості у 21 країні-учасниці (в тому числі Австрії, Данії, Іспанії, Франції, Угорщині, Ірландії, Італії, Голландії, Польщі, Західній Німеччині, Великій Британії, СРСР) було запроваджене в школах вивчення хоча б однієї європейської мови, починаючи з 10-річного віку [5].

Суттєві зміни, які відбулися з того часу у можливостях використання іноземних мов і їх значенні в житті людини, не змогли не торкнутися проблем раннього навчання дітей іноземної мови. Однією з таких змін стало розширення білінгвальних освітніх програм у багатьох країнах, наприклад Великій Британії та країнах Північної Америки.

З утвердженням у сучасній методиці навчання іноземної мови комунікативних цілей прихильники раннього вивчення іноземної мови отримали, так би мовити, друге дихання.

III етап – період масового впровадження раннього навчання іноземних мов (1990-ті рр. – початок XXI ст.).

Останнє десятиріччя XX століття принесло багато розробок у галузі навчання дітей 5-11 років. Як повідомляє працівник Центру досліджень педагогіки вивчення другої та іноземної мови при університеті в Ноттінгемі (Велика Британія) Gail Ellis на сайті Британської Ради (www.britcoun.org/english), у цей період реалізувалися великі проекти по підготовці вчителів англійської мови для початкової школи у сільських районах південної Африки (PETRA) та навчання англійської мови у початкових школах Шрі Ланки (PELP).

Правда, виникають питання щодо його ефективності, бо бракує багатьох зовнішніх чинників: вчителів, підручників, досвіду роботи з дітьми такого віку, англomовного оточення тощо.

В Європі впродовж останніх років спостерігається справжній ресурсний бум матеріалів і практичних рекомендацій для навчання іноземної мови дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Провідні видавництва Великої Британії пропонують сьогодні на ринку матеріалів для раннього навчання англійської мови понад 20 назв навчально-методичних комплексів (НМК).

Широко організовуються навчальні курси для вчителів, обговорюються теоретичні і практичні питання навчання іноземної мови дітей раннього віку. В Італії навчання

іноземної мови у початковій школі стало обов'язковим з вересня 1992 р. [5]. Воно розпочинається з 3-го класу (з 8-річними дітьми). До складу іноземних мов, які вивчаються, входять англійська, французька, німецька, іспанська.

З моменту запровадження раннього навчання іноземної мови його проводили звичайні вчителі початкових класів, які успішно пройшли відбіркове мовне тестування і прослухали 100-годинний методичний курс INSET.

У Польщі перші кроки для вирішення питання про необхідність більш раннього навчання іноземної мови у школі були зроблені у вересні 1999 р., коли у контексті освітньої реформи було запроваджене обов'язкове вивчення іноземних мов з 4-го класу (10 років).

Світовий досвід запровадження раннього навчання іноземної мови виявив одну дуже важливу проблему, а саме: необхідність координації змісту і процесу роботи у початковій і середній школі, щоб набуте дітьми за перші роки вивчення іноземної мови було вміло використане і розвинуте на наступному етапі шкільної освіти.

Великі зміни відбулися не лише в питаннях вікового періоду початку вивчення іноземної мови, а й стали розроблятися нові програми навчання, відбувалися зміни в підходах та змісті навчання іноземних мов.

Особливої уваги заслуговує підтримка в цьому напрямку з боку Британської Ради, амбасад Франції, Німеччини, Іспанії, США, які виділяли експертів, проводили методичні семінари, пропонували програми стажування кращих для учнів і вчителів.

Особливі зміни за останні два десятиріччя відбулися у формуванні змісту ранньої іншомовної освіти в напрямі удосконалення комунікативних вмінь і практичного володіння іноземними мовами.

В Україні, як і в багатьох інших європейських державах, розпочалося розроблення власної концепції раннього навчання іноземних мов, що базується на принципах, закладених в Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти.

У Рекомендаціях Ради Європи "Про сучасні мови" наголошено на потребі раннього вивчення іноземних мов, отримання іншомовної освіти в середній школі, професійно-орієнтованого вивчення іноземних мов, а також білінгвальної

освіти у багатомовних регіонах та підготовки вчителів іноземних мов для різних типів шкіл Європи.

Одним з аспектів організації мовної політики є створення у 2008 році Єврокомісією "Комісії високого рівня з мультилінгвізму (Commission High Level Group on MultiLingualism)", яка займається проблемами співіснування різних мовних спільнот та працює над популяризацією іншомовної освіти в різних країнах.

З огляду на те, що у Європейському Союзі визначають справедливим переконання, що зростаючий рівень економічної, соціальної та культурної інтеграції вимагає вищого рівня лінгвістичної гармонії, політиці у сфері навчання іноземних мов, надано статус окремого напрямку діяльності Єврокомісії, та названо "Language Learning Policies (Політика мовної освіти)".

Упродовж останніх десятиріч діяльність інституцій Ради Європи та Європейського Союзу в галузі іншомовної освіти розгортається у трьох основних напрямках:

- виконання стратегічних досліджень та реалізація інформаційно-комунікативних заходів: конференцій, семінарів серед політиків, освітян-практиків та науковців для з'ясування ролі і місця іншомовної освіти в інтеграційних процесах;

- стратегічне використання освітніх та тренінгових програм для сприяння вивченню іноземних мов;

- упровадження мовної політики Європейського Союзу і Ради Європи на національних рівнях;

- реформування шкільних освітніх систем країн-членів цих співтовариств до запровадження проголошеного на Барселонському саміті принципу організації навчального процесу "рідна мова плюс дві іноземні".

Список використаних джерел та літератури

1. *Тадеева М.І.* Рання іншомовна освіта в європейських педагогічних традиціях / М.І. Тадеева, М.М. Пархомчук // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. – Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету : збірн. наук. пр. / гол. ред. С.С. Пальчевський. – Рівне : РДГУ, 2008. – Вип. 42. – С. 109-113.

2. Редько В.Г. Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів початкової школи: [метод. посіб. для вчителів] / В.Г. Редько. – К. : Генеза, 2007. – 136 с.

3. Howatt A.P.R. Teaching languages to young learners: patterns of history: Teaching English to Children. From Practice to Principle. Edited by Chr. Brumfit. J. Moon and R. Tongue / Howatt A.P.R. – Nelson, 1994. – P. 289- 301.

4. Brewster J. The Primary English Teacher's Guide. / Brewster J., Ellis G., Girard D. – Penguin Books Ltd, 1992. – 229 p.

5. Lucietto S. Teaching English to Young Learners: the Italian Way to Teacher Training / Lucietto S. // IATEFL SIG Newsletter. – 1993 – # 11 (March).

Kalchuk O.S. The development of early foreign language education in Eastern Europe.

The article is devoted to the examination of the development of early foreign language education in Eastern Europe. Special attention is paid to the main stages of development of foreign language education. The author has given a generalized description of the main trends of early foreign language education in Eastern Europe.

Keywords: foreign language education, early foreign language education, trends, development, stages.

Кальчук О.С. Развитие раннего иноязычного образования в Восточной Европе.

Статья посвящена комплексному исследованию по развитию раннего иноязычного образования в странах Восточной Европы. Значительное внимание уделено основным этапам развития иноязычного образования. Автором дано обобщенную характеристику основным тенденциям развития раннего иноязычного образования в странах Восточной Европы.

Ключевые слова: иноязычное образование, раннее иноязычное образование, основные тенденции, развитие, этапы.

Лайчук Андрій Миколайович,
аспірант кафедри педагогіки
(Житомирський державний університет
імені Івана Франка)

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ НА ЗАНЯТТЯХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті розглянуто особливості формування морально-вольових якостей дітей на заняттях фізичної культури.

Ключові слова: фізична культура, мораль, воля.

Постановка проблеми. Зміни у суспільно-політичному житті Української держави вимагають докорінної перебудови процесу виховання молодого покоління. Це засвідчено Конституцією України, Законами України "Про освіту", "Про фізичну культуру і спорт", Цільовою комплексною програмою "Фізичне виховання – здоров'я нації", Концепцією фізичного виховання в системі освіти України.

Однією з найбільш складних і значущих у вихованні є проблема волі, в основі якої лежить свідоме спрямування людиною своєї діяльності відповідно до поставлених цілей і завдань, здатність долати перешкоди на шляху їх досягнення. В переліку вольових якостей основними є цілеспрямованість, наполегливість і завзятість, рішучість і сміливість, витримка і самовладання, ініціативність і самостійність.

У всі віки люди високо цінували такі якості людини як моральність, мораль, воля, характер. Глибокі соціально-економічні перетворення, що відбуваються в сучасному суспільстві, змушують нас розмірковувати про майбутнє України, про її молодь. У даний час зім'яті моральні орієнтири, підростаюче покоління можна звинувачувати в бездуховності, безвір'я, агресивності. Актуальність проблеми виховання школярів стоїть сьогодні на першому місці разом з навчальним процесом.

Тому необхідне створення умов для реалізації

конституційного права громадян на заняття фізичною культурою і спортом, поліпшення показників фізичної підготовленості та здоров'я населення, залучення широких мас населення, перш за все дітей та підлітків, до систематичних занять фізичною культурою і спортом, створення ефективної системи підготовки спортсменів високого класу.

Основна мета політики держави у сфері фізичної культури – оздоровлення нації, формування здорового способу життя населення, гармонійне виховання здорового, фізично міцного покоління.

Фізична культура – складова частина загальної культури, сфера соціальної діяльності, що представляє собою сукупність духовних і матеріальних цінностей, створюваних і використовуваних суспільством з метою фізичного розвитку людини, зміцнення його здоров'я, волі і вдосконалення його рухової активності. Таким чином, для суспільства в цілому в якості цінностей виступають здоров'я, освіти, фізична культура як складова частина загальної культури. Ці цінності і цілі знаходять своє відображення в реальних процесах розвитку та модернізації загальної та професійної освіти.

У Концепції модернізації освіти на період до 2022 року виховання визначено як "першорядний пріоритет". Найважливіші завдання виховання – формування у школярів громадянської відповідальності та правової самосвідомості, духовності і культури, ініціативи, самостійності, толерантності, здатності до успішної соціалізації в суспільстві та активної адаптації на ринку праці.

Однією з головних цілей шкільної освіти є створення і підтримка психологічних умов, що забезпечують повноцінне психічний і особистісний розвиток кожної дитини. Отже, навчально-виховний процес стає більше орієнтованим на особистість учня, його індивідуальні можливості, здібності та інтереси.

Перед загальноосвітньою школою ставиться задача підготовки відповідального громадянина, здатного самостійно оцінювати що відбувається і будувати свою діяльність

відповідно до інтересів оточуючих його людей. Вирішення цього завдання пов'язане з формуванням стійких моральних якостей особистості підлітка, в яких має важливу роль воля і його моральне виховання [13, с. 9]

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз вітчизняних і закордонних літературних джерел показав, що, у розробці проблеми вольових якостей та їх виховання значну роль відіграли роботи І.Д. Бежа, Л.С. Виготського, А.І. Висоцького, В.А. Іваннікова, Є.П. Ільїна, К.Н. Корнілова, В.А. Крутецького, А.Ц. Пуні, П.І. Розмислова, С.М. Рівеса, П.А. Рудика, В.І. Селіванова, Б.М. Смирнова, К.Д. Ушинського, О.А. Черникової, Т.І. Шульги, I.W. Atkinson, G.H. Litwin, L.H. Farber, P. Ricoeur та ін.

Незважаючи на проведені дослідження у цій сфері залишається багато невирішених проблем. Зокрема, немає єдиної думки стосовно психологічної структури вольових дій та їх спонукального механізму.

Аналіз спеціальної літератури та дисертаційних досліджень дозволяє констатувати, що й до цього часу не вивчені психолого-педагогічні умови підвищення ефективності роботи вчителів загальноосвітніх шкіл з формування вольових якостей в учнів на уроках фізичної культури та в процесі позакласної роботи. Не обґрунтовані також зміст, форми і методи виховання вольових якостей підлітків у процесі занять фізичною культурою. Вимагають подальшого вивчення й питання діагностики вольових якостей, особливостей їхнього вікового становлення і залежності від біологічних та соціальних факторів.

У результаті недостатньої розробленості даної проблеми наявні в психолого-педагогічній та методичній літературі рекомендації фахівців (В.К. Вілюнас, Г.М. Гагаєва, М.Г. Озолін, В.М. Платонов, А.Ц. Пуні, А.О. Романов, Р.З. Шайхтдінов, Є.П. Щербаков та ін.) щодо виховання вольових якостей стосуються, в основному, спортивної діяльності і не охоплюють вікових аспектів.

Мета: Дослідження умов формування морально-вольових якостей дітей при заняттях фізичною культурою.

Виклад основного матеріалу. Перехід до підліткового віку характеризується глибокими змінами умов, що впливають на особистісний розвиток дитини. Організм дитини починає швидко перебудовуватися і перетворюватися в організм дорослої людини. Центр фізичного і духовного життя дитини переміщається з дому в зовнішній світ, переходить в середу однолітків і дорослих. Відносини в групах однолітків будуються на більш серйозних, ніж розважальні спільні ігри, справах, що охоплюють широкий діапазон видів діяльності, від спільної праці над чим-небудь до особистого спілкування на життєво важливі теми. У всі ці нові стосунки з людьми підліток вступає, вже будучи інтелектуально досить розвиненою людиною і розташовуючи здібностями, які дозволяють йому зайняти певне місце в системі взаємовідносин з однолітками [11, с. 119].

Необхідні теоретичні передумови для сприятливого формування морально-вольових якостей створюють психологічні особливості шкільного віку, на що вказують Н.І. Болдирєв, Л.І. Божович, Т.В. Драгунова, А.Г. Ковальов, І.С. Кон, А.І. Кочетов, В.А. Крутецкий, А.С. Макаренко, І.Ф. Сवादковський, В.А. Сухомлинський та ін. Ними підкреслюється особлива сприйнятливність до процесу педагогічного керівництва морально-вольовим розвитком, тому що в цьому віці вже накопичений достатній досвід моральної поведінки, пробуджується моральна потреба в самовихованні.

Процес морально-вольового виховання підлітка включає в себе становлення загальнолюдських ідеалів, виховання громадянської зрілості, громадської активності, високих моральних потреб, інтересів і мотивів діяльності. На заняттях спортом, як у всіх інших сферах діяльності людини, моральні якості виступають в єдності взаємно-протилежних позитивних і негативних якостей: сміливості і страху, бажаного і можливого, стійкості і слабкості волі, інтересу і необхідності, витримки і нестриманості.

Обираючи морально-вольові якості підлітка предметом дослідження, необхідно звернути увагу, перш за все, на

моральну спрямованість, моральні основи волі. Наявність такої волі забезпечує успіх активної моральної позиції особистості, що володіє здатністю ставити суспільно значимі цілі, приймати усвідомлені етичні рішення і втілювати їх у життя, незважаючи на які труднощі.

Одним з найбільш ефективних шляхів формування морально-вольових якостей є використання засобів фізичного виховання. До цього висновку можна прийти, внаслідок спостерігаються проблем серед підлітків:

- слабкий фізичний розвиток підлітків;
- відсутність інтересу до регулярних занять фізичними вправами;
- відсутність у юнаків фізичної та психологічної витривалості;
- відсутність культу здорового способу життя.

Актуальність проблеми обумовлена тим, що у частини випускників середніх шкіл виявляються слабо сформованими такі важливі особистісні якості, як ініціативність, витримка, самостійність, сміливість, наполегливість, дисциплінованість, колективізм [6, с. 105].

Потужний оздоровчий потенціал фізичної культури і спорту дає можливість у формуванні морально-вольових якостей підлітків і гармонійно розвиненої особистості.

Заняття фізичною культурою і спортом надають загальне профілактичний вплив на організм людини, підвищують рівень його здоров'я.

Фізичні вправи на організм підлітка надають:

- а) психологічний вплив;
- б) фізичний вплив.

Заняття фізичною культурою зміцнюють нервову систему, удосконалюють органи почуттів, нормалізують вагу тіла. Іншими словами вони позитивно сприяють на всі системи і органи тіла людини. Коли ми рухаємося посилено, працюють всі наші м'язи. Щоб збільшити приплив крові до працюючих м'язів, активується робота серця.

Роботи великих фізіологів І.М. Сеченева, Н.Є. Введенського, І.П. Павлова, А.А. Ухтомського та їх учнів з

достатньою повнотою розкрили механізм впливу рухів на складні життєві процеси в нашому організмі, вони вказали на негативні явища, які спостерігаються при тривалому вимушеному спокої. Спокій і рух – це два антиподи (протилежності) вони визначають стан і характер життєвих процесів в організмі, впливають на інтерактивність і особливості роботи серця, легенів, травного тракту, нервової та м'язової систем, обмін речовин.

Систематичні фізичні вправи успішно дозволяють такі завдання, як зміцнення здоров'я, загартовування організму, всебічний фізичний розвиток і особливо розвиток витривалості, швидкості і сили, формування правильних рухових навичок, які необхідні для трудового життя, для здоров'я. Різноманітні фізичні вправи не тільки вдосконалюють фізичну підготовку учнів, а й виховують емоційно-вольову сферу. Тому поєднання фізичних навантажень з психо-емоційним розвитком особистості – необхідна умова викладання фізичної культури на сучасному етапі.

Висновки. Одним з найбільш ефективних шляхів формування морально-вольових якостей є використання засобів фізичного виховання. Систематичні фізичні вправи успішно дозволяють такі завдання, як зміцнення здоров'я, загартовування організму, всебічний фізичний розвиток. Різноманітні фізичні вправи не тільки вдосконалюють фізичну підготовку учнів, а й виховують емоційно-вольову сферу. Тому заняття фізичною культурою і спортом - необхідна умова для розвитку особистості.

Список використаних джерел та літератури

1. Алексеев Н.Г. Воля / Алексеев Н.Г. // Філософський енциклопедичний словник. – М.: Сов. енциклопедія., 1983 . – с. 90-91.
2. Божович Л.І. Що таке воля? / Божович Л.І. // Сім'я і школа. – 1981. – № 1. – с. 32-35.

3. Бріхцін М. Воля і вольові якості / Бріхцін М. // Психологія особистості в соціалістичному обществе. – М., 1989. – 187 с.

4. Іванніков В.А. Проблема волі: історія і сучасність / Іванніков В.А. // Проблеми психології волі. – Рязань, 1991. – с. 7-9.

5. Ільїн Є.П. Психологія фізичного виховання / Ільїн Є.П. – М.: Просвещение, 1987. – 287 с.

6. Калін В.К. На шляхах побудови теорії волі / Калін В.К. // Психологічний журнал. – 1999. – № 2. – С. 35.

7. Виховання вольових якостей у вигляді заняття фізичною культурою і спортом [Електронний ресурс] С. Def.kondopoga.ru. – Режим доступу: <http://def.kondopoga.ru/2007> – 20.01.2016 р. – Загол. з екрану.

8. Мілютіна К.Л. Особливості емоційно-вольової регуляції в умовах внутрішнього конфлікту / Мілютіна К.Л. – Київ, 1998. – С. 16.

9. Психологія спорту вищих досягнень / под ред. А.В. Родіонова. – М.: ФиС, 1979. – 144 с.

10. Психологія фізичного виховання і спорту / за ред. Т.Т. Дзамгарова і А.Ц. Пунін. – М.: ФиС, 1979. – 143 с.

Lajchuk A.N. The formation of moral and willpower qualities in the children in physical education classes.

The article considers the peculiarities of the formation of the moral and willpower qualities in the children in physical education classes.

Key words: *physical culture, morals, willpower.*

Лайчук А.Н. Формирование морально-волевых качеств детей на занятиях физической культуры.

В статье рассмотрено особенности формирования морально-волевых качеств детей на занятиях физической культуры

Ключевые слова: *физическая культура, мораль, воля.*

Мінькович Богдан Анатолійович,
аспірант кафедри педагогіки
(Житомирський державний університет
імені Івана Франка)

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СТАРШІЙ ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

У статті висвітлено питання готовності вчителя інформатики до впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес. Розкрито поняття компетентності вчителя інформатики до використання ІКТ.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, готовність, готовність вчителя інформатики, компетентність.

Актуальність теми. Сучасний стан переходу від постіндустріального до високотехнологічного інформаційного суспільства характеризується швидким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Це обумовлює широке використання ІКТ у різноманітних сферах життєдіяльності суспільства. У зв'язку з цим перед загальноосвітньою школою поставлене завдання підготовки молодого покоління до життя в інформаційному суспільстві. Виконання цього завдання покладено на вчителя, зокрема на вчителя інформатики. Тому формування готовності вчителя інформатики до впровадження ІКТ у загальноосвітній школі, особливо в старшій школі, де здійснюється профільне навчання стає актуальним.

Необхідність реалізації завдання підготовки вчителя до впровадження ІКТ в освіті зумовлено державною політикою щодо формування інформаційного суспільства, що знайшло відображення в нормативних документах: "Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті", Законах України "Про національну програму інформатизації" (1998), "Про загальну середню освіту" (1999), "Про освіту" (1991); у державних програмах "Вчитель", "Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці на 2006-2010 роки"; у

державній цільовій програмі впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів ІКТ "Сто відсотків" на період до 2015, у національному проекті "Відкритий світ", у національній стратегії розвитку освіти до 2021 року.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми використання інформаційно-комунікаційних технологій у системі професійної підготовки майбутніх учителів висвітлені в наукових працях П.І. Сердюкова, А.І. Морської, С.М. Яшанова, Н.С. Завізеної, Р.С. Гуріна, О.П. Значенко, Т.Б. Захарова. Аналізу інноваційних процесів у сучасній освіті та підготовці майбутніх учителів до використання інноваційних педагогічних технологій присвячені роботи І.В. Гавриш, І.М. Дичківської, І.М. Богданової, Т.М. Демиденко, О.І. Іваницького, Н.І. Клокар [5].

С. Яшанов [4] розглядає готовність майбутнього вчителя до ефективного використання новітніх інформацій технологій як синтез таких структурних компонентів:

- мотиваційного;
- операційно-пізнавального;
- емоційно-вольового;
- оцінювального.

Р.С. Гурін [1] визначає готовність майбутнього вчителя до застосування нових інформаційних технологій у професійній діяльності як інтегровану якість особистості майбутнього вчителя, що виявляється, по-перше, в підвищенні продуктивності мислення, розвитку пам'яті, навичок, розширенні і поглибленні знань за допомогою використання нових інформаційних технологій та їх засобів; по-друге, в наданні можливості обирати способи дій, здійснювати самоконтроль за виконанням власних дій та прогнозувати шляхи підвищення продуктивності роботи в ході інформатизації процесу навчання [2].

Однак, аналіз сучасної педагогічної літератури засвідчує, що проблеми готовності вчителя інформатики до впровадження ІКТ в старшій школі висвітлено недостатньо.

Мета статті: проаналізувати ступінь дослідження проблеми вивчення готовності вчителя інформатики до впровадження ІКТ та моделі формування готовності вчителя інформатики до застосування ІКТ у старшій загальноосвітній школі.

Вчителю застосування ІКТ дозволяє економити час і максимально ефективно вирішувати повсякденні справи і обов'язки як фахівця: готуватися до уроків, батьківських зборів, виховних годин, різноманітних виступів на педрадах, семінарах тощо; оформлювати документацію; в оперативному режимі відслідковувати результати навчальної діяльності учнів; налагоджувати спілкування з батьками своїх учнів; обмінюватися з колегами досвідом роботи, власними методичними надбаннями, обговорювати з ними актуальні питання навчання і виховання школярів, швидко отримувати й систематизувати потрібну інформацію. Таким чином, упровадження ІКТ полегшує роботу вчителя, а навчання дітей робить більш цікавим і ефективним [2].

За цих обставин особливо актуальним є формування надійних теоретико-методологічних засад дослідження готовності вчителя інформатики до застосування ІКТ в старшій школі, що в майбутньому сприятиме стрімкому розвитку освіти.

Готовність особистості до діяльності виявляється перш за все в її здатності до організації, виконання і регулювання своєї діяльності. крім того, готовність до діяльності зумовлюється багатьма факторами, найважливішим з яких є система методів і цілей, наявність професійних знань і вмінь, безпосереднє включення особистості в діяльність, у процесі якої найбільш активно формується потреби, інтереси і мотиви здобуття суттєвих, значущих, найбільш сучасних знань і вмінь.

Ефективність процесу формування готовності вчителя інформатики до впровадження ІКТ в старшій загальноосвітній школі підвищиться за таких умов:

- розробки моделі та реалізації технології підготовки вчителів інформатики до застосування ІКТ;

- упровадження у навчальний процес змісту, форм та методів підготовки студентів до впровадження ІКТ на основі нових технологічних принципів.

Разом з поняттям готовність розглядають ІКТ-компетентність – властивість педагога, який цілеспрямовано і самостійно, із знанням вимог до професійної діяльності в умовах інформатизації освітнього простору і своїх можливостей та обмежень здатен застосовувати ІКТ у процесі навчання, виховання, методичної і дослідницької діяльності

та власної неперервної професійної педагогічної діяльності, і на основі аналізу педагогічних ситуацій може бачити і формулювати педагогічні завдання та знаходити оптимальні способи їх розв'язання із максимальним використанням можливостей ІКТ [3] .

Педагоги нового покоління повинні вміти кваліфіковано обирати та застосовувати саме ті технології, які повною мірою сприятимуть досягненню мети, а саме гармонійному розвитку учнів із урахуванням їхніх індивідуальних особливостей. Ефективність використання ІКТ визначається особистістю учителя та його мотивами, а не різноманіттям і кількістю техніки.

Формування готовності вчителя інформатики до впровадження інформаційно-комунікаційних технологій є процесом, який дозволяє допомогти вчителю в розвитку його ціннісних орієнтацій і гуманістичної спрямованості, усвідомленні методології вирішення професійно-педагогічних проблем, конкретних концепцій, способів реалізації концептуальних схем у досвіді діяльності; осмисленні ним результатів педагогічних нововведень, виробленні критеріїв їх оцінки і самооцінки.

Список використаних джерел та літератури

1. *Гурін Р.С.* Підготовка майбутнього вчителя гуманітарного профілю до застосування нових інформаційних технологій у навчальному процесі загальноосвітньої школи: дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Р. С. Гурін; Південноукраїнський держ. педагогічний ун-т ім. К.Д. Ушинського. – Одеса, 2004. – 252 с.
2. *Дичківська І.М.* Інноваційні педагогічні технології: [навч. посіб.] / Дичківська І.М. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
3. *Комп'ютер у школі та сім'ї: наук.-метод. журн. / Ін-т педагогіки НАПН України, Ін-т інформ. технол. і засобів навч. – К.: Фенікс, 1998.*
4. *Яшанов С.М.* Формування у майбутніх учителів умінь і навичок самостійної навчальної роботи у процесі використання нових інформаційних технологій / Яшанов С.М.: дис. канд. пед. наук : 13.00.09 / С.М. Яшанов; Нац пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2003. – 220 с.
5. *Sisoeva S. O.* Pedagogichni tehnologiyi u neperervniy profesiyniy osviti: monografiya / za red. S. O. Sisoevoyi / A. M. Alekseyuk, P. M. Volovik, O. I. Kulnitska, L. E. Sigaeva, Ya. V. Tsehmister ta in. – K.: VIPOL, 2001. – 502 s.

Minkovych B. A. The formation of readiness for implementation of information and communication technologies in upper secondary school in the teacher of information technologies.

The article is devoted of the analysis of the teacher's readiness for implementation of information and communication technologies in the learning process. The research into the use of information and communication technology in education process is made as well as the problems of the competence of the teachers to the use of information and communication technologies.

Keywords: *implementation, implementation of information and communication technologies, the readiness, readiness of the teacher of informatics, competence.*

Минькович Б. А. Формирование готовности учителя информатики к внедрения информационно-коммуникационных технологий в старшей общеобразовательной школе.

Статья посвящена готовности учителя к внедрению информационно-коммуникационных технологий в учебный процесс. Проанализированы исследования использования ИКТ в образовании и раскрыты вопросы компетентности учителя информатики к применению ИКТ.

Ключевые слова: *информационно-коммуникационные технологии, внедрение информационно-коммуникационных технологий, готовность, готовность учителя информатики, компетентность.*

УДК 82.0:82-2

Можарівська Ірина Олегівна,
аспірант кафедри германської філології
та зарубіжної літератури
(Житомирський державний університет
імені Івана Франка)

УЯВНЕ ТА РЕАЛЬНЕ В ПОЕТИЦІ П'ЄС-ПАРАБОЛ

В статті розглянуто проблему уявного та реального в

поетиці п'єс-парабол, сформульовано актуальність даної проблеми в сучасному літературознавчому процесі, описано основні аспекти дослідження наукової роботи.

Ключові слова: уявне, реальне, поетика, п'єса-парабола.

У вітчизняному літературознавстві природа п'єс-парабол в теоретико-літературному плані досліджена дуже мало. Це пояснюється тим, що в українській драматургії до параболічної системи цінностей в драматургічному мистецтві зверталися досить рідко. У ХХ ст. цей жанр в українській драматургії практично був нерозвинений. Провідною тенденцією того часу було відтворення життя у формах власне життя. Що ж стосується сучасної драматургії, і української зокрема, ситуація щодо вибору драматургами саме параболічної форми своїх творів значно змінилася. Митці все частіше звертаються до параболізації драми, що цілком вписується у процеси, які відбуваються у сучасній світовій драматургії. Водночас, це є продовженням плідної традиції, закладеної в драматичному мистецтві, творцями попередніх історично-культурних епох, і передусім ХХ століття, особливо в німецькомовній драматургії (Б. Брехт, М. Фріш, Х. Байєрль та ін.). Із зміною часів, з набуттям нових технічних можливостей, процеси параболізації драми набули урізноманітнених форм, які внесли суттєві корективи в практику творення п'єс-парабол. Тому дослідження цього літературного жанру на матеріалі сучасної драматургії, як власної, української, так і інших національних літератур, набуває більшої актуальності. В сучасному літературознавстві ведуться дискусії щодо взаємодії мистецтв в драматичному творі, проблеми "драми" як культурологічної категорії та метавиду мистецтва у розрізі теоретико-літературної практики. На даний момент залишаються недослідженими функції реального та уявного в п'єсах-параболах, потребують ґрунтового вивчення зображально-виражальні засоби у театральній практиці, недостатньо осмислена роль мистецької особистості драматурга у творенні драми як сценічного видовища.

Все це свідчить про не лише актуальність обраної теми, але й про її наукову значимість. Тема, обрана для дисертаційного дослідження, складна: вона потребує не лише глибокої філологічної культури і історико- та теоретико-літературних знань, але й з'ясування певною мірою деяких

питань на філософському рівні та вироблення певної терміносистеми, оскільки без визначеного понятійного апарату робота взагалі не може відбутися.

Метою статті є дослідження сучасних зображально-виражальних мистецьких засобів у театральній практиці як форми існування реального та уявного в драмі. Виходячи з мети дослідження, в роботі поставлені такі завдання:

- дослідити проблему взаємодії мистецтв в драматичному творі у дослідженнях українських та зарубіжних теоретиків та практиків драми;

- з'ясувати роль мистецької особистості драматурга у творенні драми як сценічного видовища;

- віднайти спільне та відмінне в німецькій, польській та українській теоретико-літературній практиці у розрізі драми як культурологічної категорії;

- дослідити особливості функцій реального та уявного в п'єсах-параболах;

Об'єктом дослідження поетика п'єс параболічної форми.

Предметом дослідження є уявне та реальне в поетиці п'єс-парабол.

Уявне та реальне в поетиці п'єс-парабол потребує ґрунтовного літературознавчого аналізу авторського тексту, який безумовно пов'язаний з такими науковими галузями знань як філософія, естетика, культурологія та історія. Тому для дослідження категорій уявного та реального необхідно обрати поетико-когнітивний підхід, який можна розглядати у двох напрямках – поетологічному та когнітивному. У першому випадку можна буде з'ясувати особливості уявного та реального на жанровому, текстовому та мовному рівнях, другий напрямок допоможе виявити авторські пріоритети і глибше зрозуміти смисл твору.

Жанровий аспект п'єси-параболи полягає в особливості її форми, розповідь якої має повчальний зміст, і рухається ніби по кривій: починається з віддалених предметів, поступово наближається до головної теми, потім знову повертається до початку. З точки зору внутрішньої структури парабола – інакомовний образ, близький до символу, багатозначної інакомовності. Іноді параболу називають “символічною притчею”, яка, починаючи з часів Аристотеля, виступала в значенні алегорії і лише в період Просвітництва і Романтизму набула самостійності і почала функціонувати як окремий

літературний жанр. Наприклад, відомий німецький письменник і літературознавець Фрідріх Шлегель побачив у параболі одну з найкращих форм розкриття філософської ідеї автора-творця. І лише у XX столітті парабола як особливий жанр актуалізується завдяки творчості Бертольда Брехта і міцно пов'язується з творами масштабної форми – драмою. Театральна свідомість впродовж тисячоліть була достатньо консервативною. Людина у житті стикається з дійсністю, що породжує страх і інші види найрізноманітніших емоцій. Єдиною формою звільнення від цієї дійсності став театр, який пропагував катарсис (звільнення). Однак Бертольд Брехт заперечив аристотелівську драматургію і розробив так звану закриту (неаристотелівську) драму, в основу поклавши театральні здобутки Сходу. Про це свідчить дослідження І. Фрадкіна "Бертольд Брехт", в якому мова йшла про естетичні погляди німецького драматурга. Традиційний драматичний театр став ніби "фабрикою снів", де глядач "...зливається зі сценою, разом із артистами сміється і плаче, тому постає потреба «нового театру» - епічного, котрий спонукав би глядача розмірковувати над певною важливою проблемою і не співпереживати сценічному дійству, а реально впливати на справжні події дійсності". За драматургічними засобами Брехта (використання східних сюжетів, інтерес до прийомів китайського театру) можна зарахувати до експресіоністів. При цьому вилучені трюки, деталі та іронія домінують на ідею твору і можуть призвести до неправильного тлумачення задуму Б. Брехта. Тому його твори необхідно сприймати не як площину, а як річ саму у собі, як окремий світ, що має власне життя та власний рух.

Текстовий аспект – це реалізація уявного та реального в п'єсах-параболах через виділення змістових та формальних показників. Семантико-змістові вияви уявного реалізуються через сон, видіння, марення.

Мовний аспект у поетиці п'єс-парабол репрезентується зображально-виражальними мистецькими засобами у контексті уявного та реального.

Концептуальний аспект звертається до трьох попередніх аспектів і відображає систему художніх принципів реального та уявного, що взаємодіють у творах даного жанру.

Таким чином осягнення твору – завжди тривалий і навіть нескінчений процес. Кожне нове прочитання відкриває у

ньому нові грані. Драматургія Б. Брехта, Мішеля де Гельдерода, Гельмута Байєрля, Андрія Макайонока та багатьох інших митців утверджує необхідність активного ставлення до твору. І ця активність відбувається лише у діалозі між твором і тим, хто його сприймає.

Отже, дане наукове дослідження, з огляду на компетентнісний підхід, сприятиме розширенню теоретико-літературних, історичних, культурологічних, філософських знань, набуттю глибокої філологічної культури. А освоєння загальнонаукових методів принципів і прийомів пізнання, підвищить рівень інтелекту і розкриє власний творчий потенціал.

Список використаних джерел та літератури

1. Фрадкин И.М. Бертольд Брехт. Путь и метод / И.М. Фрадкин. – М. :Наука, 1965. – 374 с.
2. Чирков О.С. Бертольд Брехт / О.С. Чирков. – К.: Дніпро, 1981. – 159 с.
3. Брехт Б. Театральная практика / Б. Брехт. – Режим доступу : http://www.gumer.info/bibliotek/Buks/Culture/breht/teatr_prakt.php

Mozharivska I.O. He imaginary and the real in the poetics of plays-parabola.

The article deals with the problem of the imaginary and the real in the poetics of plays-parabolas, articulated the relevance of this problem in modern literary criticism process, described the main aspects of the study of scientific work.

Key words: *imaginary, real, poetics, parabola play.*

Можаровская И.О. Воображаемое и реальное в поэтике пьес-парабол.

В статье рассмотрено проблему воображаемого и реального в поэтике пьес-парабол, сформулировано актуальность данной проблемы в современном литературоведческом процессе, описано основные аспекты исследования научной работы.

Ключевые слова: *воображаемое, реальное, поэтика, пьеса-парабола.*

Мякінченко Ірина Олександрівна,
аспірант кафедри історії України
(Житомирський державний університет
імені Івана Франка)

**ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У
ХОДІ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
«МІЖКОНФЕСІЙНІ ВІДНОСИНИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА
ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ
(1990-ті – 2010-ті рр.)»**

У статті проаналізовано шляхи формування «дослідницької компетентності» у ході наукового дослідження з теми: «Міжконфесійні відносини та їх вплив на державотворчі процеси в Україні (1990-ті - 2010-ті роки)». Розкрито досліджувану категорію у відповідності до компетентнісного підходу. Охарактеризовано компоненти дослідницької компетентності та визначено критерії її реалізації через загальнонаукову та дидактичну складову професійно-педагогічної компетентності. Актуалізована тематика наукового дослідження міжконфесійних відносин, описано об'єкт, предмет, мету та завдання означеної науково-дослідницької роботи. Дана змістова інтерпретація перспектив використання матеріалів дисертаційного дослідження у науковому обігу.

Ключові слова: компетентнісний підхід, дослідницька компетентність, мотиваційно-особистісний компонент, інтелектуально-творчий компонент, когнітивний компонент, діяльнісно-операційний компонент, міжконфесійні відносини.

Постановка проблеми. Компетентнісний підхід на сьогоднішній день є основою розвитку освітніх програм у більшості розвинутих країн. Проблема модернізації освітнього процесу тісно пов'язана з упровадженням у систему освіти компетентнісного підходу та формуванням професійних компетентностей, однією з яких є дослідницька. Для сучасного спеціаліста недостатньо володіти лише інформацією, необхідно вміти правильно нею оперувати й утворювати нові знання.

Суспільна актуалізація міжконфесійних відносин в Україні спонукає істориків, соціологів, філософів, правознавців, політологів до осмислення цих процесів та пошуку засад забезпечення свободи віросповідання, з одного боку, та недопущення негативного впливу міжконфесійних відносин на процеси державотворення – з іншого. Складний та суперечливий характер вищезгаданих процесів вимагає серйозного переосмислення, комплексного і глибокого аналізу всіх факторів і тенденцій їх розвитку.

Потреба в описі, аналізі і систематизації історичних джерел і рушійних сил націєтворчих процесів, релігійних умов і факторів, які впливають на характер, особливості та динаміку їхнього розвитку значно актуалізують проблему формування дослідницької компетентності у сфері дослідження міжконфесійних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У ході розробки міжнародного проекту «Освітня політика та освіта «рівний – рівному» [1] ще у 2004 році була прийнята найбільш обґрунтована концепція компетентнісного підходу (Н.М. Бібік, О.В. Овчарук, О.І. Пометун, О.І. Локшина, О.Я. Савченко, С.Є. Трубачева, Л.І. Таращенко та ін.), де було закріплено декілька наскрізних ключових компетентностей.

Як ключова, дослідницька компетентність розглядається в працях вчених В.О. Болотової, І.О. Зимньої, С.І. Осипової, О.А. Ушакової, А.В. Хуторського [2, с. 34-42; 3, с. 130; 4, с. 123-126; 5, с. 55-61].

У роботах М.С. Голованя, В.М. Архипової [6, с. 55-62; 7, с. 83-88; 8, с. 23-25] подаються етапи формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців у навчальному процесі ВНЗ.

Аналіз практики використання ідей компетентнісного підходу при дослідженні конкретних історичних проблем дозволяє намітити логіку і послідовність етапів, дослідницьких процедур, реалізація яких дає більше переваг рефлексії, для аналізу результатів дослідницької діяльності (співвіднесення досягнутих результатів з поставленою метою).

Метою статті є розкриття шляхів формування дослідницької компетентності у ході виконання історичного наукового дослідження на тему: "Міжконфесійні відносини та їх вплив на державотворчі процеси в Україні (1990-ті - 2010-ті роки)".

Завдання: охарактеризувати основні компоненти дослідницької компетентності як базової категорії дослідження з теми: "Міжконфесійні відносини та їх вплив на державотворчі процеси в Україні (1990-ті - 2010-ті роки)".

Виклад основного матеріалу. Компетентнісний підхід в освіті спрямований на формування та розвиток основних (ключових) компетенцій особистості. Будь-який підхід визначається ідеєю, принципом, у його центрі знаходиться дві – три ключові категорії. Для компетентнісного підходу такими категоріями виступають "компетенція" та "компетентність". Ці категорії додатно корелюють з формуванням професійно-педагогічних компетентностей через утворення дослідницької компетентності науково-педагогічного працівника.

Екстраполюючи ідею компетентнісного підходу на наукові дослідження і підготовку педагога-дослідника у галузі історії України, а саме дослідницько-пошукової роботи на тему: "Міжконфесійні відносини та їх вплив на державотворчі процеси в Україні (1990-ті – 2010-ті роки)", ми можемо акцентувати увагу на синтезу обраних дослідницьких стратегій, а саме пізнавального, діяльнісного й особистісного досвіду.

Природа дослідницької компетентності така, що може виявлятися тільки в органічній єдності з мотивами та цінностями людини, тобто за наявності ціннісно-сміслового ставлення, глибокої особистісної зацікавленості в даному виді діяльності. Але через неоднозначне ставлення до релігії та релігійної сфери спеціалістів різного профілю та пересічної більшості громадян тут спостерігається широкий діапазон поглядів – від захоплення нею до вкрай негативної оцінки.

Дослідницька компетентність, як складова компетентнісного підходу, в цьому сенсі виступає як спосіб поведінки, в якому інтегруються пізнавальні і творчо-перетворювальні здібності, вміння підібрати відповідні методи проведення дослідження, вміння тактовно, неупереджено проводити обговорення та інтерпретацію результатів дослідження.

У ході наукового дослідження з актуалізованої теми задіяні наступні компоненти дослідницької компетентності виділені Є. Феськовою, а саме: мотиваційно-особистісний, інтелектуально-творчий, когнітивний, діялісно-операційний

[8, с. 23-25].

Мотиваційно-особистісний компонент відображається у розумінні дослідником складності та суперечливості характеру міжконфесійних відносин, що вимагає серйозного переосмислення, комплексного і глибокого аналізу всіх факторів і тенденцій їх розвитку. На сьогоднішній день конфесійна ситуація в Україні є напруженою, вона потребує всебічного структурного дослідження для виявлення проблемних зон та регіонів, адже важливість конфесійної приналежності та її впливу на цивілізаційний вибір українського суспільства важко переоцінити. Поставлена проблема набуває особливої актуальності в умовах розбудови духовного фундаменту національного становлення українців і зумовлена складним процесом формування української державності.

Інтелектуально-творчий компонент дослідницької компетентності в цьому дослідженні реалізується через компетентнісний рівень готовності до креативного тлумачення сучасної історії і культури України крізь призму матеріалів дослідження, бажання дослідника окреслити нові концепції розуміння релігійної дійсності в Україні, розроблення основних підходів до управління новими знаннями для вирішення конкретних соціальних, професійних завдань, в яких можуть реалізуватися новонабуті уміння та навички дослідника.

Когнітивний компонент дослідження сучасних міжконфесійних відносин та їх впливу на державотворчі процеси передбачає підвищення рівня професійно-педагогічної компетентності через реалізацію двох складових: теоретичної (загальнонаукової) та практичної (дидактичної).

Теоретична (загальнонаукової) складова представлена:

- розширенням інформаційної бази щодо інституювання та трансформації міжконфесійних відносин, їх впливу на державотворчість означеного періоду;
- оволодінням акмеологічними технологіями викладу матеріалу;
- вдосконаленням комунікативної поведінки, професійна мобільність.

Практична (дидактичної) складова реалізується через:

- систематизацію основних засад оптимізації міжконфесійних відносин в українському суспільстві;

- визначення закономірностей взаємовпливів міжконфесійного діалогу та векторів українського державотворення;

- розкриття природи поліфункціональності конфесійних конфліктів у контексті сучасних націє - і державотворчих трансформацій.

Діяльнісно-операційний компонент вищезазначеного дослідження відображається у гіпотезі дослідження. Проблеми подоланням гострих і болючих міжцерковних конфліктів, пов'язані з нормалізацією релігійного життя, державно-церковних та міжконфесійних відносин, зумовлені перенасиченням пострадянського українського простору новими релігійними течіями та деномінаціями [9, с. 433]. Відсутність в Україні своєчасно вироблених соціальних, духовних, правових механізмів протидії виникненню та функціонуванню деструктивних та псевдодуховних віросповідних течій зумовило не тільки відчутний хаос на конфесійному сегменті українського соціуму, але й стало суттєвим негативним чинником у процесі державотворення та консолідації нації в сучасній Україні.

У результаті реалізації загальнонаукової та теоретичної складової буде досягнуто поставленої мети та завдань дослідження, створено ґрунтовну наукову працю, в якій буде розкрито всі позитивні та негативні тенденції впливу міжконфесійних відносин на державотворчі процеси в Україні 1990-2010-тих років; через розвиток науково-дослідницьких умінь буде сформовано компетентнісні орієнтири педагогічної діяльності гуманістично-орієнтованого дослідника.

Об'єктом дослідження є сучасні міжконфесійні та державно-церковні відносини в Україні.

Предметом дослідження є вплив на державотворчість міжконфесійного діалогу в процесі формування громадянського суспільства та становлення оптимальної моделі державно-церковних відносин в незалежній Україні.

Мета дослідження полягає у необхідності історичного аналізу міжконфесійних відносин у контексті національного державотворення України в роки незалежності, виокремлення головних сучасних соціальних і культурних тенденцій конфесійних рухів в Україні, показу основних моделей міжконфесійного співробітництва, характеристики

негативних виявів міжрелігійних конфліктогенних проблем.

Вказана мета передбачає постановку таких **завдань**:

- проаналізувати історіографію та джерельну базу дослідження, встановити ступінь наукової розробленості проблеми;

- зібрати свідчення очевидців, сучасників окресленого періоду, використовуючи методи усної історії;

- провести контент-аналіз друкованої продукції та інтернет-ресурсів релігійних організацій та всіх суб'єктів міжконфесійних відносин;

- висвітлити сучасний стан та проблематику державної політики України щодо релігійних організацій;

- узагальнити закономірності перебігу релігійних трансформацій і визначити основні ризики міжрелігійних протистоянь в українському суспільстві;

- визначити роль етноконфесійного чинника в процесі формування нової національно-державної ідеології;

- узагальнюючи результати дослідження, запропонувати рекомендації щодо подальших перспективних наукових досліджень в окресленому напрямку.

Практичне значення очікуваних результатів полягає в тому, що представлені в дисертаційній роботі положення, узагальнення та висновки відобразять суть міжконфесійних відносин та їх вплив на державотворчі процеси в Україні у 1990-х – 2010-х роках, дозволять сформулювати рекомендації щодо покращення ситуацій у сфері міжконфесійного діалогу, можуть використовуватися для подальшої розробки окресленої проблематики, в просвітницькій роботі та в системі підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників і службовців, які працюють у дотичних сферах.

Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані для розширення змісту навчальних дисциплін: "Політологія", "Релігієзнавство", "Етнополітична безпека" тощо.

Домінантою дослідження впливу міжконфесійних відносин на державотворчі процеси в новітній історії України стане розкриття дослідницьких здатностей науково-педагогічного працівника до забезпечення навчально-виховного процесу.

Список використаних джерел і літератури

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики [кол. монографія] / під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.

2. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И.А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 34 – 42.

3. Осипова С.И. Развитие исследовательской компетентности одаренных детей / С.И. Осипова. – ГОУ ВПО «Государственный университет цветных металлов и золота» [Электронный ресурс] – Режим доступа: www.fkgpu.ru/conf/17.doc.

4. Ушаков А.А. Развитие исследовательской компетентности учащихся профильной школы как личностно-осмысленного опыта осуществления учебноисследовательской деятельности / А.А. Ушаков // Вестник Адыгейского государственного университета. – Майкоп: Изд-во АГУ, 2008. – С. 123 – 126.

5. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностноориентированной парадигмы образования / А.В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – №2. – С. 55 – 61.

6. Головань М.С. Сутність та зміст поняття "дослідницька компетентність" / М.С. Головань, В.В. Яценко // Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі: [зб. наук. пр.]. – Випуск II. – Кривий Ріг: Видавничий відділ НМетАУ, 2012. – с. 55-62.

7. Архипова М.В. Структура дослідницької компетенції майбутніх інженерів-педагогів / М.В. Архипова // Педагогічний альманах. – 2010. – Вип. 6. – С. 83–88.

8. Демешкант Н.А. Розвиток дослідницьких умінь як основа формування наукового світогляду студентів вищих навчальних закладів / Н.А. Демешкант // Нові технології навчання [наук.-метод. зб.] – 2007. – Вип. 47. – С. 23-25.

9. Здіорук С. Суспільно-релігійні відносини: виклики Україні ХХІ ст. / Здіорук С. – К., 2006.

Myakinchenko I.A. Formation of research competence in the course of the scientific research on the history of

Ukraine "Interconfessional relations and their influence on the processes of construction in Ukraine (1990-s - 2010-s)".

In the article the ways of the formation of the “researchment competency” are analyzed in the scientific research praces “Interfaith relations and their impact on processes of state’s formation in Ukraine (1990-2010)”. The researched category is discussed due to the competency-based approach. The components of the researched competency due characterized, the criteria of the realization are dentified through implementing the general scientific and the didactic component of the professional-pedagogic competency. The actualized topic of the scientific research of the interdenominational relations, the object, subject and the purpose of the scientific research are described. This given detailed and meaningful interpretation of the research in the scientific circulation.

Keywords: *competence-based approach, researchment competency, personal-motivational component, intellectual-creative component, cognitive component, activity-operated component.*

Мякинченко И.А. Формирование исследовательской компетентности в ходе научного исследования по истории Украины «Межконфессиональные отношения и их влияние на процессы построения в Украине (1990-е - 2010-е годы)».

В статье проанализированы пути формирования «исследовательской компетентности» в ходе научного исследования на тему: «Межконфессиональные отношения и их влияние на построение государственности в Украине (1990-е-2010-ые)». Раскрыто исследованную категорию в соответствии с компетентностным подходом. Охарактеризованы компоненты исследовательской компетентности и названы критерии их реализации через общенаучную и дидактическую составляющие профессионально-педагогической компетентности. Актуализована тематика научного исследования

межконфессиональных отношений, описано объект, предмет, цель и задания названной научно-исследовательской работы. Дана смысловая интерпретация перспектив использования материалов диссертационного исследования в научной среде.

Ключевые слова: компетентностный подход, исследовательская компетентность, мотивационно-личностный компонент, интеллектуально-творческий компонент, когнитивный компонент, действенно-операционный компонент, межконфессиональные отношения.

УДК 371.315.5

Надворна Анна Сергіївна,
магістрант ННІ педагогіки
(Житомирський державний університет
імені Івана Франка)

Наук. керівник: доктор пед. наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки Ковальчук В.А.

РОЗВИВАЛЬНЕ НАВЧАННЯ ТА ЙОГО РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

У статті обґрунтовано необхідність організації навчально-виховного процесу в сучасній початковій школі на засадах розвивального навчання, представлено авторську програму реалізації такого виду навчання на уроках математики.

Ключові слова: розвивальне навчання, методика розвивального навчання.

Сьогодні, в умовах модернізації освітнього простору, важливого значення набуває підготовка всебічно розвиненої, компетентної, творчої особистості учня, здатної критично мислити, аналізувати, узагальнювати, робити висновки.

У законі України "Про загальну середню освіту" одним із пріоритетних завдань початкової освіти визначено формування особистості учня, розвиток його здібностей та наукового світогляду. На нашу думку, такий результат

навчання може гарантувати використання розвивальних технологій. Саме вони ставлять на меті загальний розумовий розвиток учнів, розвиток психічних процесів сприймання, мислення, пам'яті, уваги. Тому у сучасних школах, особливо у початкових класах, доцільним і ефективним буде використання на уроках розвивальних завдань.

Мета статті – розкрити особливості організації навчально-виховного процесу учнів початкової школи на засадах розвивального навчання.

Розвивальне навчання бере початок із сократівських бесід, ідей Я. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, Й. Песталоцці, Ф. Дістервега. Я. Коменський вважав, що в основі розвивального навчання має лежати наочне ознайомлення учнів з навколишнім середовищем. Питання розумового виховання займали чільне місце й у діяльності Ж.-Ж. Руссо та Й. Песталоцці.

Ж.-Ж. Руссо стверджував, що розвиток органів чуття дитини має здійснюватися ще з раннього віку з опорою її особистий досвід, саморозвиток та самодіяльність.

Поняття "розвивальне навчання" ввів швейцарський педагог Й. Песталоцці. Він вважав, що в основі навчання дітей має лежати принцип переходу від простого до складного. Навчання обов'язково необхідно поєднувати із розвитком умінь користуватися здобутими знаннями.

Німецький педагог Ф. Дістервег, розглядав навчання як спосіб всебічного розвитку дитини, головним вважав розвиток розумових сил та можливостей, а засвоєнню знань віддавав другорядну роль.

У сучасній педагогічній літературі розрізняють теорію розвивального навчання та теорію учіння. Перший напрям у своїх працях розвивав та обґрунтовував Л. Занков. Теорію навчальної діяльності – О. Леонтьєв, Д. Ельконін, В. Давидов.

В 30-х рр. ХХ ст. видатний психолог Л. Виготський встановив, що навчання є рушієм для розвитку. На цій основі було розроблено вчення про "зону актуального" та "зону найближчого" розвитку. Те, що дитина досягла до навчання – "зона актуального розвитку". Розвиток відбувається через зону "найближчого розвитку", коли учень може виконувати завдання у співпраці з учителем. За переконаннями вченого, навчання завжди повинно випереджати розвиток, а учень потребує постійної підтримки дорослого [2, с. 303].

Положення Л. Виготського про розвиток особистості у подальшому стали основою теорії розвивального навчання Л. Занкова, Д. Ельконіна, В. Давидова. Науковці вважали, що успішний розвиток можливий за умови формування у школярів теоретичного типу мислення. У процесі навчання учні мають оволодіти такими інтелектуальними вміннями як аналіз, синтез, рефлексія, моделювання, планування тощо [3, с. 11]. Система розвивального навчання Д. Ельконіна та В. Давидова ґрунтується на принципах: організації процесу навчання відповідно до вікових особливостей дітей; діяльності; предметності.

Доведено, що процес засвоєння навчального матеріалу теоретичним способом відбувається у три етапи:

- на першому етапі відбувається виявлення властивостей, взаємозв'язків, закономірностей, з'ясування змісту поняття;
- на другому етапі виявлений зміст поняття переноситься на модель;
- третій етап передбачає перенесення отриманих уявлень, понять на конкретні випадки. Відбувається процес цілісного засвоєння знань [3, с. 50].

Згідно концепції Л. Занкова можна виділити такі особливості уроку:

- організація пізнання, з опорою засвоєний досвід учнів (учні спостерігають, порівнюють, проводять класифікацію, на цій основі роблять висновки і встановлюють закономірності);
- переваги самостійної діяльності учнів, що сприяє розвитку дослідницьких та творчих здібностей;
- співпраця з учителем, спільний пошук;
- створення педагогічних ситуацій, які дозволяють кожному учневі проявити ініціативу, самостійність;
- уточнення, конкретизація мети та завдань залежно від теми уроку та його призначення [4, с. 64].

На основі концептуальних положень розвивального навчання, нами була розроблена авторська програма спрямована на досягнення найбільшої ефективності розвитку пізнавальних можливостей молодших школярів. На думку С. Гончаренка, методика розвивального навчання передбачає інтенсивну розумову роботу учнів шляхом організації проблемного навчання, запровадження системи пізнавальних завдань, озброєння їх прийомами пізнавальної діяльності [1, с. 289]. Головна мета запропонованої програми – створити

умови для розвитку логічного та евристичного мислення, пам'яті, уваги; сприяти удосконаленню умінь аналізувати, порівнювати, класифікувати, узагальнювати, робити висновки. Вона включає різноманітні завдання, які можуть використовуватися вчителями початкових класів на уроках математики в умовах реалізації технології розвивального навчання.

Зокрема, для розвитку в молодших школярів навичок порівняння та аналізу пропонуються завдання на виключення зайвого та встановлення закономірностей. Сюди відносяться завдання: "Назви пропущене число", "Продовж ряд чисел". Формуванню евристичного мислення, на нашу думку, сприятимуть завдання пошуку способів розв'язання шляхом проб і помилок. Наприклад, на дошці з кольорових геометричних фігур складені різні малюнки. Під першим малюнком написаний ряд чисел. Завдання учнів: дописати числа під рештою малюнків, встановивши певну закономірність. Важлива роль належить завданням на розкодування шифрограм. Учні пропонується незвичайний вираз, у якому замість чисел геометричні фігури. У цих прикладах однакові числа замінені однаковими фігурами. Завдання учнів: встановити які числа, потрібно поставити на місці геометричних фігур, щоб отримати потрібну відповідь.

Великого значення у системі розвивального навчання набувають завдання на найпростіші доведення і задачі на планування дій. Наприклад, учням може бути запропонована задача: у коробці є червоні, сині, зелені та білі олівці. Всього – 10 олівців. Чи може бути серед них 8 олівців одного ж кольору? У ході розв'язання задачі учні працюють за схемою: я вважаю..., тому, що..., оскільки..., отже... .

На наше переконання, виконання запропонованих завдань сприятиме досягненню основної мети технології розвивального навчання – формування активного, самостійного мислення учнів з подальшим переходом до самостійного навчання.

У ході реалізації програми розвивального навчання, ми прийшли до висновку: щоб навчання було розвивальним, потрібно по-особливому будувати сам урок. Його структура обов'язково має включати такі елементи:

- мотивація навчальної діяльності учнів, створення

позитивного ставлення до навчання;

- організація пізнавальної діяльності учнів, спрямованої на оволодіння способами навчальних дій;

- створення умов для творчого застосування знань і умінь;

- рефлексія – аналіз учнями власної діяльності на уроці, визначення користі отриманих знань.

Розвивальне навчання – новий, активно-діяльнісний тип навчання, що спирається на особливості розвитку психіки дитини. Технології розвивального навчання покликані сприяти формуванню особистості з гнучким розумом, вираженими потребами у знаннях, розвиненими творчими здібностями та уміннями самостійно навчатися.

Список використаних джерел та літератури

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / Гончаренко С.У. – К.: Либідь, 1997. – 375 с.

2. Выготский Л.С. Психология развития человека / Выготский Л.С. – М.: Изд-во Смисл; Эксмо, 2005. – 1136 с.

3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. [навч. посіб.] / Дичківська І.М. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.

4. Наволокова Н.П. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Наволокова Н.П. – Х.: Вид. група «Основа», 2009. – 176 с.

Nadvornaya A.S. Developmental teaching and its role in the formation of the personality of the younger student.

The article substantiates the need for the organization of the educational process in the modern elementary school on the basis of developing training, the author's program for implementing this type of education is presented at the lessons of mathematics.

Key words: *developmental instruction, method of developing education.*

Надворная А.С. Развивающее обучение и его роль в формировании личности младшего школьника

В статье обоснована необходимость организации учебно-воспитательного процесса в современной начальной школе на основе развивающего обучения, представлена авторская программа реализации такого вида обучения на уроках математики.

Ключевые слова: *развивающее обучение, методика развивающего обучения.*

УДК 371

Омельчук Марина Вікторівна,
магістрант ННІ педагогіки
(Житомирський державний університет
імені Івана Франка)

Наук. кер: канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки Єремєєва В.М.

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ

У статті розкрито особливості та шляхи формування комунікативних умінь учнів молодших класів

Ключові слова: *комунікативні уміння, учні молодших класів.*

Реалізація Національної стратегії освіти в Україні передбачає пошук ефективних шляхів підвищення якості освіти, формування й розвиток особистості школяра з високим рівнем розвитку інтелектуального та творчого потенціалу, розвиненими здібностями приймати відповідальні рішення. На важливості та актуальності формування комунікативних умінь школярів (здатності застосовувати знання мови в конкретному спілкуванні, способів взаємодії з оточенням, навичок роботи у групі) наголошується у нових Державних стандартах початкової освіти. Це означає, що успішний випускник початкової школи повинен вміти співпрацювати з однолітками, знаходити порозуміння з дорослими, мати розвинені лідерські якості, бути толерантним і комунікативним.

Початкова ланка є першим рівнем засвоєння учнями комунікативних умінь, які відносяться до продуктивної сфери діяльності, формуються й розвиваються в ній та допомагають адаптуватися в соціумі. Спілкування – особливий фактор розвитку особистості, оскільки це процес безпосередніх

взаємовідносин, ставлення людей один до одного, заснований на розумінні і цільовій передачі знань, думок та переживань. Це досить складний вид людських відносин, свого роду мистецтво, де є свої правила, особливості, секрети якого необхідно знати кожній людині [2, с. 24-26].

Історичні факти дають підстави вважати, що проблеми та завдання, пов'язані з процесами взаємодії, обґрунтовувалися на професійному рівні ще в Стародавньому світі. Узагальнений теоретичний і практичний досвід творців красномовства Аристотеля, Демокрита, Платона, Сократа, Цицерона; педагогів-гуманістів Т. Мора, Ф. Рабле, Е. Роттердамського; основоположника педагогіки нового часу Я.А. Коменського; педагогів-просвітників Д. Дідро, Й.Г. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо надає можливість розвивати їх ідеї щодо організації ефективного спілкування у процесі сучасної продуктивної навчально-виховної взаємодії. Формування мовних та мовленнєвих умінь і навичок учнів розробляли провідні українські вчені О. Беляєв, М. Пентилюк, А. Рожило та ін. Дослідженню проблеми дитячого мовлення та спілкування приділяється увага в працях З. Богуславської, Д. Годовикової, І. Кондратович та ін. Методологічні засади дослідження проблеми комунікабельності представлені у роботах А. Виготського, І. Кона, А. Петровського. Розвитку комунікативних умінь дитини приділяли увагу відомі вітчизняні педагоги А. Макаренко та В. Сухомлинський. Сучасний стан проблеми формування комунікативних компетентностей в початковій школі представлений теоретичними доробками О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко та ін.

Слабка сформованість комунікативних умінь гальмує мислення учня й впливає на ефективність навчальної діяльності. Узагальнення деяких аспектів сучасного досвіду формування комунікативних умінь у молодших школярів на уроках гуманітарного циклу, є метою даної статті.

Початкова школа відіграє вирішальну роль у розвитку особистості, тому однією з важливих проблем є пошук ефективних методик та використання альтернативних форм

організації навчання молодших школярів. Виходячи з того, що комунікативні вміння виступають органічним компонентом у структурі початкового навчання, постає необхідність у розвитку і формуванні комунікативної компетентності молодшого школяра, що має здійснюватися в процесі мовленнєвої комунікації вчителя і учнів, сприяти реалізації їх творчого потенціалу, осмисленню себе як суб'єкта навчальної діяльності.

Суттю комунікативної спрямованості навчання є формування в учнів умінь розв'язувати мовленнєві завдання. На основі використання різних механізмів мовлення та теорії мовленнєвої діяльності розробляються різні групи комунікативних умінь (запитувати, відповідати, міркувати тощо). Передумовою сформованості цих умінь є потреба у спілкуванні, володіння засобами комунікації, відтворення почутого, готовність почути та слухати співрозмовника, логічно мислити і зв'язно, послідовно, висловлювати думки. Формуванню в учнів цих умінь сприяє також створення вчителем атмосфери довірливих стосунків з учнями [3, с. 5-7].

На уроках гуманітарного циклу найбільшою мірою формуються комунікативні вміння, проте це вимагає мовленнєвої активності школярів завдяки включенню у різні види мовленнєвої діяльності (слухання, говоріння, читання та відтворення у письмовій формі). Реалізація функцій комунікативної діяльності у взаємодії передбачає сформованість у молодших школярів умінь зосереджено слухати навчальну інформацію, повно або вибірково відтворювати навчальний матеріал з елементами логічної обробки.

Мовлення має індивідуальні особливості, які виявляються в темпі, ритмі, емоційності, виразності, точності, плавності, звучності, логічній послідовності, образності висловлювання думок. Невід'ємною складовою формування комунікативних умінь учнів початкової школи є розвинене діалогічне мовлення, а згодом і монологічне, яке передбачає не тільки збагачення словникового запасу учня формами мовного етикету, синонімами, антонімами, образними словами тощо, а

й уміле варіювання інтонацією відповідно до мовленнєвої ситуації. На уроках слід збагачувати словниковий запас учнів, розвивати вміння добирати найбільш влучні слова, використовувати синоніми, антоніми, фразеологізми, визначати їх правильне значення, доречно застосовувати, вдало поєднувати з іншими словами у словосполученнях і реченнях. При цьому, необхідно прищеплювати школярам культуру спілкування, яка виявляється не тільки в доречному використанні формул мовленнєвого етикету, але й в умінні уважно слухати співрозмовника, призупиняти своє мовлення, щоб дати можливість висловитися іншому, в умінні сказати йому добре слово, висловити критичне зауваження в такій формі, щоб нікого не образити [1, с. 11-17].

Керуючись принципами особистісно-орієнтованого навчання, необхідно забезпечити емоційний стан учнів на уроці, дбати про гармонійне поєднання його мотиваційного, змістовного, розвивального компонентів. Навчальні заняття гуманітарного циклу необхідно будувати так, щоб слово жило, грало всіма барвами й відтінками в душі кожної дитини, щоб кожен вислів вони сприймали не лише розумом, але й серцем, намагалися бачити живу картину, почути звуки, прислухатися до почуттів.

Важливу роль у формуванні комунікативних умінь дитини відіграє інсценізація казок, що допомагає емоційно збагачувати образи, які вони відтворюють, відчутти головну думку твору, вчить поєднувати слова в словосполучення і речення, слідкувати за логічною послідовністю твору. Цю роботу доцільно проводити вже з перших уроків у першому класі [2, с. 24-26].

Кожен школяр повинен бачити, що його спроби оволодіти комунікативними вміннями схвалюються учителем, оцінюються не тільки у балах, але й словесно. Доцільно оформити у класі виставку дитячих робіт (творів, віршів, загадок відгуків про екскурсії в природу), які кожен може прочитати й оцінити. Важливо, щоб учень відчув та побачив зацікавленість педагога і повірив у власні сили. При цьому, необхідною умовою є атмосфера щирого, дружнього

спілкування, зацікавленого ставлення до кожного.

Отже, правильно організована діяльність пізнавально-пошукового типу, застосування активних форм і методів, продумане керівництво з боку педагога, врахування анатомо-фізіологічних, соціально-психологічних та індивідуальних особливостей молодшого школяра підвищує його інтерес до навчального процесу, розвиває активність, самостійність, сприяє розвитку комунікативних вмінь. Формування комунікативної компетентності учнів набуває ефективності також тоді, коли вчитель глибоко усвідомлює навчальні завдання мовної освіти, працює над словниковим запасом школярів на всіх предметах гуманітарного циклу, передбачених програмою.

Список використаних джерел та літератури

1. Гордуз Н. Нестандартні форми навчання молодших школярів на уроках рідної мови / Гордуз Н. // Початкова школа. – 2003. – №4. – С. 11-17.
2. Крайнова Ж. Формування комунікативної компетентності молодших школярів на заняттях з рідної мови / Крайнова Ж. // Початкова школа. – 2003. – № 11. – С. 24-26.
3. Лещенко Г. Комунікативно-діяльнісний підхід до проведення уроків розвитку зв'язного мовлення / Лещенко Г. // Початкова школа. – 2003. – № 12. – С. 5-7.

Omelchuk M.V. To the problems of formulating the communal intelligences in the pupils of junior grades.

*The article outlines the features and ways of formation of communicative abilities in the pupils of **junior** grades.*

Key words: *communicative skills, pupils of junior classes.*

Омельчук М. В. До проблеми формування комунікативних умінь учнів молодших класів.

В статье раскрыты особенности и пути формирования коммуникативных умений учащихся младших классов.

Ключевые слова: *коммуникативные умения, учащиеся младших классов.*

Пахомова Діна Юріївна,
магістрант ННІ педагогіки
(Житомирський державний університет
Імені Івана Франка)

Наук. керівник.: доктор пед. наук, доцент
доцент кафедри педагогіки Ковальчук В. А.

ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті обґрунтовано шляхи застосування компетентнісного підходу до визначення результатів навчання учнів початкової школи, виділено структурні компоненти навчальної компетентності молодших школярів.

Ключові слова: компетентнісний підхід, ключові компетентності, навчальна компетентність, учні початкової школи.

Основною метою початкової загальної освіти є всебічний розвиток та виховання особистості через формування в учнів бажання і вміння вчитися, формування повноцінних мовленнєвих, читацьких, обчислювальних умінь і навичок, умінь і навичок здорового способу життя. За роки навчання в початковій школі учні мають набути достатній власний досвід культури спілкування і співпраці у різних видах навчальної діяльності, самовираження у творчих видах завдань. На сучасному етапі головним критерієм якості освіти є рівень освіченості випускника, який має бути особистістю:

- спроможною жити в гармонії з собою, природою, іншими людьми, суспільством;
- яка має смак до життя, прагнення до його вдосконалення, розвинутий емоційний інтелект;
- креативною з критичним мисленням й імунітетом до технологій маніпулювання свідомістю;
- конкурентоспроможною у глобальному вимірі [1].

Основа формування визначеного рівня починається ще у початковій школі. І важливе значення у цьому процесі відводиться навчальній компетентності школяра.

Мета статті – розкрити проблемність формування навчальної компетентності в учнів початкової школи.

Вміння вчитись, як педагогічна проблема, у всі часи цікавило вчених, учителів та педагогічну громадськість. Про це вміння говорили й писали педагоги минулого: зарубіжні (Я. А. Коменський, Й. Песталоцці, Й. Гербарт, А. Дістервег), вітчизняні (Г. Сковорода, М. Пирогов, К. Ушинський). Видатний педагог В. Сухомлинський неодноразово наголошував на важливості формування у школярів уміння вчитися.

Сучасне суспільство вимагає виховання самостійних, ініціативних, відповідальних громадян, здатних ефективно взаємодіяти у виконанні соціальних виробничих і економічних завдань. Виконання цих завдань потребує розвитку особистісних якостей і творчих здібностей людини, умінь самостійно здобувати нові знання та розв'язувати проблеми, орієнтуватися в житті суспільства. Саме ці пріоритети лежать в основі реформування сучасної загальноосвітньої школи, головне завдання якої - підготувати компетентну особистість, здатну знаходити правильні рішення у конкретних навчальних, життєвих, а майбутньому і професійних ситуаціях. Тому актуальним завданням сучасної школи є реалізація компетентнісного підходу в навчанні.

Компетентнісний підхід до навчання ґрунтується на уявленнях про компетентність як загальну здатність особистості, над предметне утворення, як інтегрований результат навчання, пов'язаний з умінням використовувати знання та власний досвід у конкретних життєвих ситуаціях.

У процесі реалізації компетентнісного підходу навчально-пізнавальна діяльність спрямована на формування в учнів здатності до поєднання взаємовідповідних пізнавальних ставлень та практичних навичок, цінностей, емоцій, поведінкових компонентів, знань і вмінь, всього того, що можна організувати для активної дії.

Основними складовими компетентності є знання, але не просто інформація, а швидко змінювана, динамічна, різноманітна, яку треба вміти знайти, відсіяти від непотрібної, перевести у досвід власної діяльності. Також уміння використовувати це знання у конкретній ситуації; розуміння, яким чином добути це знання, для якого знання який метод потрібний. У завершальному етапі адекватне оцінювання – себе, світу, свого місця в світі, конкретного знання, необхідності чи зайвості його для своєї діяльності, а

також методу його здобування чи використання. Схематично структуру компетентності представлено на рис. 1.

$$\text{Компетентність} = \begin{array}{l} \text{мобільність знань} + \\ \text{гнучкість методу} + \\ \text{критичність мислення} \end{array}$$

Рис. 1. Змістова структура компетентності

Академік О. Савченко зазначає «учень уміє вчитися, якщо він визначає сам або приймає мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планує й виконує необхідні дії, контролює та оцінює свої результати» [4, с. 151]. А тому у навчально-виховному процесі школяр має оволодіти *структурою навчальної діяльності* яку можна представити у вигляді певного логічного ланцюжка (див. рис. 2).

Василь Сухомлинський зазначав, що головне завдання вчителя початкових класів полягає в тому, щоб навчити дитину вчитися, сформувати інструмент, без якого вона стає невстигаючою, нездібною. Цим інструментом, на думку відомого вченого, є п'ять умінь: вміння спостерігати; вміння думати; висловлювати думку про те, що бачу, роблю, думаю, спостерігаю; читати; писати [4].

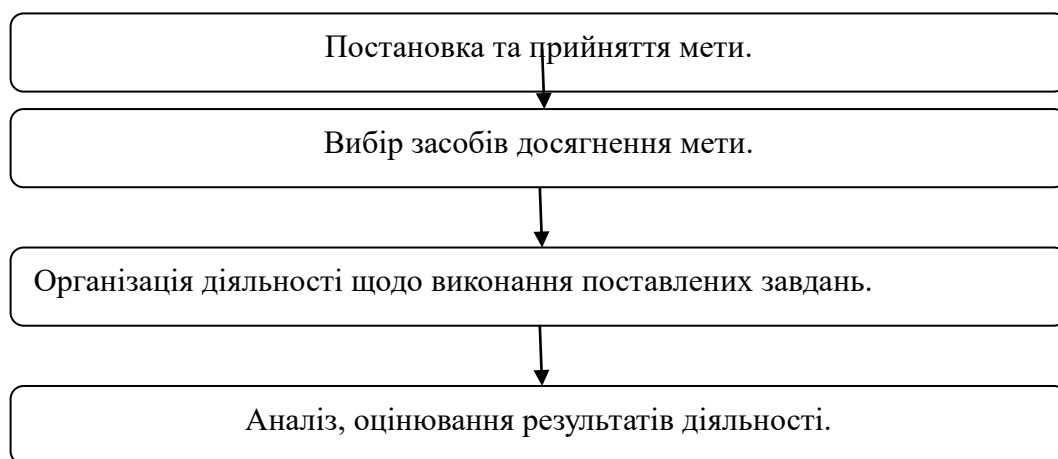

Рис. 2. Структура навчальної діяльності школяра

Кожен вчитель має знати, що існує шість «шляхів» до мозку: п'ять – через органи чуття (зір, слух, дотик, смак і нюх), шостий – через досвід фізичних дій. Найважливіше те, що дитина все вчить на практиці.

Ключова компетентність «вміння вчитися» – особистісне,

суб'єктивне утворення. Дуже часто у початковій школі учні переважно займаються виконавською, репродуктивною діяльністю, яка є фрагментом компетентності «уміння вчитися», проте є недостатньою для процесу уміння учитися, активної пізнавальної діяльності та самоорганізації.

Перед педагогами стоїть завдання організовувати такий навчально-виховний процес, який передбачає опору на мотиваційний і процесуальний компонент учіння, тобто ціннісне ставлення учнів до своєї діяльності та навчання спеціальних прийомів самоконтролю.

Процесу формування ключової компетентності «уміння вчитися» сприяють багато чинників, визначальним серед яких є інтеграція змісту навчальних предметів, організована у певну систему пізнавальних завдань.

Український професор І. Підласий окреслив проблему сучасної школи так – "...в українській школі між різними дисциплінами побудовано міцну бетонну стіну. Але ж світ за вікном – єдиний!" [3, с. 51]. Варто пам'ятати педагогам, зазначає академік, що головним є не предмет, якому ви навчаєте, а особистість, яку ви формуєте. Не предмет формує особистість, а вчитель – своєю діяльністю, пов'язаною з визначенням предмета [2].

Найефективніше формування «вміння вчитися» відбувається міжпредметним шляхом, адже вміння формуються синхронно у межах усіх навчальних предметів, встановлення міжпредметних зв'язків забезпечує дієвість уміння, досвіду, цінностей та ставлення, безперервність у формуванні даної компетентності.

Уміння вчитись виробляється в практиці навчальної діяльності учнів, уміло керованої учителем. Умілість ця визначається тим, які завдання ставить він перед учнями, як допомагає їм знаходити раціональні засоби їх виконання, яке місце залишається для доступної учням активності й самостійності, як узгоджуються методи керування роботою дітей вчителем і батьками.

Отже, ключову компетентність – уміння вчитися – ми розуміємо як складне інтегроване утворення (здатність учня), що об'єднує спеціально структуровані знання, способи діяльності, досвід їх застосування у відомих і нових навчальних ситуаціях, особисте ставлення до процесу і результатів своєї діяльності.

Список використаних джерел та літератури

1. Обговорення Концептуалів національної стратегії розвитку шкільної освіти в Україні. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.vsim.org/2011/kontseptualy-natsionalnoji-strategiji/>.

2. Підласий І.П. Продуктивний педагог. Настільна книга вчителя. / І.П. Підласий . – Х.:Вид. група «Основа», 2010. – 360 с. – (Серія «Настільна книга»).

3. Підласий І.П. Чи буде PISA в Україні? / І. П. Підласий. – Х.: Вид. група «Основа», 2013. – 128 с. – (Бібліотека журналу «Управління школою»; Вип. 8(128)).

4. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: [підр.] / О.Я. Савченко. – К.: Грамота, 2012. – 504 с.

Pakhomova D.Yu. Formation of educational competence in the pupils of elementary school.

The article substantiates the ways of applying the competence approach to determining the results of teaching the primary school pupils; the structural components of the educational competence of junior schoolchildren are highlighted.

Keywords: *competence approach, key competencies, academic competence, elementary school pupils.*

Пахомова Д.Ю. Формирование учебной компетентности у учащихся начальной школы

В статье обоснованы пути применения компетентностного подхода к определению результатов обучения учащихся начальной школы, выделены структурные компоненты учебной компетентности младших школьников.

Ключевые слова: *компетентностный подход, ключевые компетентности, учебная компетентность, учащиеся начальной школы.*

Петрова Світлана Ігорівна,
аспірант кафедри педагогіки
(Житомирський державний університет
імені Івана Франка)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ

У статті розглядається суть та зміст змішаного навчання, розглянуто та виділено основні переваги використання технологій змішаного навчання у професійній підготовці майбутнього вчителя.

Ключові слова: *змішане навчання, технології змішаного навчання, професійна підготовка вчителя.*

Введення нових освітніх стандартів, входження України в Болонський процес стимулюють формування нових підходів і розробку принципово нових критеріїв якості освіти. Все більшого розвитку отримують нові освітні технології, засновані на ефективному використанні в навчальному процесі ВНЗ сучасних засобів і методів навчання.

В сучасній науково-методичній літературі, а саме в роботах А. Назаренко, Н. Гусарової, М. Орлової, В. Allen, В. Bernatek, С. Bonk та інших змішане навчання (blended learning) визначається як новий формат організації навчального процесу, який дозволяє синтезувати традиційні форми навчання з інноваційними. Найчастіше під ним розуміють використання розподілених інформаційно-освітніх ресурсів в очному навчанні із застосуванням елементів електронного навчання, що дозволяє одночасно використовувати сильні сторони очної форми навчання та переваги дистанційних технологій, перш за все колективно-розподілені форми організації діяльності [4]. Впровадження даного виду навчання в професійну підготовку майбутнього вчителя, на наш погляд, дозволить надати даному процесу динаміки, забезпечить постійне оновлення навчального матеріалу, здійснювати регулярний контроль за діяльністю студентів.

Відповідно до думки більшості вчених, концепція

змішаного навчання передбачає використання студентами всіх можливостей класичного навчання і нових освітніх технологій. Це створює умови для вирішення основної проблеми традиційного навчання, що полягає в обмеженості можливостей для реалізації і розвитку потенційних здібностей кожного майбутнього вчителя. Крім того, сучасне класичне навчання, на чому акцентує увагу академік В.П. Тихомиров, має бути пронизане новими освітніми технологіями і базуватися на широкому використанні в освітньому процесі прикладного програмного забезпечення.

Реалізація змішаного навчання передбачає збереження загальних принципів побудови традиційного навчального процесу із застосуванням елементів електронного навчання (електронні інформаційні та освітні ресурси, інформаційні та телекомунікаційні технології). При цьому процес поєднання технологій може відбуватися як на рівні окремого курсу, дисципліни, так і на рівні освітньої програми в цілому [4].

Важливий аспект змішаного навчання полягає у самоконтролі студентів за часом, місцем, програмою і темпом учіння. Зміст вищезгаданих елементів полягає у наступному:

- ✓ Час: навчальний процес більше не обмежується заняттям, навчальним днем чи навіть семестром.
- ✓ Місце: навчальний процес виходить за межі аудиторії чи навчального закладу.
- ✓ Програма: навчальний процес стає більш адаптивним та персоналізованим, передбачаючи використання тих методів та навчальних матеріалів, що найкраще задовольняють пізнавальні потреби студентів.
- ✓ Темп: допускаються варіації стосовно швидкості навчання студентів. Студенти працюють у зручному для них темпі, витрачаючи таку кількість часу, що є необхідною для відпрацювання певних умінь та навичок із повного засвоєння матеріалу [1].

Аналіз публікацій та досліджень з питань використання технологій змішаного навчання дозволяє виділити ряд характерних переваг у професійній підготовці майбутнього вчителя:

- ✓ індивідуалізація навчання;
- ✓ можливість саморозвитку, самостійного навчання;
- ✓ мотивація студентів, виникнення відчуття успіху;

- ✓ можливість проведення тестування великої кількості студентів та отримання негайного зворотного зв'язку;
- ✓ збільшення навчального часу та кількості матеріалів;
- ✓ використання автентичних навчальних матеріалів;
- ✓ охоплення великої кількості учасників навчання;
- ✓ можливість покращити умови роботи;
- ✓ можливість долучити кращих викладачів та консультантів;
- ✓ економія матеріальних ресурсів;
- ✓ зменшення комп'ютерної неграмотності.

Зобразимо основні переваги використання технологій змішаного навчання схематично (див. рис. 1).

М

Рис. 1. Переваги використання технологій змішаного навчання

В умовах розвитку сучасного інформаційного суспільства необхідні фахівці, які можуть самостійно підвищувати свій професійний рівень, набувати будь-яких додаткових умінь та навичок, знаходити потрібну інформацію з найрізноманітніших джерел. Лише вчитель, який усвідомлює світові тенденції розвитку освіти та використовує інноваційні технології, може ефективно керувати розвитком особистості учня.

Сприймаючи зміни як належне і не вдосконалюючись у процесі педагогічної діяльності, неможливо досягнути професійних вершин. Майбутній вчитель повинен аналізувати власні думки та переживання у зв'язку з професійно-педагогічною діяльністю, усвідомлювати те, як його сприймають і оцінюють учні, володіти всіма сучасними технологіями навчання та прагнути до самоосвіти та самовдосконалення.

Список використаних джерел та літератури

1. Андропова Е.В. Технология смешанного обучения и ее роль в повышении качества образования / Е.В. Андропова. // Информатика и образование. – 2009. – № 8. – 114 с.
2. Мохова М.Н. Активные методы в смешанном обучении в системе дополнительного педагогического образования / М.Н. Мохова. – М., 2005. – 155 с.
3. Arnes C. The Role of the Teacher in Blended Learning: Data, Management, and Student Support. – Режим доступа: <http://www.scilearn.com/blog/role-of-the-teacher-in-blended-learning>
4. Majumdar A. Blended Learning: Different combinations that work. – Режим доступа: <http://www.gc-solutions.net/blog/blended-learning-different-combinations-that-work/>
5. Nagel D. The Disruption of Blended Learning. – Режим доступа: <https://thejournal.com/Articles/2011/07/06/The-Disruption-of-Blended-Learning.aspx>

Petrova S.I. The possibilities of blended learning technology usage in the prospective teachers' educational process.

The article contains the analysis of the main advantages of blended learning technologies in the process of the prospective teachers professional training.

Key words: *mixed training, technology of sour cream training, professional teacher training.*

Петрова С. И. Возможности использования технологий смешенного обучения в профессиональной подготовке будущего учителя.

Рассматривается суть и содержание смешанное обучение, выделены основные преимущества использования технологий смешанного обучения в профессиональной подготовке будущего учителя.

Ключевые слова: *смешанное обучение, технологии сметанного обучения, профессиональная підготовка учителя.*

Петрученко Марина Вікторівна
аспірант кафедри теоретичної психології
і психології розвитку,
(Житомирський державний університет
імені Івана Франка)

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ЕМПАТІЇ НА ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

У статті визначено психологічні особливості впливу емпатії на емоційний інтелект у юнацькому віці.

Ключові слова: емоційний інтелект, емпатія, юнацький вік.

Вивченням емоційного інтелекту займалися Дж. Мейєр, П. Саловей, Д. Карузо, Д. Гоулман, Д.В. Люсін, Е.А. Носенко, Н.В. Килимига, О.І. Власова, Г.В. Юсупова, М.А. Манойлова.

О.К. Тихомиров вважає, що з мислительною діяльністю пов'язані всі емоційні процеси – афекти, емоції, почуття. Здивування, сумнів, радість успіху стимулюють пошук, пробуджують бажання доводити роботу до кінця [5].

Емоційний інтелект розглядається як здатність розуміти свої емоції та емоції інших людей. Емоції відображають ставлення людини до різних сфер життя і до самої себе, а інтелект служить для розуміння цих відносин. Емоційний інтелект має певну структуру: самосвідомість, самоконтроль, емпатія, навички у відносинах та інші. Як ми бачимо, однією з складових такого інтелекту є емпатія. Ці поняття тісно пов'язані між собою.

Емоційний інтелект – це системне явище, що інтегрує такі необхідні у сфері спілкування складові, як самопізнання, управління власними емоціями, самомотивація, розпізнавання і управління емоціями інших людей (засновані на емпатії), підтримка взаємин (комунікативність) [2].

П'ять головних областей емоційного інтелекту на думку Д. Гоулмана:

1. Знання своїх емоцій. Самосвідомість – розпізнавання будь-якого почуття, коли воно виникає, – є наріжний камінь емоційного інтелекту. Здатність час від часу відслідковувати почуття має вирішальне значення для психологічної

проникливості і розуміння самого себе. Нездатність помічати свої справжні почуття залишає нас на їх свавілля. Люди, більш впевнені в своїх почуттях, виявляються кращими лідерами свого життя, менше сумніваючись у правильності різних рішень.

2. Управління емоціями. Уміння справлятися з почуттями, щоб вони не виходили за належні рамки, – це здатність, яка ґрунтується на самосвідомості. Це здатність заспокоїти самого себе, позбутися від нестримної тривоги, зневіри або дратівливості і тим самим уникнути наслідків.

3. Самомотивація (мотивація для самого себе). Приведення в порядок власних емоцій, щоб зосередитися на досягненні цілей, опанувати себе і не втратити здатність до творчості. Самоконтроль над емоціями – відтермінування задоволення і придушення імпульсивності – лежить в основі всіляких досягнень. Здатність привести себе в стан "натхнення", "драйву" забезпечує досягнення видатної якості будь-яких дій. Люди, які володіють цим мистецтвом, як правило, виявляються більш продуктивними і успішними в усьому, за що б вони не взялися.

4. Емпатія, ще одна здатність, яка спирається на самоусвідомлення, є основним людським даром. Предметом дослідження є коріння емпатії, соціальні витрати емоційної глухоти та причини, за якими емпатія спонукає до альтруїзму. Люди, здатні співпереживати, більше налаштовані на тонкі соціальні сигнали, що вказують, чого хочуть або чого потребують інші люди. Це робить їх більш придатними для професій або занять, пов'язаних з турботою про інших, наприклад, для викладання, торгівлі та управління.

5. Підтримання взаємовідносин. Мистецтво підтримувати взаємини здебільшого полягає в умілому поводженні з чужими емоціями. З цим пов'язане поняття соціальної компетентності і некомпетентності і сполученими з ним специфічними навичками і вміннями. Це ті здібності, які зміцнюють популярність, лідерство і ефективність міжособистісного спілкування [2].

Як відомо, люди по-різному реагують на одну і ту ж стресогенну ситуацію. Наявність індивідуальних відмінностей в реагуванні на стрес і формуванні стресостійкості визначає зростаючий інтерес до вивчення феномену "емоційного інтелекту". В цілому емоційний інтелект (його показник EQ)

означає спроможність особистості керувати своїм емоційним станом. Саме цей показник пояснює причину, чому в однаковій ситуації одні здатні контролювати сплески емоцій, уміють залишатися в спокої й адекватно оцінювати умови, що склалися, а інші постійно перебувають в стані нервової напруги. Емоційний інтелект є стресозахисним чинником, а це означає, що саме від нього буде залежати вміння переживати сильне емоційне напруження [3].

В особистісному підході Г. Гарднер розглядав поняття "емоційний інтелект" у двох формах: міжособистісний і внутрішньоособистісний. Під міжособистісним емоційним інтелектом розглядається здатність людини розуміти інших, усвідомлювати мотиви їхньої поведінки та ставлення до роботи, обирати шляхи ефективної співпраці з оточуючими [1].

Під внутрішньоособистісним емоційним – інтелектом властивість людини, спрямовану на себе – здатність формувати точну, адекватну модель власного "Я" та використовувати її для ефективної життєдіяльності. Вчений розробив структуру Емоційного інтелекту, що включала в себе:

- 1) вербальний інтелект;
- 2) логіко-математичний інтелект;
- 3) просторовий інтелект;
- 4) кінестетичний інтелект;
- 5) музичний інтелект;
- 6) міжособистісний інтелект;
- 7) внутрішньоособистісний інтелект [1].

Він висловив припущення, що успішність життєдіяльності людини детермінована не одним, загальним типом інтелекту, а множинністю форм його прояву.

Емоційно саморегульована особистість характеризується усвідомленням і контролем над власними емоціями, саме це дозволяє робити вибір найбільш адекватної ситуації. Саме вона допомагає особистості ефективно взаємодіяти з іншими людьми [4].

Проблемами емпатії займалися А. Бохарт, В. Знаков, Є. Ільїн, А. Журавльова, Т. Гаврилова. Емпатія як безперечно позитивне ставлення до іншого означає таке духовне єднання особистості, коли одна людина настільки проймається почуттями іншого, що тимчасово уподібнюється з ним, коли

об'єктом емоційної сприйнятливості людини стають переживання інших людей безвідносно до особистого блага.

Емпатія сприяє розвитку вміння брати на себе відповідальність, планувати свою поведінку.

Ця тема є актуальною, так як емоційний інтелект відіграє неабияку роль в житті людини. Він є особливою здатністю людини, забезпечує соціальну адаптацію, ефективність діяльності та спілкування з іншими, розуміння себе та оточуючих, допомагає вірно реагувати в певних ситуаціях.

У зв'язку з цим актуальним є дослідження чинників, зокрема емпатії, розвитку емоційного інтелекту. Адже емпатія є властивістю особистості, що допомагає співпереживати та відчувати настрої іншої людини, адекватно відображати її внутрішній світ, що сприяє ефективному спілкуванню, яке, в свою чергу, впливає на емоційний інтелект.

Розпізнавати та виявляти емоції і використовувати їх у вирішенні завдань є основою, що зовні проявляється здатності до розуміння подій, що передують емоціям і наступних за ними. Ці здібності необхідні для внутрішньої регуляції власних емоційних станів і успішних впливів на зовнішнє середовище, призводять до регуляції не тільки власних, але і чужих емоцій.

Мета полягає в дослідженні емоційного інтелекту та емпатії як чинник його розвитку.

Для досягнення поставленої мети основна увага буде зосереджена на вирішенні наступних завдань:

1. Проаналізувати наукову літературу з проблеми емоційного інтелекту у юнацькому віці.
2. Діагностичне дослідження емоційного інтелекту та емпатії як чинника його розвитку у юнацькому віці.
3. Знаходження взаємозв'язків між структурними компонентами емоційного інтелекту та формами емпатії.
4. Визначення типології емоційного інтелекту та емпатії.

Об'єкт: чинники розвитку емоційного інтелекту у юнацькому віці.

Предмет: інтегральна емпатія та її форми як чинники емоційного інтелекту у юнацькому віці.

Планується констатуючий та формуючий експеримент. Дослідження емоційного інтелекту та його структурних компонентів, в тому числі й емпатії, визначення типології емоційного інтелекту та емпатії. Результати можуть бути

використані для подальшого, більш розширеного дослідження обраної теми. Також застосовуватиметься програма розвитку емоційного інтелекту чи емпатії, в залежності від результатів дослідження.

Практичне значення: Особистісний досвід у науковому дослідженні емоційного інтелекту та емпатії, встановленні зв'язків між цими поняттями.

Внесок в науку психологію, адже виділення типів емоційного інтелекту та емпатії ще не було здійснено.

Розвиток емоційного інтелекту являє собою розвиток самосвідомості, навичок усвідомлення своїх і чужих емоцій, вміння керувати своїми і чужими емоціями і ефективно взаємодіяти, спілкуватися з людьми. Зрозуміло, що емоційний інтелект, емоційна компетентність є важливими чинниками, що забезпечують успішну самореалізацію людини, що так важлива для юнацького віку.

Використання емоційного інтелекту та емпатії, щоб розібратися в своїх емоціях.

Необхідний баланс між емоційним "мозком почуттів" і раціональним "мозком мислення". При цьому "мозок мислення" здатний коригувати функціонування "мозку почуттів" за допомогою емоційного саморегулювання, не даючи емоціям роздобути тотальний контроль.

Допоможе людям, що працюють з юнацьким віком, краще розуміти їх та їх можливості.

Теоретичний аналіз підходів до емоційного інтелекту показали, що Гоулдмен виділяє 5 основних областей: самосвідомість, управління емоціями (самоконтроль), самомотивація, емпатія, що в нашому дослідженні розглядається як чинник розвитку емоційного інтелекту та підтримання взаємовідносин з іншими.

Отже, актуальним є дослідити емоційний інтелект та виокремити типи емоційного інтелекту в зв'язку з його чинниками, особливо емпатії.

Список використаних джерел та літератури

1. Гарднер Г. Структура розуму: теорія множественного інтелекту / Г. Гарднер. – М.: «Вільямс», 2007. – 512 с.
2. Гоулман Д. Емоційний інтелект / Гоулман Д. – М.: АСТ; АСТ Москва; Хранитель, 2008. – С. 76-77.

3. Калошин В.Ф. Емоційний інтелект – головний показник ефективності використання людських ресурсів / Калошин В.Ф. // Практична психологія та соціальна робота. – 2008. – № 4. – С. 54 – 63.

4. Конопкин О.А. Психологические механизмы регуляции деятельности / Конопкин О.А. – Москва: Наука, 1980.

5. Тихомиров О.К. Эмоции в структуре мыслительной деятельности / О.К. Тихомиров // Психология мышления. – М.: Изд-во МГУ, 1984. – С. 87-106.

Petruchenko M.V. Psychological features of the influence of empathy on emotional intelligence in adolescence.

The article states that emotional intelligence is and who was engaged in his study, his constituents. Defined subject and object of research, goals and objectives

Key words: *emotional intelligence, empathy, youthful age.*

Петрученко М. В. Психологические особенности влияния эмпатии на эмоциональный интеллект в юношеском возрасте

В статье определены психологические особенности влияния эмпатии на эмоциональный интеллект в юношеском возрасте.

Ключевые слова: *эмоциональный интеллект, эмпатия, юношеский возраст.*

Сторона Людмила Анатоліївна,
магістрант ННІ педагогіки
(Житомирський державний університет
імені Івана Франка)

Наук. керівник.: доктор пед. наук, доцент
доцент кафедри педагогіки Ковальчук В.А.

ВЗАЄМОДІЯ ВЧИТЕЛЯ З БАТЬКАМИ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКЛАСНИКІВ

У статті проаналізовано проблему адаптації першокласників, охарактеризовано особливості взаємодії вчителя з батьками; представлено авторську програму «Школа-дитина-родина», мета якої спрямована на вирішення основних завдань проблеми адаптації першокласників до навчання у школі.

Ключові слова: адаптація, першокласник, взаємодія вчителя з батьками.

Перший рік навчання – це період адаптації дитини до нового режиму життя, до нового положення в колективі, до фізичного та емоційного навантаження різної складності. Це відповідальний та складний етап перед кожним школярем. В житті першокласників відбуваються психологічні та особистісні зміни, з'являється новий вид діяльності та нові обов'язки. Щоб попередити можливі негативні наслідки цього етапу, уникнути негараздів, невдач, які виникатимуть у дитини, попередити труднощі процесу адаптації, школі та сім'ї потрібно діяти взаємоузгоджено.

Проблема взаємодії сім'ї і школи є досить актуальною на сучасному етапі розвитку суспільства. Видатний педагог В. Сухомлинський наголошував, що від того, як батьки сприймають і розуміють свою дитину, наскільки вони враховують її інтереси, прагнення, потреби та відповідно як взаємодіють з нею залежить сприйняття чи несприйняття дитиною своєї особистості [5]. Це відповідно також впливає на самооцінку дитини, а отже і її положення в шкільному колективі, її поведінку, відповідні реакції на зауваження чи похвалу вчителя, на контакт з ровесниками, і адаптацію школяра.

Мета статті полягає в обґрунтуванні проблеми взаємодії вчителя з батьками для вирішення дезадаптації першокласників.

Проаналізувавши різні наукові джерела, можна стверджувати, що у вітчизняній та зарубіжній педагогіці вивчаються різні аспекти проблеми взаємодії сім'ї та школи у вирішенні питань адаптації першокласників. У вирішенні цієї проблеми вагомими є наукові розробки щодо створення цілісного виховного процесу таких вчених, як І. Бех, А. Бойко, О. Вишневський, В. Гуров, І. Зязюн, А. Коваль, В. Лозова та інші (принципи взаємодії соціальних інститутів, умови виховання тощо). Безпосередньо дослідженням проблеми адаптації першокласників займаються С. Мартиненко, А. Стадник, Г. Чуткіна та ін.

Проблема адаптації до нових умов з'являється в будь-якої людини, незалежно від віку: чи то вона йде вперше в дитячий садок, чи то до школи, або ж на вакантне місце нової роботи.

Початок навчання дитини в школі – це дійсно складний період у житті самої дитини. Адже відповідальність за пристосування її до нових умов, нових вимог несе не тільки школа, а в першу чергу батьки та оточуюче середовище. Завершення навчальної діяльності в дошкільному навчальному закладі та перехід дитини на новий рівень розвитку – це серйозний крок, який приносить не лише радість, задоволення від успіхів, але, й частіше за все, певні невдачі, проблеми в адаптації школяра. В школі права дитини розширюються, проте виникає багато «але», є, в свою чергу, усталені норми, правила, завдання, які вона повинна виконувати і які вимагають від неї повного застосування своїх інтелектуальних та фізичних можливостей [3, с. 47].

Адаптація – це динамічний процес, характерними ознаками якого є стійкість організму, що так необхідно для його існування, розвитку. Сам адаптаційний процес відбувається на різних рівнях регуляції діяльності, починаючи з молекулярної і до психічної, яка є однією з найважливіших. Вперше визначення цьому поняттю дав Чарльз Дарвін, визначаючи, що розвиток видів здійснюється через їх пристосування.

Г. Чуткіна у своїх дослідженнях виділяє три рівні адаптації першокласників [4, с. 11]: високий, середній, низький. Розглянемо характеристику кожного з них.

Високий рівень адаптації. Учні легко пристосовуються до шкільного життя, похвалу та зауваження вчителя сприймають адекватно, програмовий матеріал засвоюють систематично, він не викликає труднощів у розумінні, розширюється коло спілкування з однокласниками. Для дитини все більше характерні прояви самостійності, займає статусне місце в шкільному колективі.

Середній рівень адаптації. Для дітей характерне позитивне ставлення до нового зміненого середовища – школи. Учень розуміє та засвоює навчальний матеріал, якщо він детально пояснений і підкріплений наочною. При вирішенні поставлених завдань потребує контролю з боку вчителя, увага не завжди зосереджена довгий час.

Низький рівень адаптації. Учні не мають бажання відвідувати школу, мають поганий настрій, спостерігається відхилення від вимог у поведінці, домашні завдання виконуються не систематично. При опрацюванні навчального матеріалу необхідна постійна допомога з боку учителя, контроль з боку батьків. Мають мало друзів.

Процес адаптації не завжди проходить успішно. Існують випадки, коли діти довгий час не можуть адаптуватися до змінених умов, тоді виникає дезадаптація. Цей процес тісно пов'язаний із слабкою успішністю учнів. Як зазначають вчені, дезадаптація і сама є причиною слабкої успішності учнів. Шкільна дезадаптація – це утворення неадекватних механізмів пристосування дитини до школи у формі порушення навчання, поведінки, конфліктних стосунків, підвищення рівня тривожності, зміни в особистісному розвитку, виникнення неврозів, тобто це будь-які відхилення у навчальній діяльності учнів [1, с. 48]. Взаємодія вчителя з батьками першокласників під час адаптації вкрай важлива. Адже на допомогу вирішення проблем адаптації насамперед відносяться два інститути виховання – школа та сім'я.

Існують різні форми і методи роботи з батьками, адже школа має постійно дбати про постійний розвиток педагогічних знань батьків. І традиційні, і нетрадиційні, вони ставлять одну загальну мету – зробити щасливою підростаючу особистість, яка входить у сучасне культурне життя.

Нами було розроблено авторську програму "Школа-дитина-родина", яка передбачала залучення батьків, дітей разом з вчителем до певного виду діяльності, зокрема це

свята, спільні цікаві виховні заходи. Крім цього були проведені індивідуальні бесіди, тестування для батьків і дітей з метою визначення позитивних сторін та недоліків у роботі вчителя із досліджуваної проблеми.

Авторська програма розрахована на весь навчальний рік і складалася з трьох етапів реалізації: I етап – початковий (вересень-жовтень 2015 р.), II етап – основний (листопад-лютий 2015-2016 рр.), III етап – підсумковий (березень – червень 2016 р.). Кожен із етапів програми передбачений для виконання завдань вчителями, завдань для спільної діяльності вчителів і батьків та окремо завдань для батьків.

Мета авторської програми: надати необхідну інформацію про методи адаптації школярів, шляхи їх реалізації; організація навчально-виховних заходів, спрямованих на формування комфортності у навчанні шестиліток, розвитку їх згуртованості та товариськості, формування відкритості, комунікативності, дружелюбності, самостійності.

Розроблена програма спрямована на вирішення таких завдань:

- поглибити знання батьків, вчителів про індивідуальні психолого-фізіологічні особливості дитини, її потреби, мотиви;
- надати допомогу їм у розумінні внутрішнього світу дитини, що є, насамперед, головним для підтримки гармонії в житті;
- формувати вміння в учнів товаришувати, взаємодіяти з класним колективом та вчителем, вміння виражати свої почуття та емоції і почуття інших;
- розширити вміння вчителя встановлювати доброзичливі стосунки з батьками, учнями, батьків з вчителем.

Отже, на основі викладеного матеріалу можна зробити висновок про те, що на адаптацію першокласників великою мірою впливають вчитель та батьки. В основі взаємодії цих соціальних інститутів виховання лежать принципи взаємної довіри й поваги, терпіння й толерантного ставлення один до одного. А створення та реалізація розробленої авторської програми покращить співпрацю батьків з вчителем та сприятиме процесу позитивної адаптації шестиліток, формуванню комфортного, не травмуючого, сприятливого освітньо-виховного середовища.

Список використаних джерел та літератури

1. Мартиненко С. Як батьки можуть допомогти дитині навчатися в школі / С. Мартиненко// Початкова школа. – 2015. – №3. – С. 48-49.
2. Савченко О. Я. Покликання початкової школи / О.Я. Савченко // Початкова школа. – 2008. – №2. – С. 1-3.
3. Стадник Л. Адаптація першокласника до школи / Л. Стадник. – Початкова школа. – №1. – 2015. – С. 47-50.
4. Чуткина Г.М. Адаптация первоклассников к педагогическому процессу школы: автореф. дисс. канд. пед. наук МГПИ им. В. Ленина. – М., 1987. – 19 с.
5. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка / В.О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа. – 1978. – 263 с.

Storona L.A. Interaction of the teacher with parents for solving the problems of adaptation of first-graders.

The article analyzes the problem of adaptation of first-graders. A characteristic of the interaction between teacher and parents is presented on the basis of the author's program "School-child-family", whose goal is to address the problem of adapting first-graders to the learning process.

Key words: adaptation, first-form, interaction of teacher with parents.

Сторона Л. А. Взаимодействие учителя с родителями для решения проблем адаптации первоклассников.

В статье проанализирована проблема адаптации первоклассников. Представлена характеристика особенностей взаимодействия учителя с родителями на основе авторской программы «Школа-ребенок-семья», цель которой направлена на решение проблемы адаптации первоклассников к учебному процессу.

Ключевые слова: адаптация, первоклассник, взаимодействие учителя с родителями.

Титарчук Лариса Павлівна,
аспірант кафедри ботаніки,
біоресурсів та збереження біорізноманіття
(Житомирський державний університет
імені Івана Франка)

ВПЛИВ ПОВЕРХНЕВО АКТИВНИХ РЕЧОВИН НА ПРІСНОВОДНИХ МОЛЮСКІВ

В оглядовій статті узагальнено останні літературні відомості щодо впливу поверхнево активних речовин на гідробіонтів. Розглянуто наслідки дії ПАР на деякі морфологічні показники прісноводних молюсків. Зазначено особливості застосування компетентісного підходу у науковому дослідженні.

Ключові слова: прісноводні молюски, активні речовини.

Водне середовище має велику кількість своєрідних фізико-хімічних показників, що мають велике значення для розвитку життя, таких як: щільність, прозорість, в'язкість, щільність, теплоємність та теплопровідність, рухливість, температура та ін. Завдяки своїй властивості виштовхувати, вода однаково легко підтримує як легкі так і масивні структури. Одним з найцікавіших властивостей води є її здатність утворювати поверхневу плівку, яка є дуже міцною. Вона виникає завдяки дуже сильному взаємному тяжінню молекул поверхневого шару. В результаті виникає сила поверхневого натягу, яка становить 72 мН/м [1].

Катастрофою сьогодення є надзвичайне забруднення водного середовища різними за природою та концентрацією полютантами. І навіть їх незначна кількість спричиняє негативний вплив на гідробіонтів. Охорона водного середовища здійснюється двома шляхами: регламентацією хімічного навантаження на середовище (система ГДК) і забезпеченням систематичного контролю за якістю води (моніторинг). При кожному з них проводиться біотестування – оцінка ступеня токсичності та якості забрудненого водного середовища за зрушеннями морфо-фізіологічних і біохімічних показників у гідробіонтів (тест-організмів). У наш час одними з найпоширеніших полютантів, які забруднюють

водне середовище, є поверхнево-активні речовини (ПАР), емульгуючі, диспергуючі, освітлюючі властивості яких зумовляють широке застосування їх у промисловості, сільському господарстві й побуті. Адсорбуючись на поверхні "вода – повітря", ПАР перешкоджають нормальній аерації води, погіршуючи умови дихання гідробіонтів [2].

Поверхнево активні речовини, зокрема сполуки що входять до їх складу, можуть мігрувати та накопичуватись у різних компонентах водної екосистеми, зокрема в водних відкладах та гідробіонтах [3, 4, 5].

У роботі [6] досліджено вплив поверхнево-активних речовин на вміст глюкози у різних органах перлівцевих (MOLLUSCA: UNIONIDAE). Доведено що при збільшені концентрації ПАР до 150 мг/дм³ у середовищі, відбувається помірне ослизнення зябрів і мантиї перлівниці. Вміст глюкози у тканинах різко зростає. За 300 мг/дм³ ПАР мантия дещо, а зябра надмірно ослизнюються. Уміст глюкози у мантиї зростає, у зябрах різко падає (порівняно з попередньою концентрацією). За 1500 мг/дм³ ПАР у воді відбуваються дегенеративно-деструктивні порушення миготливого епітелію (більшою мірою зябер і меншою – мантиї). Вміст глюкози у зябрах падає далі, у мантиї – лишається на попередньому рівні.

Відомо [7; 8] що стійкість гідробіонтів до впливу токсикантів обумовлена особливостями їх дихання і ступенем напруженості окисно-відновних процесів. В токсичних середовищах на певному етапі отруєння у молюсків порушуються важливі метаболічні процеси – біологічне окислення.

У заражених особин після 48-годинного перебування в розчині "Лотос" призвело до послаблення захисно-приспосувальних можливостей. Це виражалось перед усім в інвазованих молюсків не здатністю "переключання" аеробного розщеплення глікогену на анаеробний. З підвищенням ступеню токсичності в межах 10-90 мг/л потреба в кисні зростала, на що вказує падіння рівня гемоглобіну в їхній гемолімфі. Підвищений обмін супроводжується швидко наростаючим виснаженням і в результаті гибеллю особини [9].

Низка робіт присвячена впливу фосфоровмісних речовин, у складі мийних засобів, на біохімічні показники морських і прісноводних молюсків, а також ролі молюсків у регенерації

фосфору як поживної речовини і його циркуляції у водних екосистемах.

Зокрема, досліджували рівень активності кислій ДНКаз в гемоцитах і травній залозі мідій *Mytilus galloprovincialis* після впливу модельних забруднювачів, в тому числі мийних засобів. Питома активність ферменту у контрольних молюсків була вищою в гемоцитах, ніж в травній залозі. У тих випадках, коли забруднюючий ефект не міг бути виявлений шляхом вимірювання кислій ДНКаз в одній тканині, було введено коефіцієнт – співвідношення її активності у травній залозі та у гемоцитах (Нер/Нем). Польові дослідження показали, що травна залоза мідій є чутливою тканиною для виявлення забруднених детергентами акваторій [10]. Іншими авторами [11] пропонується використовувати мідій *Mytilus galloprovincialis* для біомоніторингу стану водних екосистем з високою концентрацією синтетичних мийних засобів.

В роботі Р.П. Кандюк [12] зазначається, що зі зростанням концентрації детергента Ariel вміст стеринів в мідій помітно падає. В розчинах трьох концентрацій (0,001, 0,005 і 0,01%) вміст холестерину в організмі молюсків підвищується на третю добу. Зміну вмісту стеаринової фракції та її компонентів в тілі мідій під впливом детергентів автор пояснив здатністю останніх проникати через мембрану клітин тіла молюска та утворювати комплекси з ліпідами, порушуючи тим самим проникність мембран.

Проводилися дослідження для з'ясування можливості молюсків обмежувати рух фосфору у віддалені від берега зони (на прикладі озера Гурон, США). Було висунуто припущення, що фільтраційна здатність молюсків *Dreissena polymorpha* до вловлювання потоку фосфору у прибережних районах призводить до скорочення первинної продукції у віддалених від берега акваторіях. Отримані авторами результати показали, що частка збереженого потоку фосфору зростає до 46-70% при появі дрейсен, скорочуючи тим самим надходження фосфору до основних мешканців озера.

Професійно-педагогічна компетентність моєї роботи розглядається в контексті загально-наукової складової, як фундамент базової кваліфікації, що дозволяє орієнтуватися у питаннях пов'язаних з предметом дослідження, та розширюючи коло вузької спеціалізації.

Висновок. Таким чином, забруднення водного

середовища поверхнево-активними речовинами та їх вплив на гідробіонтів залежить від складу, концентрації та часової приналежності.

Аналізуючи фахову літературу стало зрозуміло, що результатів досліджень про вплив поверхнево-активних речовин на прісноводних молюсків мало. Отже, актуальність цієї теми є беззаперечною і вказує на доцільність проведення досліджень в цьому напрямку.

Список використаних джерел та літератури

1. Доц В.Г. Оцінка якості поверхневих вод суші [метод. посіб.] / Доц В.Г., О.О. Жемеров – Харків, 2011. – С. 4-17.

2. Стадниченко А.П. Влияние трематодной инвазии и различных концентраций поверхностно-активных веществ на содержание сухого остатка гемолимфы роговой катушки. / Стадниченко А.П., Головачева Л.Д. – Деп. в УкрНИИНТИ 26.05.1988 № 1297-Ук 88* 8 с.

3. Маляревская А.Я. Биохимические механизмы адаптации гидробионтов к токсическим веществам / Маляревская А.Я. // Гидробиол. журн. – 1985. – Т. 21. – № 3. – С. 70–82.

4. Брагинский Л.П. Гидробиологические проблемы установления ПДК токсических веществ в водной бреде / Брагинский Л.П. // Научные основы установления ПДК в водной среде и самоочищение поверхностных вод. – М.: Наука, 1972. – С. 12-15.

5. Prat J. The pollution of water by detergents / J. Prat, A. Girand. – Paris, 1964. – 86 p.

6. Влияние различных концентраций поверхностно-активных веществ на поведенческие и быстрые физиологические реакции пресноводных моллюсков / [Стадниченко А.П., Куркчи Л.Н., Бондарь Л.А., Бурдюг О.Ю., Катериненко А.В., Когут О.А., Титарчук О.Б., Шабранская Т.Г.] / – Деп. в УкрНИИНТИ 06.10.1987 № 2829-Ук 87. 12 с.

7. Стадниченко А.П. Вплив поверхнево-активних речовин на вміст глюкози у різних органах перлівниці (MOLLUSCA: UNIONIDAE) / Стадниченко А.П., Янович Л.М. – Науковий вісник УжНУ: Біологія, 2004.

8. Биргер Т.И. Метаболизм водных беспозвоночных в токсической бредне / Биргер Т.И. – К.: Наук. думка, 1979. – 190 с.

9. Маляревская А.Я. Влияние некоторых поверхностно-активных веществ на беспозвоночных / Маляревская А.Я., Карасина Ф.М. // Гидробиол. журн. – 1983. – Т. 19. – № 5. – С. 84-90.

10. *Effect of marine pollutants on the acid DNase activity in the hemocytes and digestive gland of the mussel Mytilus galloprovincialis* / M. Fafandel, N. Bihari, L. Perić, A. Cenov // Aquat. Toxicol. – 2008. – Vol. 86. – N 4. – P. 508-513.

11. *Anionic detergents in Mytilus galloprovincialis of gulf of Naples* / G. Sansone, U. Gallone, L. Rossi, G. Biondi // Boll. Soc. Ital. Sper. – 1979. – Vol. 55. – N 19. – P. 2031-2035.

12. Кандюк Р.П. Влияние катионо- и анионоактивных детергентов на содержание стерина в организме черноморской мидии *Mytilus galloprovincialis* L. / Р.П. Кандюк // Гидробиол. журн. – 1979. – Т. XV. – № 6. – С. 118-119.

Titarchuk L. P. The effect of surfactants on freshwater mollusks.

The literature review summarizes the latest literature on the effect of surface-active substances on hydrobionts. The effect of surfactants on some morphological parameters of freshwater mollusks is considered. The peculiarities of the application of the competent approach in scientific research are noted.

Титарчук Л.П. Влияние поверхностно-активных веществ на пресноводных моллюсков.

На основе анализа научной литературы обобщено последние результаты про влияние поверхностно-активные веществ на гидробионтов. Рассмотрено последствие действия ПАВ на некоторые морфологические показатели пресноводных моллюсков. Отмечено особенности применения компетентного подхода в научном исследовании.

Тичина Ірина Вікторівна,
аспірант кафедри педагогіки
(Житомирський державний університет
імені Івана Франка)

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ В УКРАЇНІ (1920-1940 РР.)

У статті проведений аналіз стану дослідження організаційно-педагогічних умов підготовки військових фахівців на території Радянської України (1920-1940 рр.). Визначено завдання та цілі проведення дослідження на задану тему та висвітлено перспективи застосування історичного досвіду підготовки військових фахівців у сучасній системі військової освіти України.

Ключові слова: *військові навчальні заклади; підготовка військових фахівців; Робітничо-Селянська Червона Армія (РСЧА); система військової освіти.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Необхідність вивчення даної проблематики полягає в тому, що незважаючи на події останніх десятиліть, в ході яких посилюється негативне ставлення до радянського минулого, в наукових колах зростає інтерес до його військово-педагогічної спадщини. Використання історичного досвіду у військовій педагогіці пов'язано з тим, що процеси, які відбуваються сьогодні у Збройних силах України, багато в чому схожі зі змінами, притаманними військовим формуванням під час їх створення та розбудови в умовах радянської держави. Крім того, період розбудови та розвитку військово-педагогічної теорії і практики в 1920-1940 рр. займає одне з важливих місць у всій історії військової педагогіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Системне вивчення наукових публікацій та історичних матеріалів підтвердило, що в сучасних умовах інтерес до військово-педагогічної спадщини стрімко зростає. За результатами проведеного дослідження визначено, що переважну частину наукової літератури з теми дослідження складають роботи:

- українських військових істориків, присвячені аналізу розбудови військових формувань України (Бондар О.,

В'ятрович В., Гриневич Л., Тинченко Я. та ін.);

- російських науковців, присвячені дослідженню розвитку системи військової освіти в навчальних закладах Робітничо-Селянської Червоної Армії та органів ГПУ-НКВС СРСР (Каменєв О., Бондаренко І., Шумов Д., Цепін М., Машкін А. та ін.);

- українських педагогів, присвячені аналізу формування та розвитку освіти в Україні (Липинський В., Любар О., Ваховський Л., Марчук М., Міронова І., Максимюк С., Кузьменко М., Войналович Л., Борисов В., Чернявська С., Турченко Ф., Авдієнко М., Майборода В., Дичек Н., Масненко В., Шарова І. та ін.);

- вітчизняних істориків педагогіки, що стосуються проблем професійної підготовки військових фахівців в Україні та СРСР загалом (Нещадим М., Ягупов В., Приходько Ю. та ін.).

Формулювання цілей статті. Для того, щоб здійснити більш повне дослідження, необхідно на основі історично-педагогічної літератури та архівних документів обґрунтувати організаційно-педагогічні умови підготовки військових фахівців України у 1920-1940 рр., визначити основні етапи, тенденції, зміст та організацію підготовки військових фахівців у військових навчальних закладах тогочасної України.

Виходячи з поставленої мети, необхідно вирішити такі **основні завдання:**

1. Здійснити науково-теоретичний аналіз системи підготовки військових фахівців в Україні у 1920-1940 рр.

2. Виявити основні тенденції та етапи становлення системи підготовки військових фахівців в Україні у 1920-1940 рр.

3. Ґрунтувати організаційно-педагогічні умови підготовки військових фахівців в Україні у 1920-1940 рр.

4. Вивчити можливості запровадження історичного військово-педагогічного досвіду підготовки військових фахівців України досліджуваного періоду в теорію і практику розбудови сучасної системи військової освіти України.

Виклад основного матеріалу. Важливим та необхідним на нашу думку є вивчення, виявлення та запозичення історичного досвіду підготовки військових фахівців в Україні досліджуваного періоду до сучасної системи військової освіти,

яка переживає період реформування. Це передбачає дослідження змісту, методів, форм та організації навчання військових фахівців у військових навчальних закладах на території Радянської України з 1920 по 1940 роки, вивчення змін в навчальному процесі та реорганізації військових навчальних закладів з курсів у військові училища та академії.

В ході проведення наукового дослідження вперше здійснюється цілісний аналіз системи військової освіти та підготовки військових фахівців у 1920-1940 рр., зокрема:

- науково обґрунтовується методологічні засади історично-педагогічного розвитку підготовки військових фахівців у спеціалізованих військових навчальних закладах України в період з 1920 року по 1940 рік;

- вивчаються етапи, тенденції та суперечності підготовки військових фахівців у спеціалізованих навчальних закладах України у 1920-1940 рр.;

- досліджується система підготовки українських військових фахівців в період політики "українізації" у 1924-1938 рр., як шлях "вирішення національного питання" в СРСР;

- подальшого розвитку дістають знання про військову освітню систему та навчально-методичні роботи освітніх діячів зазначеного періоду;

- до наукового обігу вводяться раніше не опубліковані архівні документи, нові та маловідомі історичні джерела.

Перспектива використання матеріалів дослідження полягає у встановленні та обґрунтованні тенденції розвитку системи підготовки військових фахівців у спеціалізованих навчальних закладах України у 1920-1940 рр., що сприятимуть ефективному вирішенню проблем в процесі реформування Збройних Сил України на основі історичного досвіду. Результати дослідження можуть бути використані при написанні монографій і статей, узагальнюючих наукових праць з історії педагогіки, військової історії України. Окрім того, результати дослідження можуть бути використані науковцями з метою здійснення історично-педагогічних досліджень, викладачами вищих навчальних закладів під час написання підручників, розробки лекційних курсів та спецкурсів, військовими службовими особами при розробці програм військових освітніх реформ та нормативних

документів, що регламентують виховання офіцерського складу Збройних Сил України.

Висновки. Аналіз історичних, педагогічних досліджень та матеріальних джерел надасть можливість з'ясувати, що у міжвоєнний період якості освіти вимагала перегляду окремих аспектів виховної діяльності для підвищення ефективності підготовки офіцерських кадрів. Основними причинами цього були: недосконалість наявної системи військових навчальних закладів та управління нею; невірні цільові установки різних навчальних закладів з підготовки військових фахівців; низькі якісні характеристики знань курсантів; нераціональний зміст навчання у військових навчальних закладах; невисокі особистісні та професійні якості професорсько-викладацького складу; недосконалі матеріально-технічна база, методична система та засоби навчання.

Перспектива подальших досліджень. Проведений аналіз дозволить зробити висновки щодо змісту, методів, форм та організації підготовки військових фахівців, висвітлити всі прогріхи та переваги їх застосування. Та дослідивши стан сучасної військової освіти в Україні й порівнявши його з станом освіти міжвоєнного періоду, ми зможемо виділити деякі схожі риси, що дозволить використання історично-педагогічного досвіду для розробки концептуальних засад удосконалення системи підготовки військових фахівців для Збройних Сил України.

Tychyna I. V. Organizational and pedagogical conditions of military specialists' professional training in Ukraine (1920-1940).

The article deals with the analysis of the research state of organizational pedagogical conditions of military specialists training in Ukraine (1920-1940). The tasks and aims are defined and the perspectives of historical experience usage of military specialists training in modern Ukrainian system of military education are presented.

Keywords: *military educational institutions; military specialists training; Workers'-Peasants' Red Army; military education system.*

Тычина И. В. Организационно-педагогические условия

подготовки военных специалистов в Украине (1920-1940 гг.).

В статье проведен анализ состояния исследования организационно-педагогических условий подготовки военных специалистов на территории Советской Украины (1920-1940 гг.). Определены задания и цели проведения исследования на данную тему и отображены перспективы использования исторического опыта подготовки военных специалистов в современной системе военного образования Украины.

Ключевые слова: военные учебные заведения; подготовка военных специалистов; Рабоче-крестьянская Красная Армия (РККА); система военного образования.

УДК 004.5:373.5(438)

Токарська Олеся Анатоліївна,
аспірант кафедри педагогіки
(Житомирський державний університет
імені Івана Франка)

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАТИЧНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ В СИСТЕМІ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

У статті окреслюється зміст компетентнісного підходу, інформатичних компетенцій в системі середньої освіти України та Республіки Польща. Подано результати аналізу науково-педагогічних джерел та перспективного досвіду щодо формування інформатичних компетенцій учнів в системі середньої освіти Республіки Польща.

Ключові слова: інформатична компетентність, система середньої освіти Республіки Польща

Глобалізація сучасного суспільства призводить до зростання ролі знань у процесі отримання освіти, що позиціонується міжнародною спільнотою як дієвий інструмент формування особистості, здатної жити в час динамічних змін. Згідно 'Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період 2012-2021 роки' сучасна школа має бути орієнтована не лише на озброєння учнів системою

наукових знань, а й сформованістю вмінь застосувати їх на практиці, орієнтуватися у нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях. Це вимагає пошуку нових підходів щодо підвищення якості шкільної освіти, спрямованої на виховання життєво компетентних громадян. Відтак, актуальним завданням сучасної української школи стає формування ключових компетентностей як інтегрованої характеристики особистості.

Посилення уваги до інформатичної компетентності особистості обумовлене також рекомендаціями Ради Європи, що стосуються модернізації освіти та її наближення до замовлення соціуму, оскільки компетентності – це, насамперед, замовлення суспільства на підготовку його громадян. Країни Європи та ЄС відрізняються освітніми показниками та досвідом, важливим для вітчизняної освіти. Тому інтерес становить освітня політика Республіки Польща, що також ґрунтується на компетентнісному підході, одним із пріоритетних напрямів якого визначається формування інформатичних компетенцій усіх учасників навчально-виховного процесу на різних рівнях навчання, охоплюючи середню і вищу освіту. Це пов'язано з потребою сучасного інформаційного суспільства у ІТ-спеціалістах високого рівня за Стратегією 'Європа 2020', підготовка яких повинна починатися з початкової школи.

Проблемі компетентнісної освіти присвячено велику кількість робіт вітчизняних та зарубіжних науковців. Українські вчені (Н. Бібик, О. Овчарук, О. Пометун, С. Трубачева та ін.) вважають компетентнісний підхід одним з чинників, що сприяє модернізації змісту освіти. Вивченням сутності та змісту компетентнісного підходу, розробленням способів його формування займалися Б. Гершунський, О. Савченко, О. Пометун, та ін.

Питання розвитку ключових компетентностей учнів основної школи розглядали І. Зимня, С. Гончаренко, О. Локшина, Г. Сухобська та ін. Науковці зазначають, що компетентнісний підхід доповнює низку освітніх інновацій і класичних підходів, які допомагають гармонійно поєднувати позитивний досвід реалізації сучасних цілей навчання.

Компетентнісному підходу в освіті та умовам його реалізації присвячені праці польських вчених М. Сисво, В. Йохемчик, А. Анацік та ін. Сутність та зміст поняття

'компетенція' досліджували такі польські дослідники як К. Ковальчук, Т. Ростовський, С. Спенсер та ін. Формування інформатичних компетенцій є предметом дослідження вітчизняних та польських науковців Д. Баторський, Н. Морзе, О. Овчарук, А. Пвошай, О. Спірін, Є. Смирнова-Трибульська, Ю. Ясевич та ін.

Аналіз психолого-педагогічної літератури та наукових джерел засвідчує, що проблема компетентнісного підходу є актуальною та достатньо представленою у дослідженнях українських та польських вчених. На думку польських науковців, 'процес навчання поступово еволюціонував у процес метанавчання, де основним завдання вчителя є підготовка учня до самостійного та усвідомленого процесу учіння, формування інформаційної зрілості учня, яка полягає не лише в отриманні вмінь пошуку інформації в інформаційних мережах (головним чином Інтернеті), але й таких умінь та навичок, що сприяють відбору інформації, її узагальненню та перетворенню в знання' [4, с. 10]. Такий підхід, на нашу думку, вимагає зміни у ставленні, в першу чергу, до проблеми формування інформатичних компетентностей у контексті інтеграційних процесів української системи освіти до європейського освітнього простору.

Одними з ключових компетенцій, прийнятих Радою Європи, що мають бути сформовані у європейської молоді, є компетенції, пов'язані з поглибленням інформатизації суспільства; опанування ними інформаційними технологіями, розумінням їх застосування, слабких і сильних сторін, способів критичних суджень у ставленні до інформації тощо. Компетенції у сфері інформаційних та комунікаційних технологій включені у перелік ключових компетенцій, визначених науковцями міжнародної спільноти на Лісабонській конференції 2001 року, що співпадає з баченням польських науковців [3].

Польські науковці використовують поняття 'інформатичні компетенції' (*kompetencji informatyczne*), визначаючи їх, як навички роботи в команді, що обумовлюють ефективне використання електронних засобів інформації, використання апаратного і програмного забезпечення, різних комп'ютерних додатків, а також пошук необхідної інформації з різних джерел (як електронних, так і

традиційних). У науковій літературі вказується, що інформатичні компетенції – 'це також певний рівень знань правил і механізмів отримання інформації, а також можливість використання нових інформаційних технологій з дотриманням етичних норм ' [5, с. 6].

Проте зміст інформатичних компетенцій, полягає не тільки у здатності отримувати необхідну інформацію засобами інформаційних технологій, а й у сформованості широкого набору навичок, необхідних для ефективного і свідомого використання нових комунікаційних технологій; активної участі в інформаційному суспільстві; спроможності використовувати можливості нових медіа; виробленні умінь, необхідних для використання відповідного обладнання. Це також знання, уміння, навички, необхідні для розуміння функцій і використання основних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), в тому числі пристроїв, таких, як персональні комп'ютери, ноутбуки, планшети, мобільні телефони, смартфони тощо.

На погляд освітян Республіки Польща, недостатність ІТ-спеціалістів високого рівня в країні, пояснюється застарілістю навчальних програм з інформатики, які спрямовані в основному на формування вмінь використовувати комунікативні технології, а не на розвиток креативності у процесі використання програмного забезпечення і цифрового контенту. Проте формування інформатичних компетенцій учнів потребує не тільки відповідного оновлення змісту освіти, але й використання адекватних методів та технологій навчання.

Відтак, у країні постала нова соціально значуща проблема – підготовка школярів у галузі опрацювання інформації, формування у них інформаційної культури та інформатичних компетенцій.

Актуальність проблеми і водночас її не розробленість зумовили вибір теми нашого дослідження *"Формування інформатичних компетенцій учнів в системі середньої освіти Республіки Польща"*, мета якого полягає у тому, що на основі аналізу вивченого міжнародного досвіду щодо формування інформатичних компетенцій учнів в системі середньої освіти Республіки Польща, його зіставлення з вітчизняним, з'ясувати умови, які забезпечують їх результативність, сприяють запровадженню кращих педагогічних надбань у практику

вітчизняного шкільництва, прогнозування можливих тенденцій розвитку української освітньої системи.

Перспективи подальших досліджень:

1. Інформатичні компетенції – система компетенцій, які потрібні учням, як членам суспільства для того, щоб бути спроможними ефективно використовувати потужності сучасних ІКТ для успішності у своїй діяльності.

2. Інформатичні компетенції включають в себе обізнаність у галузі ІКТ, що надає можливість учням адекватно обирати засоби ІКТ і ефективно розв'язувати навчальні, життєві, суспільні задачі з використанням ІКТ.

3. Система інформатичних компетенцій включає в себе загальні і спеціальні (або предметні) інформатичні компетенції, які залежать від конкретної мети (галузі).

4. Навчання інформатики повинно забезпечувати учням можливість набуття як загальних, так і спеціальних інформатичних компетенцій.

5. Формування інформатичних компетенцій лежить в основі багатьох пропозицій щодо вдосконалення системи середньої освіти. В сучасній школі слід домагатися комплексного використання ІКТ у навчальному процесі з усіх навчальних дисциплін, яке повинно бути спрямоване на формування компетенцій ХХІ століття.

6. Методом набуття інформатичних компетенцій є розв'язування за допомогою ІКТ предметно спрямованих завдань творчого, дослідницького типу, що дозволяє максимально розкрити творчий потенціал кожного учня.

7. Нагальною проблемою викладачів інформатики в системі середньої освіти є переглянути навчально-методичну систему навчання інформатики (яка включає в себе цілі, зміст, форми, методи, засоби, засоби оцінювання ефективності навчання) під кутом зору формування інформатичних компетенцій майбутнього покоління. В силу динамічності змін, які відбуваються у суспільстві при переході через суспільство знань до сталого суспільства, ці процеси вдосконалення навчально– методичних систем повинні відбуватися постійно.

Задля досягнення поставлених перспектив та мети, вважаємо за доцільне вивчення досвіду Республіки Польща щодо реалізації компетентнісного підходу в системі середньої освіти, що відіграє важливу роль в усвідомленні змісту та

структури інформатичних компетенцій учнів та є перспективним напрямком вдосконалення інформатичних компетентностей українських школярів і може бути використаним в сучасних загальноосвітніх навчальних закладах України.

Сисок використаних джерел та літератури:

1. Вербицкий А.А. Инварианты профессионализма: проблемы формирования / А.А. Вербицкий, М.Д. Ильязова. – М.: Логос, 2011. – 288 с.

2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.tempus.org.ua/en/news/50-news/823-nacionalna-strategija-rozvitku-osviti-v-ukrajini-na-2012-2021-r.html>.

3. Стратегія «Європа 2020» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://eeas.europa.eu/.../eurobulet_04_2010_uk.pdf.

4. Batorski D. Diagnoza i rekomendacje w obszarze kompetencji cyfrowych społeczeństwa i przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu w kontekście zaprogramowania wsparcia w latach 2014-2020. (2012) / Batorski Dominik, Płoszaj Adam, Jasiewicz Justyna, Czerniawska Dominika, Peszat Klaudia – Warszawa: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, ss. 183. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.euroreg.uw.edu.pl/pl/publikacje,diagnoza-i-rekomendacje-w-obszarze-kompetencji-cyfrowych-spoleczenstwa-i-przeciwdzialania-wykluczeniu-cyfrowemu-w-kontekscie-zaprogramowania-wsparcia> (12.09.2016).

5. Tomasz R. Kompetencje jakości zarządzania zasobami ludzkimi w 'Jakość zasobów firmy. Kultura, kompetencje, konkurencyjność' // red. A. Sajkiewicz. – Warszawa : Wydawnictwo POLTEXT, 2002.

Tokarska O.A. The formation of informatic competences in the pupils in the system of secondary education in Poland

The article deals with the basic approaches of the definition of the concept 'competence' in Ukrainian and Polish of secondary education. The article revealed some peculiarities of the formation of informatic competences of the pupils in the system of secondary

education in Poland.

Key words: informative competence, the system of secondary education in the Republic of Poland.

Токарская О. А. Формирование информатических компетенций учеников в системе среднего образования Республики Польша.

Рассматриваются содержание компетентностного подхода, информатических компетенций в системе среднего образования Украины и Республики Польша. Представлены результаты анализа научно-педагогических источников и перспектива изучения опыта в формировании информатических компетенций учащихся в системе среднего образования Республики Польша.

Ключевые слова: информатичная компетентность, система среднего образования Республики Польши.

УДК 37.09:316.72.2:[821.161.1] (075.8)

Трачук Тетяна Геннадіївна

магістрант ННІ педагогіки

(Житомирський державний університет

імені Івана Франка)

Наук. керівник: доктор пед. наук, доцент,
професор кафедри педагогіки Сидорчук Н.Г.

ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКІ ЦІННОСТІ ЯК ФЕНОМЕН АКМЕТРАЄКТОРІЇ В.Г. КРОЛЕНКА

У статті розглядаються сутність та зміст загальнолюдські цінності як феномен акметраєкторії В. Г. Кроленка. Подано результати аналізу науково-педагогічних джерел та перспективного досвіду загальнолюдських цінностей як феномен акметраєкторії.

Ключові слова: загальнолюдські цінності, феномен акметраєкторії, конфліктні ситуації, моральні цінності, естетичні цінності, педагогічне значення, духовність української нації, акметраєкторія.

Актуальність теми. Стосовно аксіологічного наукового підходу вчені підкреслюють те, що особистість постійно перебуває у ситуації моральної, естетичної, світоглядної оцінки подій, постановки завдань, пошуку й прийняття рішень та їх реалізації. Зміст життєдіяльності особистості визначається її спрямованістю на осмислення ціннісного ідеалу людського пізнання та актуалізацію у першу чергу загальнолюдських цінностей.

Над цією темою працювали такі вчені як А.М. Бойко, О.І. Власова, С.Ю. Степанов, Б.С. Гершунский, О.М. Дідик, С.В. Мурашкін, Д.Ю. Воружкий та ін.

Сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством, і є сутністю культури. Людина завжди діє в межах людських цінностей (у рамках певної культури), будучи одночасно об'єктом культурного впливу і суб'єктом (творцем) цінностей.

Постановка проблеми: загальнолюдських цінностей мають аксіологічний підхід, який дозволяє вивчати явища з точки зору виявлення їх можливостей задовольняти потреби людини, розв'язувати завдання гуманізації суспільства і мету його розвитку цінностей як феномен.

В усі часи людство дуже сильно хвилював стан духовності окремої індивідуальності і суспільства в цілому. Кожна людина повинна морально-духовно бути орієнтаційована виступаючи в навчально-виховному процесі розвитку. Україні потрібна нова, національно свідома, з розвиненою державною гідністю еліта, яка досягла б високого становища власним талантом і інтелектом. [3, с. 197].

Володимир Короленко був людиною свого часу, який він, проте, випереджав, всіх своїх конкурентів та мав силу волі завжди відстоюючи загальнолюдські цінності, вбачаючи в свободі особистості свободу народів та усього людства. Для України ім'я її сина завжди буде записане золотими літерами на скрижалях вітчизняної історії.

Він писав цінності як феномен акметраєкторії які мали безпідставні нарікання й та пам'ять і честь, і славу його зневажать ті, що хотітимуть використати його славетне ім'я для боротьби з українською культурою. У мирі і добрій згоді він з поступовим українством жив і почив, і земля українська прийняла його прах. Нехай же ніхто не наважиться руйнувати і плямити той мир і згоду довіку.

Він був переконаний в тому що виховання проблема формування загальнолюдських моральних цінностей є одним із важливих цінностей людини. Водночас доводив формування загальнолюдських моральних цінностей учнів старших класів в умовах глибоких соціально-економічних змін в Україні саме у труднощах [6, с. 145].

Під цінностями розуміємо смислові творчі засади людського буття, які задають спрямованість і вмотивованість особистістю життєвих прагнень, орієнтирів для оцінки минулого і проектування майбутнього, діяльності, вчинків. Цінності впливають на загальний спосіб дії. Розглянемо важливі загальнолюдські цінності який описував у своїх роботах, просвітницькій діяльності В.Г. Короленка на рис. 1.1.

Згідно рис. 1.1, ми побачили основні загальнолюдські цінності просвітницькій.

Головніші яких із них являються життя, здоров'я, безпека, сім'я, освіта, кваліфікація (професії), фінансовий дохід тощо.

В.Г. Короленко в останні 10 років свого життя письменник описував, любов до ближнього, до сім'ї. Він змалює універсальні цінності у творах "Сон Макара", "Діти підземелля", "Сліпий музикант" та ін.

Рис. 1. Загальнолюдські цінності просвітницькій діяльності В.Г. Короленка

Він вважав, що сьогодні існує загроза обмеженості свідомості, девальвація морально-духовних цінностей, то виникає необхідність говорити про дефіцит моральної

культури та потребу в створенні умов, які б сприяли розвитку загальнолюдських моральних цінностей у старшокласників в процесі вивчення української літератури. Людина розглядається як найвища цінність суспільства і мета його розвитку [6, с. 14].

Автор був твердо переконаний в тому, що широко використовується у філософській і соціальній літературі для вказівки на людське соціальне і культурне значення певних явищ дійсності по суті вся багатогранність предметів людської суспільних відношень і включених в їх коло природних явищ може виступати в якості предметних цінностей.

Порівняння справедливого або несправедливого і проводяться на самій процедури оцінювання відповідних до явищ закріплюються в суспільній свідомості і культурі як суб'єктивні виступаючи орієнтирами діяльності людини. Розуміння моральних та естетичних особистостей розвитку є основним завданням людини [8, с. 11].

Для розуміння сутності і значення громадсько-просвітницької діяльності та освітньо – філософських ідей, висловлених у літературній спадщині В.Г. Короленка, вагомим є трактування цієї персоналії з точки зору сучасних методологічних підходів, узагальнених О.В. Сухомлинською [6, с. 45].

Сьогодні сучасна ефективність акмеологізації навчально-виховного процесу являється своєрідна, цілісність, яка, не зважаючи на множинність своїх складових, утворює реальну, своєрідну і самоцінну єдність своїх часткових функцій, здійснює єдину цілеспрямовану самодіяльність, але і має вагоме педагогічне значення.

Переживання та цінностей як її суб'єктивне прийняття має великий діапазон: від інстинктивних потягів і так званих фіксованих установок, що, як правило, не усвідомлюються, до свідомого вибору і проблеми смислу, але завжди визначальним в ціннісному відношенні є саме почуття.

Те, що ніколи не переживалось, не буде цінністю для особи, воно може сприйматися лише розсудом і існуватиме як логічна, абстрактна можливість цінності.

Для розуміння духовності звідси слідує висновок: не можна бути духовним, не будучи душевним. Слід зауважити, що протиставлення цінності оцінці ґрунтується якраз на

розумінні цінності як чогось об'єктивного, а оцінки – як суб'єктивного, як судження про цінність. Між тим ціннісне відношення включає в себе і оцінку акмеології [2].

Теперішній процес формування загальнолюдських цінностей стало використання креативних методів навчання, які характеризувалися високою комунікативністю, сприяли самостійному та творчому оволодінню знаннями, коли кожен долучений до активного творчого пізнавального процесу, до самостійного пошуку нової інформації – "добування" знань, у підсумку знаходився в ситуації, коли він змушений проявляти ініціативу в усіх видах навчальної діяльності [2, с. 247].

Цей підхід плекає духовність сучасної української нації яка зараз має покращення формування особистості людей на засадах духовності й моралі, виховує доброту, людяність, милосердя, чесність, працьовитість, духовно багату особистість, яка усвідомлюватиме свою відповідальність перед Богом, Батьківщиною, народом, людством.

Висновки. Будь-яке розвинуте суспільство стане високорозвиненим лише за умови створення високодуховного середовища в ньому. Доводиться, на жаль константувати, що простір повноцінним середовищем, в якому дитина має можливість усвідомити значення матеріальних і духовних цінностей

В.Г. Короленко описував, що використання акмеологічних методів, зокрема порівняльного аналізу, необхідно здійснювати, маючи не тільки готівкові характеристики досліджуваного об'єкта. Також він вважав що виховання проблема формування загальнолюдських моральних цінностей є одним із важливих цінностей людини. Водночас доводив формування загальнолюдських моральних цінностей учнів старших класів в умовах глибоких соціально-економічних змін в Україні саме у труднощах [1, с. 86].

Нарешті, сам процес особистісно-професійного розвитку повинен спрямовуватися ідеальним уявленням – образом майбутнього стану суб'єкта праці, який повинен відбивати його бажані властивості. У всіх описаних випадках спільним є необхідність створення відповідних акмеологічних моделей [3, с. 37].

Сучасні цінності які мають орієнтир на орієнтацію ефективності акмеологізації розумового процесу відображаючи певні усталені відносини в суспільстві

детерміновані причинено зумовлені на насамперед тим чи іншим характером суспільних відносин. Доцільно за активної участі науковців проводити практичні семінари, зустрічі, засідання за круглим столом, майстер-класи, де розв'язувати головніші проблеми, обговорювати досягнуті результати, окреслювати перспективи розвитку сучасних акмеологічних властивостей життєвої траєкторії.

Список використаних джерел та літератури

1. Бойко А.М. Самовиховання як особистісно-соціального явища // Педагогіка. Інтегрований курс теорії та історії: [навч.- метод. посіб. для закл. вищої пед. освіти 3–4 рівнів акредит.] / [Бойко А. М., Мурашкін С.В., Ворущкий Д.Ю.] / за ред. А.М. Бойко; Полт. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – К. ; Полтава, 2004. – С. 63–86.
2. Власова О.І. Соціально-психологічні фактори розвитку соціальних здібностей у дошкільному дитинстві / О.І. Власова // Наука і освіта: [зб. наук. праць]. – Одеса, 2014. – С. 247 - 314.
3. Гершунский Б.С. Толерантность в системеценностно-целевых приоритетов образования / Б.С. Гершунский. – К.: Педагогика. – 2012. – 312 с.
4. Зазикін В.Г. Акмеологія [навч. посіб.] // гол. ред. В.Г. Зазикін. – СПб., 2013. – 310 с.
5. Конюхов Н.І. Акмеологія і тестологія / Конюхов Н.І., Шаккум М.А. // гол. ред. Н.І. Конюхо – М., 2016. – 471 с.
6. Мороз І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: [навч.-метод. посіб.] / І.Д. Мороз. – К.: ІСДО, 2014. – С. 197-204.
7. Утюж І.Г., Такчук В.О., Акмеологія: особистісний та професійний розвиток людини: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: 09.00.03 // І.Г.Утюж//. – Запоріжжя, 2016. – 319 с.

Trachuk T.G. All-human values as a phenomenon of the acme trajectory of V.G. Krolenko.

The article considers the essence and contents of all-human values as a phenomenon of V.G. Krolenko's acme trajectory. The results of the analysis of scientific and pedagogical sources and the perspective experience of universal human values as a phenomenon of an acme trajectory are presented.

Key words: *universal values, phenomenon of an acme*

trajectory, conflict situations, moral values, aesthetic values, pedagogical significance, spirituality of the Ukrainian nation, acme trajectory.

Трачук Т. Г. Общечеловеческие ценности как феномен акметраектории В.Г. Кроленко

В статье рассмотрены сущность и содержание общечеловеческих цінностей как феномен акметраектории В. Г. Кроленко. Представлено результаты анализа научно-педагогических источников и перспективного опыта общечеловеческих ценностей как феномен акметраектории.

Ключевые слова: *общечеловеческие ценности, феномен акметраектории, конфликтные ситуации, моральные ценности, эстетические ценности, педагогическое значение, духовность украинской нации, акметраектория.*

УДК 378.046:94(477)"1965/1985"

Цимбалюк Олена Василівна,
аспірант кафедри історії України
(Житомирський державний університет
імені Івана Франка)

**ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ У ХОДІ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ
З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
«ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ В МІСТАХ РАДЯНСЬКОЇ
УКРАЇНИ (1965-1985 рр.)»**

У статті розкрито застосування компетентнісного підходу в площині наукового дослідження з історії України «Повсякденне життя в містах радянської України (1965-1985 рр.)», через реалізацію загальнонаукової та дидактичної складових професійно-педагогічної компетентності. Окреслено актуальність наукового дослідження повсякдення, визначено об'єкт, предмет, мета та завдання науково-дослідницької роботи «Повсякденне життя в містах радянської України (1965-1985)». Якщо провести проекцію компетентнісного підходу в площину даного наукового

дослідження, то він буде виступати як підґрунтя підвищення рівня власної професійно-педагогічної компетентності. Розкрито шляхи реалізації загальнонаукової та дидактичної складової в ході роботи над дослідженням повсякденного життя в період «застою». Визначено результативність роботи та змістову інтерпретацію матеріалів дисертаційного дослідження: буде створено ґрунтовну наукову працю у якій буде розкрито всі позитивні та негативні тенденції повсякдення жителів міст радянської України у II половині 60-х – I половині 80-х років; наукова робота над дослідженням повсякденного життя в містах радянської України періоду брежнєвського «застою», стане підґрунтям для підвищення особистої професійно-педагогічної діяльності; сприятиме формуванню кваліфікованого працівника та соціально активної особистості; дозволить в майбутньому розширити зміст предметних дисциплін; буде сприяти формуванню предметних компетентностей осіб, які її вивчатимуть.

Ключові слова: компетентністний підхід, професійно-педагогічна компетентність, загальнонаукова та дидактична складова професійно-педагогічної компетентності, повсякденне життя, період «застою».

Постановка проблеми. Однією з проблем сучасного суспільства є потреба його в компетентних, висококваліфікованих фахівцях, конкурентноспроможних на ринку праці. Основні нормативно-правові акти освітянської сфери, Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту», Національна стратегія розвитку освіти на 2012-2021 роки, визначають своїми цілями: творчий розвиток особистості майбутнього фахівця, формування основних видів його компетентності та забезпечення конкурентноспроможності та мобільності на ринку праці.

Загальною ідеєю компетентнісного підходу є освіта, яка спрямована на комплексне засвоєння знань та способів практичної діяльності, завдяки яким людина успішно реалізує себе в різних галузях своєї життєдіяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження теоретико-методологічних засад компетентнісного підходу здійснювали науковці В. Байденко, Н. Бібік, Е. Зеєр, І. Зимня, А. Маркова, О. Овчарук, О. Пометун, С. Раков, О. Савченко,

А. Хуторський; впровадженню цього підходу у професійну підготовку фахівців значну увагу приділили А. Алексюк, В. Бондар, Н. Дем'яненко, В. Євдокимов, М. Лазарєв, В. Олійник, О. Романовський, В. Сидоренко, Т. Сорочан; шляхи модернізації освіти на компетентнісній основі розроблялися Б. Гершунським, Б. Ельконіним, Н. Кузьміною, А. Марковою, В. Сериковим, І. Фрумїним [6, с. 232].

Враховуючи основні тенденції реформування сучасного освітнього процесу, набуває актуальності орієнтування наукових досліджень в різних сферах, в тому числі і досліджень історичного минулого Української держави, саме в площину компетентнісного підходу.

Метою статті є обґрунтування застосування компетентнісного підходу у ході виконання наукового дослідження з історії України на тему «Повсякденне життя в містах радянської України (1965-1985 рр.).

Завдання: визначення проблеми наукового дослідження «Повсякденне життя в містах радянської України (1965-1985 рр.); розкриття шляхів підвищення рівня професійно-педагогічної компетентності через реалізацію загальнонаукової та дидактичної складової; наведення змістової інтерпретації використання матеріалів дисертаційного дослідження у науковий обіг, навчальний процес вищої навчальної школи та ін.

Виклад основного матеріалу. Процеси розвитку громадянського суспільства в Україні та інтеграції в європейське й міжнародне співтовариство, спонукають науковців змінювати пріоритети в напрямках історичних досліджень.

В середовищі істориків зріс інтерес до повсякденного життя як кожного індивіда, так і різних соціальних груп. Історія повсякденності поступово витісняє тематику політичної та соціально-економічної історії. Це зовсім нова галузь історичного знання, яка реконструює сферу щоденності крізь призму загальноісторичних, культурних, соціальних, політологічних та конфесійних дефініцій [5, с. 6].

Дослідження щоденності є актуальним для всіх гуманітарних наук, адже вона є первинною, базисною сферою для кожної окремої особистості і для соціуму в цілому. Вивчення сутності, структури, особливостей повсякденності дає можливість зрозуміти мотиви поведінки людей, їх

прагнення, а також корінні причини утворення різних суспільних інститутів.

За останні роки значно активізувалося вивчення радянської повсякденності. На початку ХХІ ст. в Україні дослідження повсякденного життя громадян у різні історичні періоди перебуває на початковому етапі. Однак у доробку вітчизняних дослідників уже з'явилися публікації у яких на теоретичному рівні розглянуті питання предмету, об'єкту, методології історії повсякденності. Відмітимо праці О. Удода, О. Коляструк, С. Куделко, Г. Васильчука, В. Головка та ін. Проблемі вивчення повсякденного життя громадян у новітній час присвячені й прикладні праці окремих дослідників: О. Боряк, О. Вільшанської, М. Даниленка, дисертації М. Герасимової, Т. Заболотної, О. Пенькової, О. Прохоренко, Н. Хоменко, Т. Нагайка [2, с. 46].

Наявність перелічених вище та низки інших робіт засвідчує, що за останні декілька років вітчизняними науковцями було не лише заявлено про потребу дослідження повсякденного життя громадян у різні історичні періоди, а й здійснено перші важливі кроки з практичної реалізації цього завдання.

Одним із основних індикаторів розвитку сфер повсякденного життя суспільства є місто. Дослідження динаміки життєвого рівня міського населення в минулому може бути корисним при формуванні сучасної соціально-економічної політики та поступовій деідеологізації побутової сфери. Більшість праць з вивчення повсякденного життя жителів міста є перенасиченими такими стандартними схемами, як економічний розвиток, політичне життя, культура, зовнішня політика, а ідея показу щоденного побуту і дозвілля міських українців майже не простежується. Інколи дослідники фрагментарно торкаються тих чи інших складових побуту й дозвілля (харчування, одяг, церква, освіта та ін.), проте не подають цілісної картини щоденного життя трудящих міста, майже нічого не говорять про комфорт чи дискомфорт, що його відчував пересічний громадянин, живучи в Радянській Україні [1, с. 320].

У цьому контексті заслуговує всебічного вивчення повсякденне життя жителів міст радянської України у II половині 60-х – I половині 80-х років ХХ ст. Означений період характеризується у вітчизняній історії як "доба

застою", приходом до влади нового генерального секретаря ЦК КПРС Л. Брежнєва, спробою реформування системи та її поступовою стагнацією з усіма наслідками, в тому числі й на рівні повсякдення.

Актуальність дослідження також обумовлена відсутністю у вітчизняній історіографії спеціальної праці, присвяченої безпосередньо повсякденному життю в містах України в 1965-1985-х роках.

Об'єктом дослідження є повсякденне життя в містах радянської України в II половині 60-х – I половині 80-х років ХХ століття. **Предметом дослідження** є особливості функціонування тоталітарної політичної моделі та її впливу на матеріально-побутові умови життя мешканців міст радянської України, їх дозвілля, культурні запити та потреби.

Мета дослідження полягає у реконструкції основних аспектів повсякденного життя міст України у зазначений період на основі аналізу широкого кола джерел та наукової літератури, у виявленні особливостей побутової культури населення українських міст.

Для досягнення поставленої мети основна увага буде зосереджена на вирішенні наступних **завдань**:

- проаналізувати історіографію та джерельну базу дослідження, встановити ступінь наукової розробленості проблеми;
- зібрати свідчення очевидців, сучасників окресленого періоду, використовуючи методи усної історії;
- встановити чинники, що впливали на формування побутової культури радянських міст України, спільні та відмінні риси провінційних та столичних міст;
- охарактеризувати зміни в соціально-економічному становищі міського населення;
- визначити позитивні та негативні тенденції матеріально-побутового становища мешканців міст;
- виявити характер культурних запитів населення міст та визначити рівень їх забезпечення.

Якщо провести проекцію компетентнісного підходу в площину наукового дослідження "Повсякденне життя в містах радянської України (1965-1985 рр.)", то він буде виступати як підґрунтя підвищення рівня власної професійно-педагогічної компетентності.

Професійно-педагогічна компетентність – властивість

особистості, що забезпечує розв'язання нею теоретичних і практичних задач та визначається через оцінку результатів її діяльності [4, с. 6].

Отже, рівень ППК в ході наукового дослідження буде підвищуватись через реалізацію двох складових: теоретичної (загальнонаукової) та практичної (дидактичної) (табл. 1).

Таблиця 1

Складові професійно-педагогічної компетентності

Загальнонаукова складова (теоретична)	Дидактична складова (практична)
- розширення інформаційної бази про особливості історичного періоду брежнєвського «застою», їх вплив на повсякденне життя жителів міст радянської України; - формування апарату наукових термінів; - самовираження, самоосвіта, творчий пошук; - соціальна та професійна мобільність; - оцінка результатів дослідження з точки зору наукової новизни.	- збирання інформації; - уміння опрацьовувати різні види джерел: посібники, періодичні видання, каталоги, альбоми, щоденники, мемуари, листи, музейні матеріали, ілюстративні матеріали, архівні джерела, статистичні дані тощо; - формування навичок використання методів усної історії, методики дослідницької діяльності; - оцінка результатів дослідження з точки зору практичного використання; - оформлення та захист наукового дослідження.

В результаті реалізації загальнонаукової та теоретичної складової:

- буде досягнуто поставленої мети та завдань дослідження;
- створено ґрунтовну наукову працю у якій буде розкрито всі позитивні та негативні тенденції повсякдення жителів

міст радянської України у II половині 60-х – I половині 80-х років;

- через розвиток науково-дослідницьких умінь буде сформовано компетентнісні орієнтири діяльності дослідника як висококваліфікованого працівника.

Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані для розширення змісту навчальних дисциплін "Історія України XX ст.", "Урбаністичні студії" тощо.

Опрацьовуючи матеріали дослідження студенти, учні, громадяни, зможуть формувати загальні та фахові компетентності (навчальна, соціальна, загальнокультурна, інформаційна, громадянська; хронологічна, просторова, інформаційна, мовленнєва, логічна, аксіологічна).

В ході проведення наукового дослідження буде підвищено рівень власної професійно педагогічної компетентності шляхом застосування професійних фахових знань, умінь, навичок в процесі написання наукового дослідження, формування найбільш важливих якостей компетентного працівника: самостійність, дисциплінованість, комунікативність, потреба в саморозвиткові.

Е. Шорт характеризує кваліфікованого працівника як людину, яка знає основи наук, має відповідні навички та вміння, які необхідні для виконання психомоторних функцій професійних ролей, когнітивної і афективної діяльності, міжособистісного спілкування. При цьому також звертається увага на розвиток здатностей, знань, умінь, мотивів, ставлень, переконань і цінностей, які необхідні для компетентного виконання соціальних ролей і взаємодії із світом [3, с. 149].

На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що наукова робота над дослідженням повсякденного життя в містах радянської України періоду брежнєвського «застою», стане підґрунтям для підвищення особистої професійно-педагогічної діяльності, сприятиме формуванню кваліфікованого працівника та соціально активної особистості, дозволить в майбутньому розширити зміст предметних дисциплін та буде сприяти формуванню предметних компетентностей осіб, які її вивчатимуть.

Список використаних джерел та літератури

1. Вовк В. М. Побут та дозвілля міського населення України в 50-х – 80-х рр. ХХ століття: дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / Вовк Віталій Миколайович. – Переяслав-Хмельницький, 2007. – 222 с.
2. Історія повсякденності: погляд на проблему / Т. Нагайко // Матеріали Всеукр. наук. конф., Переяслав-Хмельницький, 14–15 трав. 2010 р. / [упоряд.: О.М. Лукашевич, Т.Ю. Нагайко]. – Переяслав-Хмельницький, 2010. – С.43–48.
3. Кришталь М. Професійно-педагогічна компетентність викладачів спеціальних дисциплін ВНЗ МНС України / М. Кришталь // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. – 2012. – Ч. 3. – С. 147-157
4. Сидорчук Н.Г. Професійно-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу. Теоретична частина. III модуль – Житомир, 2016.
5. Українське суспільство: від пізнього сталінізму до хрущовської «відлиги» / В. Даниленко, Н. Лаас, М. Смольницька // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика: Зб. ст. — К., 2014. – Вип. 19. — С. 5-19.
6. Ходань О. Компетентнісний підхід до підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ / О. Ходань// Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – 2013. – Вип. 29. – С. 232-235.

Tsybalyuk E.V. Increase of the level of professional and pedagogical competence in the course of scientific research on the history of Ukraine "Everyday life in the cities of Soviet Ukraine (1965-1985)."

The article application of competence-based approach is exposed inplane scientific research from history of Ukraine "Everyday life in the cities of soviet Ukraine (1965-1985) ", through realization of scientific and didactics constituents of professionally-pedagogical competence. Actuality of scientific research of daily occurence is outlined, an object is certain, object, aim and task of scientifically-research work "Everyday life in the cities of soviet Ukraine (1965-1985) ". If to conduct the projection of competence-based approach in the plane of this scientific research, then he will come forward as soil of increase of level of own professionally-

pedagogical competence. The ways of realization of scientific and didactics constituent are exposed during the prosecution of research of everyday life in the period of "stagnation". Effectiveness of work and semantic interpretation of materials of dissertation research are certain: sound scientific work will be created in that all positive and negative tendencies of daily occurrence of habitants of cities of soviet Ukraine will be exposed in II to the half of 60th - I to the half of 80th; the advanced study above research of everyday life in the cities of soviet Ukraine of period of Brezhnev "stagnation", will become soil for the increase of the personal professionally-pedagogical activity; will assist forming of skilled employee and socially active personality; will allow in the future to extend maintenance of subject disciplines; will assist forming of subject competence-based persons that her will study.

Keywords: competence-based approach, professionally-pedagogical competence, scientific and didactics constituent of professionally-pedagogical competence, everyday life.

Цимбалюк Е. В. Повышение уровня профессионально-педагогической компетентности в ходе научного исследования по истории Украины «Повседневная жизнь в городах советской Украины (1965-1985 гг.).»

В статье раскрыто применение компетентностного подхода в плоскости научного исследования с истории Украины "Повседневная жизнь в городах советской Украины (1965-1985 гг.)", через реализацию общенаучной и дидактичной составляющих профессионально-педагогической компетентности. Очерчена актуальность научного исследования повседневности, определен объект, предмет, цель и задание научно-исследовательской работы "Повседневная жизнь в городах советской Украины (1965-1985)". Если провести проекцию компетентностного подхода в плоскость данного научного исследования, то он будет выступать как почва повышения уровня собственной профессионально-педагогической компетентности. Раскрыты пути реализации общенаучной и дидактичной составляющей в ходе работы над исследованием повседневной жизни в период "застоя". Определена результативность работы и смысловая интерпретация

материалов диссертационного дослідження: буде створено основательний науковий твір в якій будуть розкриті всі позитивні і негативні тенденції повсякденності жителів міст радянської України в II половині 60-х - I половині 80-х років; наукова робота над дослідженням повсякденного життя в містах радянської України періоду брежнєвського "застоя", стане ґрунтом для підвищення особистої професійно-педагогічної діяльності; буде сприяти формуванню кваліфікованого працівника і соціально активної особистості; дозволить в майбутньому розширити зміст предметних дисциплін; буде сприяти формуванню предметних компетентностей осіб, які будуть її вивчати.

Ключевые слова: компетентнісний підхід, професійно-педагогічна компетентність, общенаукова і дидактична складова професійно-педагогічної компетентності, повсякденне життя, період "застоя".

УДК 37.033

Цілик Марина Анатоліївна,
магістрант ННІ педагогіки
(Житомирський державний університет
імені Івана Франка)
Наук. керівник: доктор пед. наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки Ковальчук В.А.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті актуалізовано проблему формування екологічної культури молодших школярів у процесі навчальної діяльності засобами різноманітних завдань. Наведено приклади їх використання у процесі вивчення навчальних предметів.

Ключові слова: культура, екологічна культура, молодший школяр.

Любов до природи – велике відчуття. Воно допомагає людині стати справедливою, великодушною, відповідальною.

Любити природу може лише той, хто її знає і розуміє, хто уміє бачити її. А щоб людина навчилася цьому, ми прищеплюємо йому любов до природи з дитинства.

У наш час людство постійно стикається з важкими наслідками нерозумного ставлення до природи. Варварське відношення деяких людей до природи – це результат певного виховання в дитинстві. Переконаливо стверджував В. Сухомлинський, що до того, хто був глухий до природи з дитинства, хто в дитячі роки не підібрав пташеняти, що випало з гнізда, не відкрив для себе краси першої весняної трави, до того потім насилу достукається відчуття прекрасного, відчуття поезії, а може бути, і проста людяність [3, с. 85].

Довгий час основною причиною виникнення екологічних проблем вважалося застосування недосконалих промислових і сільськогосподарських технологій. Більш глибокий аналіз того, що відбувається показав, що рішення даних проблем неможливо без розширення поняття екологічної культури суспільства, найбільш продуктивне закладення якої припадає на старший дошкільний і молодший шкільний вік [2, с. 276].

Мета статті – обґрунтувати проблеми формування екологічної культури молодших школярів засобами різноманітних навчальних завдань.

Однією з найважливіших задач сучасної школи є підвищення екологічної грамотності учнів, озброєння їх навичками економного, дбайливого використання природних ресурсів, формування активної гуманної позиції по відношенню до природи, тобто виховання у школярів екологічної культури. Теоретичні основи екологічної освіти визначені в дослідженнях Л. Іщенко, Н. Лисенко, І. Мельник, А. Різник, З. Плохій, Н. Пустовіт, Г. Пустовіт, Г. Тарасенка, Д. Струннікової, А. Шаповала та багатьох інших учених, педагогів, екологів.

На сучасному етапі екологічна культура визначається як частина загальнолюдської культури, система соціальних відносин, незалежно від форми власності морально-етичних норм, поглядів, установок і цінностей, що стосуються взаємини людини і природи; гармонійність співіснування людського суспільства і навколишнього природного середовища; цілісний механізм людини і природи, що реалізується через ставлення людського суспільства до

навколишнього природного середовища і до екологічних проблем в цілому [1].

Як зазначає В.Д. Крупов, що у процесі формування екологічної культури молодший школяр повинен опанувати особистісними якостями, що дозволяють:

- відчувати потребу в спілкуванні з природою;
- усвідомлювати облагороджуючий вплив природи;
- прагнути до пізнання реального світу в єдності з морально-естетичними переживаннями;
- дотримуватися норм поведінки в природі;
- запобігати негативному впливу на природу у всіх видах діяльності;
- проявляти нетерпиме ставлення до негативних дій людей, по можливості припиняти це, брати участь в пропаганді;
- переживати за все живе;
- відчувати красу природи [3, с. 312].

Аналіз навчальних програм для початкової школи дозволяє зробити висновок, що в змісті кожного навчального предмета закладені можливості для здійснення формування екологічної культури учнів. Так, наприклад, у змісті предметів гуманітарного циклу (читання, українська мова, музика, образотворче мистецтво) розкриваються екологічні знання про природу як джерело краси, натхнення, естетичної насолоди, творчої діяльності людини, про те, що життя, здоров'я, душевний стан людини залежать від навколишнього природного середовища.

Як зазначає Т.І. Тарасова, з огляду на вікові особливості молодших школярів (їхню емоційну сприйнятливість, чуйність, прагнення до яскравого і незвичайного), вчитель має можливість на уроках з предметів гуманітарного циклу формувати у дітей знання про різні предмети та явища природи, їх естетичну цінність і вплив на настрій і почуття людини, на його здоров'я і трудову діяльність. Процес викладання предметів природничо-математичного циклу (природознавство, математика, художня праця) допомагає розкрити такі екологічні знання: природа – об'єкт доцільної трудової діяльності людини, спрямованої на її раціональне використання, поліпшення, відновлення, охорону; характер трудової діяльності людей залежить від стану природи і

навпаки, стан природи перебуває в тісній залежності від трудової й господарської діяльності людини [4, с. 63].

На нашу думку, на кожному уроці доцільно використовувати бесіди на екологічну тему «Культура поведінки в природі». На уроках математики можна використовувати завдання екологічного змісту. Наприклад: У наших лісах мешкає одна з великих тварин суші-лось. За добу він з'їдає влітку 35 кг листя, трави. Скільки корму потрібно лосю протягом 10 днів? Так само дітям можна запропонувати створення міні-задач з математики на екологічну тематику. Вчителю варто пояснити учням, що матеріали для завдань необхідно брати в книгах (екологічні казки Б. Заходера, оповідання В. Біанкі, збірка «Мисливські усмішки» О. Вишні, «Збірка оповідань» В. Чухліба тощо), енциклопедіях, журналах («Зайчик», «Казковий вечір», «Соняшник» тощо), телепередачах (цикл передач про природу: «Феєрія мандрів», «Світ на виворіт», «Довідник дикої природи» тощо). На уроках української мови доцільно пропонувати диктанти, твори на екологічні проблеми, екологічну поведінку з подальшими обговореннями. На уроках літературного читання необхідно використовувати тексти чи уривки з творів про природу і поведінку в природі. Можна пропонувати дітям складати екологічні казки; екологічні ситуації, з подальшим обговоренням робіт учнів; екологічну розповідь.

Природа не може захищати себе від варварського, корисливого, байдуже-пасивного ставлення до неї, від ворожих дій людини й втручання в хід природних процесів, що викликають загибель багатьох рослин і тварин.

Підсумовуючи вище зазначене, можна констатувати, що проблема збереження навколишнього середовища – одна з найбільш гострих проблем сучасності. Важливою ланкою в системі екологічного виховання є початкова школа, оскільки саме в період молодшого шкільного віку закладаються основи знань про природу, змінюються механізми оволодіння різноманітними видами діяльності. Високий рівень екологічної культури школярів може сформувати лише вчитель, використовуючи широкий комплекс навчальних завдань, дидактичного та методичного інструментарію.

Список використаних джерел та літератури

1. *Екологічна культура*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.wikipedia.org/wiki/>.
2. *Козина Е. Ф.* Методика викладання природознавства: [навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закл.] / Е.Ф. Козина, Е.Н. Степанян. – М.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 496 с.
3. *Купров В.Д.* Екологічна освіта молодших школярів / В.Д. Купров // Початкова школа. – 2000. – №7. – С. 85-94.
4. *Тарасова Т.І.* Екологічна освіта молодших школярів на міжпредметній основі / Т.І. Тарасова // Початкова школа. – 2000. – №10. – С. 61-68.

Tsilyk M.A. The formation of ecological culture in junior schoolchildren.

The problem of formation of ecological culture in junior schoolchildren in the process of educational activity is actualized in the article by using various tasks. Examples of their use in the process of learning subjects are given.

Key words: *culture, ecological culture, junior schoolchild.*

Цилык М.А. Формирование экологической культуры младших школьников

В статье актуализирована проблема формирования экологической культуры младших школьников в процессе учебной деятельности посредством использования разнохарактерных задач. Поданы примеры их использования в процессе изучения учебных предметов.

Ключевые слова: *культура, экологическая культура, младший школьник.*

Штепа Анастасія Олександрівна,
магістрант ННІ педагогіки
(Житомирський державний університет \
імені Івана Франка)

Наук. керівник: доктор пед. наук, доцент,
професор кафедри педагогіки Сидорчук Н.Г.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ АУДІОВІЗУАЛЬНИХ ЗАСОБІВ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті представлено педагогічні умови роботи з аудіовізуальними засобами навчання у навчальному процесі загалом. Показано особливе значення аудіовізуальних засобів у процесах навчання, виховання та розвитку учнів. Висвітлено сучасний погляд на використання аудіовізуальних засобів. Аргументовано необхідність більш широкого вивчення та використання аудіовізуальних засобів у навчальному процесі.

Ключові слова: аудіовізуальні засоби, аудіовізуальна культура, мультимедіа, інтернет, інтерактивність.

Одним із основних напрямів розвитку інформаційного суспільства України є надання абсолютно всім громадянам можливостей для здобуття знань, умінь і навичок, завдяки використанню інформаційно-комунікативних технологій під час навчання, виховання та професійної підготовки. Потреби розвитку сучасного суспільства обумовили створення та використання в системі освіти різноманітних засобів навчання [5]. Розглянемо одну досить широку групу.

Аудіовізуальні засоби навчання (АВСО) – група технічних засобів навчання, які найпоширеніше використовуються у навчальному процесі, що включає екранні і звукові посібники, призначені для пред'явлення зорової та слухової інформації.

У навчальному процесі аудіовізуальні засоби дуже важливі, тому що під час використання, вони забезпечують одночасну взаємну діяльність різних груп аналізаторів. Інформація до головного мозку надходить в різні канали, тому прогресивність навчання підвищується. І як наслідок виходить, що ці засоби необхідні у навчальному процесі. Вони допомагають краще підготувати школярів до подальшого

навчання [3]. З цієї причини набуває актуальності дослідження дана проблема. Актуальність і недостатнє вивчення проблеми використання аудіовізуальних засобів у навальному процесі та об'єктивна необхідність підвищення рівня якості знань, умінь і навичок учнів початкових класів зумовили мій вибір даної статті. Ця тема досить широко розглядається в науково-методичній літературі. Роль аудіовізуальних засобів у навчанні надзвичайно велика. Особливу увагу їй приділив російський педагог, учений, методист, науковий діяч – В.П. Вахтьоров. У своїй книзі "Вибрані педагогічні твори" він підкреслює важливість використання аудіовізуальних засобів на предметних уроках, екскурсіях, уроках на повітрі.

Для розв'язання проблеми розглянемо види аудіовізуальних засобів (табл. 1) та умови їх застосування.

Таблиця 1

Аудіовізуальні засоби		
<i>Екранні посібники статистичної проекції</i>	<i>Окремі посібники динамічної проекції</i>	<i>Фонопосібники</i>
Діафільми	Кінофільми	Грамзаписи
Діапозитиви	Кінофрагменти	Магнітофонні записи
Транспаранти	Кінокільцівки	
Дидактичні матеріали для епіпроекції		

Недосвідчений користувач з абсолютною згодою розглянув би дану інформацію у табл. 1. Мені ж, як сучасному користувачеві не вистачає декілька аспектів, адже багато аудіовізуальних засобів не вказано. Ми проживаємо в новій епосі інформаційних технологій. Багато аудіовізуальної інформації у нас «під руками». Сучасні телефони мають багато функцій записування, як аудіо так і відео інформації. Також з появою сучасних портативних комп'ютерів різної комплектації та інтернету, доступ до інформації став набагато швидшим і доступнішим. А ось навпаки грамзаписи та магнітофонні записи – застарілі. Сьогодні такими видами

запису не користуються. Тому варто звертатися до більш сучасних класифікацій аудіовізуальних засобів, таких як класифікація Ляховицького та Зельманова.

На даному етапі розвитку суспільства, навіть першокласник може самостійно розвиватися, навчатися аудіовізуальними засобами. Але, як правильно їх використовувати – це інше питання. Тому розглянемо педагогічні умови використання аудіовізуальних засобів.

Слово вчителя часто поєднується з аудіовізуальними засобами, тому можливості використання методичних прийомів досить різноманітне:

- ✓ Бесіда за змістом аудіовізуальних засобів.
- ✓ Прослуховування кадрів або фрагментів(окремих частин), які чергуються з розповіддю.
- ✓ Демонстрування, що супроводжується поясненням (синхронним коментуванням).
- ✓ Пояснення перед демонструванням окремих елементів комплексу чи комплексу в цілому, розмова за їх змістом.

Також можливе поєднання аудіовізуальних засобів. Їх поділяють на 3 групи:

- а) У першу групу входять посібники(звукові,статичні та екранні);
- б) У другу групу об'єднують статистичні екранні та динамічні;
- в) У третю групу входять звукові та динамічні екранні;
- г) У четверту групу входять всі вищезазначені [4].

Для ефективного використання аудіовізуальних засобів сприяє кабінетна система. Завдяки їй учні швидко знайомляться з предметами, створюються умови для цікавої позакласної та позаурочної виховної роботи з учнями. Всі аудіовізуальні засоби, що вчитель має використати то тому, чи іншому уроці мають відповідати змісту і цілі уроку, бути пізнавальними та порівняно новими для учнів. Тому до умов використання можна віднести різні речі, такі як, тип кабінету, атмосфера у класі, тема, мета та завдання предмету, методи, якими вони будуть використовуватися та ін. [1].

Аудіовізуальні засоби – це майбутні головні складові системи навчання. З кожним роком ми спостерігаємо «бум» у сфері технічного прогресу. Переворот у галузі телебачення і

пов'язаних із ним систем обробки та формування звуку і зображень об'єднує всі складові мультимедійних засобів і систем. Багато хто використовує мережу інтернет для дистанційного навчання. Головна властивість інтернету – це його інтерактивність, яка сприяє розширенню його для використання у різних галузях, сферах життя. Подальші перспективи не обмежені у своєму розвитку. На даному етапі проводиться повна комп'ютеризація інформації. Учні з початкових класів навчають працювати з портативними комп'ютерами. Завдяки аудіовізуальним засобам учні навчаються у швидшому темпі логіки, концентрації уваги, самонавчання.

Аудіовізуальні засоби в свою чергу тісно пов'язані з культурою, звідси впливає аудіовізуальна культура (екранне мистецтво). Аудіовізуальна культура – це галузь культури, пов'язана з широким поширенням сучасними технічними способами запису та передачі зображення та звуку – телебачення, кіно, системи мультимедіа. Аудіовізуальні тексти – це звукові ансамблі, які з'єднують образотворчі, вербальні та звукові ряди. В час «подвоєння культурного середовища», всі досягнення людства, показані в текстах, отримують аудіовізуальне зображення (аудіовізуалізація або «візуалізація» культури), у зв'язку з чим великого значення набуває екранне мистецтво.

Аудіовізуальні засоби поєднують технічний прогрес із мистецтвом, красу із обчислювальними машинами, неможливе із можливим. Тому на підставі вищезазначеного можна зробити висновок. Сучасний світ – це візуально-орієнтований світ, світ інформаційних технологій, віртуальних можливостей. Аудіовізуальні засоби – мультимедіа, телебачення, інтернет – знаходять особливе значення у розв'язанні завдань освіти і виховання. Вони дають широкий приклад неймовірної за розмахом та швидкістю системи розповсюдження інформації [2].

Список використаних джерел та літератури

1. *Аквилева Г.Н.* Методика преподавания естествознания в начальной школе: учебное пособие для студентов учреждений среднего профессионального образования педагогического профиля / Аквилева Г.Н., Клепенина З.А. – М.: Гуманитарный издат. центр ВЛАДОС, 2001.

2. Бажак К. Виникнення зображення / К. Бажак. – М.: Видавництво «Астрель», 2003.

3. Воронін Ю.А. Технічні та аудіовізуальні засоби навчання: [навч. посіб.] / Ю.А. Воронін. – Воронеж: Воронежський державний педагогічний університет, 2001.

4. Коджаспирова Г.М. Технические средства обучения и методика их использования: [учеб. пособ. для студ. высш. завед.] / Коджаспирова Г.М., Петров К.В. – М.: «Академия», 2001.

5. Закон України "Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки".

Shtepa A.A. Pedagogical conditions for the use of audiovisual aids in the educational process of the elementary school.

The article presents pedagogical conditions of working with audio-visual learning in educational process. The audiovisual importance in the process of the training, education and development of students is outlined. The modern view of the use of audiovisual means is represented. The necessity of a broader study and use of audiovisual means in the educational process is revealed.

Key words: *audiovisual media, audiovisual culture, media, internet, interactivity.*

Штепа А. А. Педагогические условия применения аудиовизуальных средств в учебном процессе начальной школы.

В статье представлены педагогические условия работы с аудиовизуальными средствами обучения в учебном процессе в целом. Показано особое значение аудиовизуальных средств в процессах обучения, воспитания и развития учащихся. Освещен современный взгляд на использование аудиовизуальных средств. Аргументированно необходимость более широкого изучения и использования аудиовизуальных средств в учебном процессе.

Ключевые слова: *аудиовизуальные средства, аудиовизуальная культура, мультимедиа, интернет, интерактивность.*